

Sayana a mala a tanto a mipezalimbetad o tao opama ka phakimasaanon so manga malaikat sa Naraka sii ko kapesiksaa iran ko manga tao ron, so karangit a sosogkhayaw a apoy, so pakabetha-bethang a kaphapadaw o manga masisiksaon, so di khabaraw a kaperego-rego ago kapenggoraok iran, so kaphanalobaa iran ko manga kaginawa iran ago so kathataropesik iran mamangni a makakasoy siran sa donya. Da den a angan-angan saya, na mipezalimbetad den aya o tao, khaator iyan den so intiroy a kaphaginentao niyan.

Opama bo ka benar den a sabap ko da tano kailaya ko Naraka, a miyakaren ko sabaad ko manga tao poon ko kikhaaleken iran ko Allah, ago so kapephananggila iran ko kaphaginentao iran ko gawi-gawii, na kiyatangkaan den man so kiyapayagaon o Allah ko ka-aaden o Naraka sii ko madakel a manga ayat sa Qur'an, a iniphara-paras lyan phiya-piya ago inipanapaos lyan ko manga tao.

Na amay ka mawma so oras, na da den man a tao a di makamasa ko Naraka. Aya bo a phakalidason na so siranoto a aden a kalek iran ko Allah, na so sabaad na makandodola-dola ron den ko manga leb iran:

“Na da a isa rekano bo a baon di phakasagad: Giyanan i Kokoman a miyapasad a tiyakdir o Kadenan ka. Oriyan iyan na sabeten Ami so miyamananggila, na ibagak Ami roo so manga darowaka, a pekhidola iran a manga leb iran.” (Surah Maryam: 19:71-72).

Ogaid, na da den a baon pen khakowa a gona ko oriyan o kailaya ko Naraka sa masa oto, aya sabap iyan, na da den sa masa oto a baon kapakakasoy pen...

Kalek Ko Allah

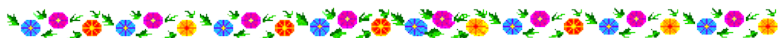
*“Hay sekano a miyamaratiyaya!
Kaleken niyo so Allah,
ago siyapa o oman i ginawa
o antonaa i minipakawit iyan para ko mapita.
Kaleken niyo so Allah!
So Allah na kaip Iyan so oman i penggolawlaen ka.”
(Surat al-Hashr: 18)*

Inisorat i
Harun Yahya
(Adnan Oktar)

Initogalin sa
Basa Meranao i
Eliaser Bagumbaran

MAKAPANTAG KO MISORAT

Moosar sa ngaran a Harun Yahya ko kaphesorat iyan sa manga kitab imanto, si Adnan Oktar na inimbawata sa Ankara sii ko ragon a 1956. Miyapasad iyan so paganay ago ikadowa kerit o kasinanad iyan sa Ankara, a initaros iyan sa Mimar Sinan University sa Istanbul a miyakapasd sekaniyanon sa kurso a *Arts* ago miyakapasad pen sa *Philosophy* sa Istanbul University. Iphoon ko manga ragonan a 1980's, na miyakabembar sekaniyan sa madakel a manga kitab a inisorat iyan makapantag ko baram-barang a bitiyara sa politika, sayans ago paratiyaya. Kababantogan sekaniyan a panonorat ko manga-ala i kipantag a manga kitab a miyakasawa ko kapanangin o manga pananakap (*evolutionists*), so manga kabogkhagan iran, ago so pakaarim-arim a koyapetaan o Darwiniya (*Darwinism*) ago so manga masarogo a manga kepit a lagid o pasiya (*fascism*) ago komonista (*communism*).

So manga kitab i Harun Yahya, a minitogalin sa 60 a baram-barang a basa, na mababaloy a mala a pangitaban a katatagoan sa kalalawanan so 45,000 a manga lekatan a aden a 30,000 a manga toladanon.

So oosaren iyan a ngaran ko kapesorat iyan a piyakambabid a manga ngaran a Harun ago Yahya, a sela-sela iyan ko dow a seselaen a manga Nabi a miyakisempanga ko kada a paratiyaya o manga pagtao iran. So oosaren iyan a tanda o Rasulollah (saw) sii ko manga kitab iyan na mababaloy a toos ago aden a sompatan iyan ago so manga madadalemon. Iphephanolon iyan so Qur'an ago so Nabi Muhammad (saw), a mori-pori ko manga nabi. Sii ko toroan o Qur'an ago so Sunnah (endaowan o Rasulollah [saw]), na biyaloy o misorat a antap iyan so kazawai ko oman i onayan o sopaka sa agama a manga kepit ago so kababaloy niyan a aya "mori-pori a makatharo", ka aden makakemed sa tarotop so antonaonon a manga kapanaplis ko agama. Oosaren iyan so toos o polimposan a Nabi

(saw), a miyakaparoli ko pipphoro-poroan a ongangen ago tarotop a soti a paparangayan, a tanda ko niat iyan ko kiphayagen iyan ko mori-pori a katharo.

So langon a manga kitab i Harun Yahya na zasagit sa isa-isa a antapan: so kiphanolonen ko kalangkapan o Qur'an, so kaphangoyati ko manga phamatiya sii ko kithapianen iran ko manga bitiyara a onayan o paratiyaya a lagid o kapakamomowayan o Allah ago so kaiisa-isa Niyan ago so Mawri-Alongan, na ago so kazawai ko kalobayan o manga onayan o kapanakoto ago so balekog a manga kepit.

So manga kitab i Harun Yahya na mawlad a kiyambebaran iyan ko madakel a manga bangsa, a ipoon sa India taman sa America, Sa England taman sa Indonesia, Poland taman sa Bosnia, Spain taman sa Brazil, Malaysia taman sa Italy, France taman sa Bulgaria ago Russia. Sabaad ko manga kitab iyan na khabatiya sa English, French, German, Spanish, Italian, Portuguese, Urdu, Arabic, Albanian, Chinese, Swahili, Hausa, Dhivehi (a basa sa Mauritius), Russian, Serbo-Croat (Bosnian), Polish, Malay, Uygur Turkish, Indonesian, Bengali, Danish ago Swedish.

Kababantogan sii den sa pagalibetan a donya, giyaya a manga kitab na miyabaloy a kasangkapan o madakel manga tao ko kiyaompiyai iran ko paratiyaya iran ko Allah ago kiyatagoan siran sa madalem a manga pandapat sii ko paratiyaya iran. So madadalem a ongangen ago katholabos ko manga kitab iyan a mibababid pen ko okit o kinisoratenon a malebod masabot, na phakararad ko manga phamatiyaon. Siranoto a pephandapatan iran a giyaya a manga kitab, na miphokasa iran den so kapangongonot ko kepit a kada agama ago so manga ped a balekog a kepit o di na makabarandiya a pangimbenar, sabap sa giyaya a manga kitab na magaan i rarad, matanged i bales ago di khalampawi. Na apiya itataros iran oto, na matag baden kaondog, sabap sa giyaya a manga kitab na kiyasawaan iran giyanan a manga kepit sii den ko manga onayan iran. So langon a kapapantagan a manga kapanaplis ko agama na imanto na miyadaag, a salamat sa giyaya a manga kitab a inisorat i Harun Yahya.

Sabap den aya a mala ko ongangen o Qur'an ago so karayag

iyang. So misorot saya na niat iyang a mabaloy sekaniyan a kasangkapan o manga manosa ko kaphelolobaa iran ko tithe a lalan o Allah. Da a ba makabarandiya a singanin sa kinibembaren sa giyaya a manga galebek.

Siranoto a ipephangoyat iran ko manga ped iran so kabatiyaa sa giyaya a manga kitab, sii ko kapelekai iran ko manga pamikiran iran ago so manga poso iran ago maagak kiran ko kabaloy iran a mananagontaman a manga oripen o Allah, na sabenar a miyakanggalebek sa di khaargaan a galebek.

Samanaya, na mala a ilang ko oras ago bager so kiphanolonen ko manga ped a kitab a phakarimbot ko pamikiran o manga manosa, a phakaagak kiran sa kabereg a manga kepitan, ago matatangked a da a mabager ago mapiya a rarad iyang ko kaphokasa ko manga angan-angan sii ko manga poso o manosa, a lagid o manga miyaipos a kiyasinagadaan. Maregen ko manga kitab a aya kinidaptarenon na aden marayag so kapasang o misoraton ko kambasa-basa a kena ba antap iyang na so kasabeta ko manga tao poon ko kadai sa paratiyaya, a ba pen makararad sa mala phiya-piya. Siranoto a pekshadowa-dowaan sii na khailay iran bo a giyaya a manga kitab i Harun Yahya na iisa-isa a antap a giyoto so kadaaga ko kada paratiyaya ago so kaphakalangkapa ko manga mapiya a bentel o Qur'an. So den so kaphakapangimbenar o phamatiyaon na giyoto den i kharayag ko rarad a giyaya a galebek.

Isa a thanodan saya na: So mala a sabap o kapakadadayamang o kapangarasi, simoket, ago manga ped a karomasayan a midadaag ko kadandan o pagtao na so kapakalalangkap o manga kepitan a kapanaplis ko paratiyaya. Aya bo a kakhitaregen saya na sii ko katabana sa pangimbenar so kada paratiyaya na ago sii ko kizampayin ko piyakamemesa a kiyapangaden ago so maka-Qur'an a dadabiyatan ka aden miphaginentao o manga pagtao. Sabap sa marayag a masosowa imanto a donya a mandadarodos a manga ragaor, kabinasaan ago ringasa, na taralbi a giyaya a galebek na misampay sa magaan phiya-piya, ka o di na tanto den a miyaori.

Sa giyaya a okit, na so manga kitab i Harun Yahya na mangongonaan saya. Insha-Allah, na giyaya a manga kitab na

mabaloy a titayan o manga pagtao ko ika-dowapolo ka karen ko kakhakowaa iran ko manga singanin a kalilintad, kapaginontolan, ago kapipiya ginawa a inidiyandi sa Qur'an.

PANANAGO

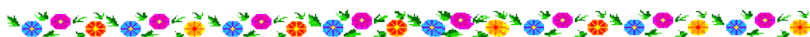

Makapantag ko misorat	i
Pananago	v
Pamekasan	1
Inisogo O Allah Ikalek a Sekaniyan Sii Sa Qur'an	4
Okit a kikhaaleken ko Allah?	7
So Kikhaaleken Ko Allah Sa Qur'an	10
So Kaphakala o kalek ko Allah	10
So Kikhaaleken ko Allah sa taman sa magagaon	12
So Kikhaaleken ko Allah ko Ghaib	13
So Kapakagedam sa pangindao ago kalek	14
Pekhagoonan sa kalilintad ago kapipiya ginawa so kalek ago babaya ko Allah	16
Manga sipat a kharayag ko Muslim sabap ko kalek ko Allah	16
Ino Pekhaleken O Manga Miyamaratiyaya So Allah	18
Ika-aalek iran so kaporo o Allah	19
Ika-aalek iran so manga tapaos o Allah	21
Ika-aalek iran o ba iran di makowa so soa-soat ago babaya o Allah	26
Katawan iran a phaniksa so Allah sii sa donya	28
Ika-aalek iran o ba siran matay a di makaririparado	32
So kapamimikira ko kapatay na phakawman ko tao sa kalek ko Allah	33
Ika-aalek iran so Alongan a Kapangokom	34
Paparangayan O Tao A Ipekhalet Iyan So Allah	38
Aya bo a ikhalek iran na so Allah	38
Pepha nagontamanan iran so panonoatan iran ko Allah	39
Thotomanged siran ko manga galebek iran	40
So songkaden iran so langon a mapiya a sipat a inaloy sa Qur'an	41
Panananggilaan iran so manga tamana o Allah apiya da phakailay kiran	42
Thatapapay siran ko Allah ko oman i betad iran	42
Manga Sipat A Khadalem Ko Manga Miyamaratiyaya	45
So kaporo a daradat ko pangilaylayin o Allah	45
So kapakasenggayaa ko ontol ago ribat	45
Matatakep a bagian ko limo o Allah	46
Tatarimaen so simba	47
Kalelebod a kapaginentao	48
So Allah na pembegay sa manga nanao ko kalidasi ko maregen	49
Phonaen o Allah so miyanggalebek iran a ribat,	

perilaan Iyan siran ago pethake-takepen	49
Iyan so manga balas Iyan kiran	49
Manga Balas Ko Tao A Maaleken Ko Allah	51
Inirampay kiran sa donya so mapiya a bandingan	51
Mapiya a Kapaginentao	52
Malebod a kapamagitong	55
Tatap a kawyag-oyag sa Sorga	56
Pinakalebi a balas na so tatap a kasosoat o Allah	59
Manga Sabap O Kapekhada O Kalek Ko Allah	60
So kada a titho a babaya ago tadem ko Allah	61
So ribat a panarima o di phamaratiyaya ko	
Mawri-Alongan	63
Malilimpang siran ko inisenggay kiran a	
oras sa donya	64
So panarima a aya bo a khasiksa na so	
lebi a baradosa	68
So ribat a paratiyaya “a so Allah na	
perilaan tano Niyan bo”	71
So panarima iran a miyapatot kiran so Sorga	72
So panarima iran a kiyatangkaan den so	
katharoa sa pekhababayaana iran so Allah	73
So kalek a phapasod ko kada meleng	74
Manga Dadabiyatan O Tao A Da A Kalek Iyan Ko Allah	77
So pelagidan iran ago so saitan: Kada Meleng	79
So maratabat ago kathabowakar	81
So kadenki ago kapakatipo	84
So kapakagaos a ginawa iran	85
So kawyag-oyag a kalek ago kawan	89
So kabogkhagan ago kada tadem iran	91
Manga Siksa Ko Tao A Da A Kalek Iyan Ko Allah	93
So manga khaoriyanan a kapezinagadan sa donya	93
So betad iran sa Mawri-Alongan	96
Pamontosan	101
So Kabogkhagan o Kepit a Kathakap	104

PAMEKASAN

Samanaya, a pembatiyaen ka ini na kena ba seka bo i matatago sa kwarto. Apiya sii ko manga oras a aya a panarima kaon na matatanggisa ka, na aya mataan, na da den a masa o ba seka na matatanggisa. So manga sosogoon o Allah a manga malaikat na tatap a kaphagilaya iran reka ago tatap a kiphesoraten iran ko langon-taman a penggolawlaen ka. Giyai den i kapakatharo ka sa isa bo a basa na minisorat iran den gagaan. So oman i lakad ka, oman i mititik ko pamikiran ka, langowan-taman a penggolawla-en ka, taman ko manga galebek a miyasendod, na palaya den aya misosorat, sa da a baon khalebat.

Giyaya a manga malaikat na di iran pakaphesesenggayaen so maito ago mala a manga galebek. Apiya sii ko katotoroga reka na lalayon ka siran maaped. Totordoon iran so manga galebek iran sa da a baon kharibat. Di siran khalipat o di na kharibat; tanto a tarotop so kapenggalebeka iran ko manga galebek iran. Sa lagid anan mambo, na so tindo reka a manga malaikat o kapatay na phamagayan. Tatap a kaphamagayani iran reka. Antonaa i penayawn iran? Giyoto so kaphakatalingoma o oras ka. Amay ka makatalingoma so tiyakdir reka a oras a kaphatay ka, na siran so pendolog ko niyawang ka.

Ped saya, na aden a manga saksi a da tano pen maaloy, siran so di ka mapipikir, siran so manga sikrito a saksi ka: so manga limang ka, kobal, pamamakinegan ago pangilaylayn. Sii ko Gawii a Kapangokom, na langon anan a manga saksi na khatimo-timo, na sii ko idin o Allah na palaya siran pethataro ago phanonothol mipantag reka. Opama ka isa ka a tao a da kalek iyan ko Allah, o di na isa ka a tao a da a sanggila iyan, na pesaksi-an ka iran.

Inaden so manosia ka aden iran masimba so Allah, ago tatap so kapetepengi kiran. So kalayat a kawyag-oyag o manosia na aya kalilid a kakempet iyan na sii ko manga nempolo ragon, kena ba ini malayat a oras ko kapagendod iyan ko hadapan o Allah ka aden mapamagitong so oman i inek o kawyag-oyag iyan. Amay ka katokawan o oman i isa o antonaa i miyaporon iyan sa donya a phamakarayagen a giyaya a manga saksi, na so Allah na khokomen Iyan o antonaa i paras a midadaiton a tatap a kawyag-oyag. Opama ka aya matatangan o tao na manga-piapiya a amal, na imbegay rekaniyan so Kitab iyan sa kawatan a lima, ago giyoto den i kiyaparolia niyan ko tatap a kapakalidas. Ogaid na opama peman ka ped sekaniyan ko aya khikawa iran ko manga Kitab iran na diwang a lima, na aya mapetharo iran:

“... Hay! O ba raken bo da mibegay so Kitab aken! Ago di aken katawan o antonaa i itongan raken! O bo o giyoto (a kapatay) na miyabaloy den a kaposan aken! Da a minilinding raken o tamok aken! Miyada raken so bager aken!” (Surat al-Haqqā: 69:25-29)

Samananan, na gaposen sekaniyan ago taros a tondaen a ba den makatotolong ago pakaphanarosen sa Naraka, na roo, na di sekaniyanon den makaliyo.

Aya sabap a giyaya a pakalek-lek a khaoriyanan na so manga tao na da iran den mapikir o ba so oman i zowaen iran na ipindaptar, na sa akhir a gawii na phamakarayagenon ago phamagitongenon. Sabap roo, na pephakalepasen iran so kawyag-oyag iran sa da a kapananggila ago di iran ipekhalet so Allah o di na so manga tapaos Iyan. So tao a lagid aya a da a miyatangked a paratiyaya niyan ko Mawri-Alongan, o di na sii ko Gawii a Kapangokom, o di na sii ko Naraka a darpa a piyakalek-lek -a roo pembadalan so marata a amal ago so da sanggila a paparangayan,- na di iran den phamikiren o ba iran kiyarimpasi so manga tamana a inigoris o Allah.

Giyaya i sabap a so kalek ko Allah na aya tithe a mala a takes ko paratiyaya ko Allah, ago aya lebi a toos o antonaa i khaparoli sa Mawri-Alongan. Aya bo a matatangked a

kapakalidas na so phapasod ko inengka ko Allah a sartaon so kalek Rekaniyan ago so tithe a kapananggila.

So Gawii a Kapangokom na piyakalek-lek a kabenaran, a patot a maphamimikiran a sartaon so kalek ka aden magedam phiya-piya ago di mada sa ginawa. Ogaid, na giyaya a kalek na sii bo aya khaton ko manga tao a aden a paratiyaya niyan. Sambida aya a kalek sabap sa piyakarayag o Allah sii ko madakel a manga ayat sa Qur'an so khasowa-sowa sii ko Gawii a Kapangokom, sii ko manga panonorat, sii ko manga saksi, ago sii ko pinakamala a kapelimo-limod o manga manasia. Giyaya i matatangked a mataan a tiyarima ago piyariyaya o manga tithe a miyamaratiyaya; a tanto iran a ika-aalek so kaphakaadap iran sa giyanan a pakalek-lek a karomasayan.

So langon a sowaen ka na taros a ipesorat o manga malaikat, taman sa kapembatiyaa ka sa kitab aya. Di den kadthi na phakatalingoma reka so gawii a thawagen ka o Allah ka isomarya reka so manga galebek ka. Sabap san na panginamen tano a maped tano ko siranoto a miyakowa iran so ikasosoat o Allah mokit ko kiyainengkaa iran Rekaniyan:

“... Na peloto kano; na mataan! A aya mapiya a loto na so kalek ko Allah. Ago kaleken Ako niyo, hay aden a manga sabot iyan!” (Sura al-Baqara: 2:197)

INISOGO O ALLAH A IKALEK SEKANIYAN SII SA QUR'AN

So kikhaaleken ko Allah, na kena ba a lagid o katatarimaa ron o sabaad, a patot kon bo aya ko manga nabi ago so siranoto a lebi a marani Rekaniyan. Aya mataan na isa ini a gedamen a madadalem ko manga poso o langon a miyamaratiyaya; ago giyaya a gedamen na taralbi ko langon a manosia a mapadalemon. So pandoan o Allah sa Qur'an na marayag:

“Hay sekano a miyamaratiyaya! Kaleken niyo so Allah ago siyapa o oman i ginawa o antonaa i minipakawit iyan para ko mapita. Kaleken niyo so Allah! So Allah na kaip iyan so oman i penggolawlaen ka.” (Surat al-Hashr: 59:18)

So kalek ko Allah na kena ba giyoto so baad a kalek a tatarimaen o sabagi. Giyaya so titho a kapananggila o miyamaratiyaya - a sekaniyan na tanto a kapekhababayai niyan ko Allah, ago titho a ikhlas a kiyapangongonotan niyan ko Allah ago da den a kokowaen iyan a bolayoka ago phanarigan iyan inonta so Allah - ko manga sipat ago paparangayan a ikhagowad o Allah; ago lalayon den so kaphanginama niyan ago kaphanagontamani niyan ko manga limo o Allah ago so ikasosoat iyan.

So Rasulollah (saw) na pakararayagen niyan aya sii ko madakel a manga hadith iyan, a lalayon iyan pephakatademen so manga miyamaratiyaya sii ko katatapa iran ko kalek ko Allah:

“Kaleken niyo so Allah apiya anda kano matatago a darpa; o tondogen niyo so marata a galebek sa mapiya a galebek na khapona iyan oto; ago pakindolona kano ko manga tao sa mapiya a paparangayan.” (Tirmidhi)

So Allah i miyaden ko manga manosia ago lebi a katawi Niyang kiran a di giyaya a manga ginawa iran. Katawan Iyan so manga sikrito o oman i isa kiran, apiya giyoto den a pinakasikrito ko langon a sikrito a isosolen ko pindidaleman a ginawa. Katawan Iyan so pimbarang a manga ringasa a pekhasinagadan o niyawa ago so pimbarang a pakabimban a galebek a penggita-gitaen o ginawa sabap sa Sekaniyan i Miyangaden ko langon a baraniyawa. Ago inidin Iyan kiran so kapakagaga galebek sa apiya i kala iyan a dosa, na sartaon mambo a inilham Iyan kiran so okit a kapananggilai sa giyoto a manga dosa ka aden sekaniyan maiiksamin. Inaden pen o Allah so saitan a ped ko manga tepeng Iyan ago piyadaleman Iyan sa manga sipat a khaosar iyan ko kakhakowa niyan ko singanin iyan.

Giyaya i rason a aya pinakalebi a phakaogop ko miyamaratiyaya sii ko manga tepeng o kapaginentao niyan na so kalek ko Allah. Aya sabap na maphakatiyolin iyan so sowa-sowai o tao sii ko kabaya o Allah, makaphanagontaman iyan so tao ko panonowatan niyan ko Allah, khalinding o tao a ginawa niyan poon ko manga litag o saitan ago giyaya a baya-ginawa niyan, maana so napso. Khasabotan iyan oto sa taros a pelidasan iyan. Giyaya siran, i di khagaga o saitan o ba niyan mabimban ago o ba niyan mipaar so manga baya-ginawa iran – so napso o tao a da den mambo a ren iyan.

Giyaya i sabap a so baya-ginawa o manosia, sii ko kapembodyokaon o manga saitan, na pagam-paganay a phanamaran iran na maawat iran so tao ko kalek ko Allah. Baram-barang a phagosaren iran a manga pakabimban a okit a pekhasabapan mambo sa kakhadai sa inengka o manosia sii

ko Kadenan iyan sa taros a kadaan sekaniyan mambo sa kalek ko Allah. Iphagetong iranon na di kon den kailangan so kalek ko Allah, sa taman sa mititik iran ko pamikiran iyan a giyaya kon na ribat; a inonta na aya pinakataralbi na giyaya a babaya ko Allah ago so magikhlas a poso. Ogaid na so miyalayam mangadi sa Qur'an na malebod a kakhakilalaa niyan sa giyaya manga waswas a da a kipantag iyan ago titho a katharidadag a manga antapan, sabap sa so Allah na inisogo Iyan ko manga miyamaratiyaya so kikhaaleken iran Rekaniyan sa Qur'an sa tanto a marayag:

“... Ago kaleken niyo so Allah ago tangkeda niyo a mataan a so Allah na mailot i kapaniksa.” (Surat al-Baqara: 2:196)

“... Na kaleken niyo so Allah ago tangkeda niyo a mataan a sekano na ron kano pelimoda.” (Surat al-Baqara: 2:203)

“... Ago kaleken niyo so Allah ago tangkeda niyo a mataan a so Allah na katawan Iyan so langon-taman.” (Surat al-Baqara: 2:231)

“... Ago kaleken niyo so Allah ago tangkeda niyo a mataan a so Allah na phagilayin Niyan so langon a penggagalebeken niyo.” (Surat al-Baqara: 2:233)

“... Hay sekano a miyamaratiyaya! Kaleken niyo so Allah ago pangilobaa niyo so okit a ipakarani niyo Rekaniyan, ago panagontaman kano ko lalan Iyan, ka o ba kano thatagompiya.” (Surat al-Ma'ida: 5:35)

Na lagid den o manga ped a betad, a so miyaratiyaya na phanagontamanan iyan so kapenggalebeka niyan sa giyai a manga pandoan, sa da a angan-angan, ago da a ped a sabap. Kena ba lagid o siranoto a da katawan iran sa Qur'an ago phataplis ko kalebian ko kikhaaleken ko Allah, a siran so miyangadadadag; ped a inikadadag iran so waswas ago bodyok o saitan a kiyasabapan sa kiyarimboti ko pamikiran iran sa di iran den saboten, o ino a so manosia a pekhababaya ko

Allah na taralbi ron pen so kikha-aleken iyan ko Allah. So lima wakto a sambayang ago so khapoasa na manga paliogat a galebek a taralbi ron so kinggolalanen phiya-piya, so kalek ko Allah na tanto a mala a kipantag iyan ko kapag-agama ago taralbi ko miyaratiyaya so ikhlas a kapanagontamani ron ka aden oto mapamola sa ginawa niyan. So Allah na piyakarayag iyan sa Qur'an so ongangen ko kikhaaleken o manasia ko Allah.

So Rasulollah (saw) na inaloy niyan so kalek iyan ko Allah sii ko isa a hadith iyan:

“Inipaliyogat raken o Kadenan tano so siyaw a betad: so kikhaaleken ko Allah sa mapayag ago masolen, so katharo a maontol ko masa a rarangit ago kasosoat, so kapaginot ko kariwasa ago kamemer-mer, so kimbolayokaen ko siranoto a tomiyaplis raken, so kapamemegay ko siranoto a miliget raken, so karilai ko siranoto a miyangerasi raken, so kandale-dalem igira a di ako petharo ago so kitasbiken ko manga ingaran o Allah igira mitharo ako, so kabaloya ko pangilaylay aken a perawaten ago so kisogoon aken ko mapiya ago benar.”
(Qutbi Sitte, Concise Translation and Explanation, Prof. Dr. Ibrahim Canan, Vol. 16, AkAag Press, Ankara, p317)

OkIt A Kikhaaleken Ko Allah

Miyaloy i Adnan Oktar sii ko intirbyo niyan sa Ekin TV (March 2, 2009):

“So kalek ko Allah na aya ibarat iyan na so mananagontaman a pephangabaya, a sekaniyan na piyananggilaan iyan so di rekaniyan ikhasoat o Allah, a ikhalek iyan o ba rekaniyan mapapas so ikasosoat o Allah. So pephangabaya a tao na penggenekan iyan so manga olawla a di ikhasoat rekaniyan o kakasi niyan sabap sa ikhalek iyan o ba mabinasa so khakinabayai iran: na giyai den i ibarat o kalek ko Allah. Da den a ba ini salakaw a maana. Khapakay a aya

khabolosan iyan na so Naraka ago matotong sekaniyan ko apoy ron ogaid na aya titho a di niyan kakhaparo na so kipephayagen niyan ko babaya iyan ko Allah. Giyai opama i okit a kapetharoa o Allah ko pephangabaya o antonaa i kailangan o pephangabaya. Opama ka so tao na mala a babaya iyan ko Allah, na patot a kinggolalanen niyan ko manga sogoan o Allah; khabayaan iyan a tanto so Allah ago pembilangatao sekaniyan phiya-piya. Ibarat na, kena ba aya pipikiren iyan na giyaya bo a ginawa niyan ka pembaloy sekaniyan a masalinggagawn ago makapedien. Kena ba aya importanti rekaniyan na so pangkatan niyan sa donya ka pembaloy sekaniyan a masabar ago manapi; Ikhalet iyan so Allah ago makaririlai sekaniyan ko manga ped iyan. Ibarat iyan na so karila, na isa a gaas a pekhambowaton so kapangakasi. Sabap ko ikasososat o Allah, na di ka ipendaraynon so kakasing ka, iphagawid ka a akal so pangenengken iyan ago so panginginomen iyan ago so manga penggagalebeken iyan. Giyaya i mala a karina ko babaya ko Allah o tao. Ogaid na so tao a di niyan ikhalet so Allah na aya bo a pipikiren iyan na giyaya a ginawa niyan; pembaloy sekaniyan a marata i olawla ago di phakanapi ko manga ped iyan babolabaw ron igira aya minibetad na pantag sa ginawa niyan ago so pangkatan iyan. Pembaloy sekaniyan a tamolyas, maliget ago di niyan kibetad a kawyag-oyag iyan a para ko Allah apiya pen a miyapatoton. Giyanan i kapetharoaon a baram-barang den a manga-rarata a olawla a kibensekon. Ogaid na sabap ko kalek ko Allah, na baram-barang mambo a kamapiyaan a phakatalingoma ko tao; giyanan i katharoaon a baram-barang a manga-pipiya a didiyandiin a kakasi ago kamapiyaan a sosokod ko kalek ko Allah.”

Sii ko isa intirbyo ki Adnan Oktar sa Cay TV (March 18, 2009) na pitharo iyan:

“So mananagontaman a Muslim na ika-aalek iyan so Allah ago mananaggila o ba niyan di kaphagadati so Kadenan iyan. So manga katharo iyan na tarotoyon so kambaliadaten. Manga tao tano a khapakay a matay sa di khapira ka oras. Manga karina tano o Allah; ago pakapetharoon tano o Allah sa mainay-inay ago phakailayn tano niyan sa manga pangilaylayn.

“...Opama ka so tao na mabager i iman ago mala i kalek ko Allah, na apiya so toratod na di niyan den magedam sabap ko manga kalebian a kapesinagadaan iyan. Aya maana niyan na tanto sekaniyan a khararadan sa kabababaya: giyoto so babaya ko Sorga, so babaya ko kakhatokawi a so mapiya a bental o Islam na phakadaag sa donya, so babaya ko kakhailaya niyan a so manga katharo o manga babarakaten a pagtao na kangatotoman, so babaya ko kambilangatao; tanto a madakel so babaya a kapesinagadaan, so babaya ko manga limo a inibegay o Allah. Ogaid na aya mala saya na so babaya ko katotokawi a aden a miyangaden a Allah, aya maana niyan na palaya tano den ipapaar o Da-a-Sangko-lyan a Gaas. Giyanan i miyakalala a limo, so podi na rek o Allah! Pakisinagadaan niyo ko manga pagtao a giyai a manga babaya. Aya mataan na aya khaoriyanan ai na pembaloy so tao a tanto a malangas ago makagegedam sa kapiiya ago kada rayo-rayo a ginawa, ogaid na kena ba giyaya i titho a antap. Giyai na matag baden manga limo o Allah reketano sabap ko miyanggagalebek tano a manga-piipa a amal.”

SO KIKHAALEKEN KO ALLAH SII SA QUR'AN

“Hay sekano a miyamaratiyaya! Kaleken niyo so Allah sa titho a kikhaaleken Rekaniyan ago o ba kano mamatay a di mamumuslim.” (Surat al-Imran: 3:102)

So ayat a “kaleken niyo so Allah sa titho a kikhaalekenon” na pendolon aya sa osayan a masalebi a kiyapakarayagaon sa Qur’an. O antonaa i paras a kalek, o antonaa i kala a iman a betad iyan, ago so kapened a kinipaliyogaton na pizatiman a kiyaosaya sii ko manga ayat sa Qur’an. Sa da den a angan-anganon, na giyaya i pinakalebi a antap o initoron a wahi:

“Sogoan aya (a Qur’an) para ko manga manosa, ka aden siranon makakowa sa tapaos, ago aden iran katokawi a Sekaniyan bo i isa-isa a Allah, ago aden so manga tao a aden a sabot iyan na makapaginengka.” (Surah Ibrahim: 15:52)

Imanto na khailay tano o andamanaya i okit a kikhaaleken ko Allah sii ko manga ayat sa Qur’an.

So Kaphakala O Kalek Ko Allah

Andamanaya i kaphagomareg o kalek ko Allah? Si Adnan Oktar ko intirbyo niyan sa Denge TV (December 9, 2009) na inaloy niyan:

“So kalek ko Allah na kena ba phagogareg sa da a sabap iyan. Aden a manga pekhasabapan ko kaphagogareg iyan: ibarat o kapangapedien a pephangogop ko manga kamemermeran na pephakaogop aya sa kaphakala o kalek o tao ko Allah. So kasendoda ko kazekata ko otang o tao a kamemermeran o di na ba den aya di zekata langon na isa ini a tindo sa Qur’an a mapiya a sipat. O giyai na makamowayan, ago so Qur’an na mabatiya ago masabot, na so sarig o pagtao ko Allah na phagogareg. So kasarigi ko Allah na khaparolion so manga baraka ago kalilintad ko dalem a ginawa. Ibarat iyan na so manga tarakayo na sii siran ko Allah somasarigi; So Allah na Sekaniyan i phageper kiran ko manga darpa iran; ogaid na so manga lako ago manga aso sa kalasan na da a sarig iran a lagid aya, na giyoto i kapephelante-lanteng iran ko manga palao ko kaphanggigilobaa iran ko pageper kiran; lalayon a kaphakaori kiran taman sa di siran phakakan ko manga pira gawii sabap sa olawla iran a dadaloen. So di khasarigi ko Allah na da aya mapatot ko manosia; so manosia na taralbi ron so kapangongonotan niyan ko Allah, ago so katarimaa a so pageper iyan na poon ko Allah ago so tarotop a kitapeleken iyan ko manga lagid aya a awida-akal poon sa pamikiran iyan.”

Sii ko isa a intirbyo ron sa Cay TV (January 19, 2009) na miyaaloy pen i Adnan Oktar a:

“Amay ka so tao a malantas i pamikiran na pendale-dalem, na giyoto na phagosaren iyan so mala a limo a inibegay rekaniyan o Allah – maana so kapag-ikhlas meniat. Ago phagosaren iyan so dalem a geda-geda iyan. Amay ka pendale-dalemen iyan so kiyatharombalaya ko pembedthowan sa “cell” (maana, pinakamaito a baadan a anggawta o lawas) o di na so kawyag-oyag o merana-ranap a lagid o rengit, ibarat bo, na khailay niyan so piyakamemesa a kiyatharombalaya ron

a tanto niyan a ikhamemesa. Amay ka ilayn tano so “cell” na tanto tano ron pen a khamemesa. So kiyatharombalaya ko “human cell” (maito a baadan o lawas o manosia) na lagid den o mala a inged. Khatademan kaon a Istanbul (mala a inged sa Turkey). So kiyatharombalaya ron na lagid den anan. Pekhamemesa tano ron. So kapekhamemesa tano ron na maphakapagomareg iyan so kalek tano ko Allah. Amay ka makala so kalek tano ko Allah, na so kapephorongi tano ko Islam – a giyaya so lalan a initoro reketano o Allah, na pephakala mambo. Na sabap roo na kirampay tano ko soti a kandadabiyatan.

So Kikhaaleken Ko Allah Sa Taman Sa Magagaon

*“Na kaleken niyo so Allah, sa taman sa magaga niyo ron, ago pamamakineg kano ago pangongonotan kano...”
(Surat at-Taghabon: 64:16)*

Sii sa Qur’an, na piyakarayag o Allah ko manga manosia so da a pitatamanan a gaas iyan, so lebi a kaporo a daradat iyan, so Kalebian iyan, ago so siksa iyan a malipedes a ithatalagad iyan ko manga tao a somiyopak Rekaniyan. Sabap saya, na aya taralbi ko pitanggisaan na so kapendale-dalema niyan saya sa ikhlas pantag sa giyai a manga kabenaran, ago taralbi a so niat iyan ago so manga galebek iyan na khaalongon so karina a sekaniyan na somasaboton. Patot aya a phanamaran phiya-piya sa lagid a kiyatharoaon sa Qur’an a, “taman sa magagaon”. Giyai i kiyatharoaon, sa taralbi a so tao na mapodi iyan so kaphakagaas o Allah sa taman sa magaga niyanon, ago patot a masiyap iyan so manga tapaos o Allah pantag ko da pitatamanan iyan a siksa sa Naraka. Makawkit saya na so kalek ko Allah na pembaloy a asal a kiyamataan ko poso o pitanggisaan. Lagid anan mambo, na so miyamaratiyaya na taman sa magaga niyanon na kaleken iyan ago inengkaa niyan so di niyan khitindegen ko manga paliyogat a simba a inaloy sa Qur’an, ago so kapakangalebek sa manga dosa, sabap sa so manga shai a patot a ikhalek ago

phaginengkaen na palaya den mambo miyaosay sa marayag sa Qur'an:

“Sa lagid aya na initoron Ami aya a Qur'an sa basa Arab, ago ininggonanao ron sa marayag so manga tapaos, ka aden iran ikalek so Allah, o di na mabaloy a sabapan ko kapakowa iranon sa endaoan.” (Surah Ta Ha: 20:113)

Kataya pen so isa a kailangan a maosay: so kalek ko Allah na kena o ba gedamen a aya bo a kakhakowaaon na mokit pen sa baram-barang ago manga-reregen a okit ko kapagamal. So kamataani ron, na giyaya so pekhagedam sa didalem a tithe a pekhagedam o tao a penggegeda-geda phiya-piya. So tao a manginginam a kapadaleman sekaniyan sa tithe a kalek ko Allah na khaparoli niyan aya mokit sa satiman bo a tolos-ikhlas a kanggeda-geda. Giyanan i kapetharoaon, a so tao a penggeda-geda sa apiya isa bo ka inek pantag ko kapatay ago so khaoriyananon a khabaak iyan oriyon o kapatay niyan na khatagombalay ron so gedamen a makazasaogon so kalek, kamamala ago kambali-adat. Sii bo aya matitimo ko sipat o tao sii ko kapamimikiran iyan ago so gaas iyan ko kapakan-niat sa ikhlas.

So Kikhaaleken Ko Allah Ko Ghaib

Aden aya di mirimbot ko manga kadodonyai a kalek, na inipharas o Allah sa Qur'an so manga gedamen ago so pangkatan o karahasiyan o miyamaratiyaya a aden a kalek iyan ko Allah. So kalek o miyamaratiyaya ko Allah na kena ba kalek a mipezagit ko manga ped a kalek; giyai a kalek na tithe a madalem ago mipepenoon so kamamala. Mala a ibibida a giyaya a kalek ko manga ped a kalek ka kena ba ini khasabapan sa kapenggemaw o manga panyakit ago ringasa. So kamataani ron na maphakatadem iyan so pagtao ko kaphangalimbabaan iran ago kaphangongoripen iran ko Allah, ago khalekaan kiran taros a maphakawlad iyan kiran so inengka ago so sabot. Giyaya a kalek na kitolod iyan so tao sa kirampayin niyan ko lebi a maporo a pangkatan o kapaginontolan a paparangayan.

Giyaya a kalek na maphakapesokhayaw niyan so kayaw a babaya o miyamaratiyaya ko Mawri-Alongan ago khabiyag iyan so panginam ago so panagontaman. So kalek ko Allah na maphakala iyan sa mala so babaya o miyamaratiyaya ko Allah ago maphakarani niyan so kawatan iyanon; Onayan aya a gedamen a khasinagadanon so tanto a kathatana o makarahas a kapiiya ginawa. Inaloy sa Qur'an sii ko madakel a manga ayat so makapantag sa madalem a memesa ago mamala a madadalem ko miyamaratiyaya:

“Siranoto a aden a khalek iyan ko Kadenan iran sii ko Ghaib na khaparoli iran so rila ago mala a balas.” (Surat al-Mulk: 67:12)

“... Ago ika-aalek iran so Kadenan iran ago tanto iran a ipekhalek so marata a kapamagitong.” (Surat ar-Rad: 13:21)

“A maaleken ko Masalinggagaw sii ko Ghaib ago miyakawma a rakhes o thatawbat a poso.” (Surah Qaf: 50:33)

“Siran a ipezampay iran so Sogoan o Allah ago ipekhalek iran Sekaniyan sa da salakaw arowar ko Allah. So Allah na kiyatangkaan den a Pamamagitong.” (Surat al-Ahzab: 33:39)

So Kapakagedam Sa Pangindao Ago Kalek

Apiya sii pen ko khialeken o mapaparatiyaya ko Allah, na taralbi a di niyan pen kalipatan so kasalinggagaw, kapangalimoon ago kaperirila o Allah, ago sabap ko kapedi iyan, na Sekaniyan i penarima sa tawbat. Giyaya i pembaloy a sabap ko kakhatagoi ko tao sa ikhlas a kapangindao, a makasisinagad mambo sa titho a kalek. So madalem a kalek ko Allah na phakambowaton so rasam ko kapephandapati sa giyaya a manga kalebian o Allah, a maphakarayag iyan pen sa

tanto so kabsaran o Allah ka aden mapodi phiya-piya, a khaoriyanan mambo sa lebi a kapakarani ko Allah. Khaomanan so kenal o tao sii ko kapangalimoon o Allah, sii ko kapangalinggagawn Niyan ago sii ko da pitatamanan a rila lyan.

Sabap roo, na so titho a miyamarat iyaya na pethapapay ago phamangni ko Allah sii ko makarahas a betad a tanto a ma-alek ago mangingindao:

“Pekhalekat so manga takilidan iran ko manga igaan iran ko kaphamangni iran ko Kadenan iran a maaleken ago mangingindao. Ago miyamemegayan siran ko inibegay Ami ron.” (Surat as-Sajda: 32:16)

Karina aya sa so kalek ko Allah na da den mabaloy a gedamen a ba pekhasabapi sa kadai sa panginam ago kadai sa sarig. Sii ko madakel a manga ayat sa Qur'an na inipandoon a so Muslim na kailangan a tatap ko betad a kapangindao:

“Ago pamangni kano Rekaniyan a maaleken ago mangingindao. Mataan a so Limo o Allah na marani ko manga miphiya-piya.” (Surat al-A'raf: 7:56)

“Tharoang ka: Hay manga oripen aken, sekano a lomiyalim ko manga ginawa iran, di kano khadai sa panginam ko Limo o Allah. Mataan a perilaan o Allah so langon a manga dosa. Mataan a sekaniyan so Paririla, a Makalimoon.” (Surat az-Zumar: 39:53)

So peman so kada a pangindao na sipat aya o manga da paratiyaya, a miya-aloy mambo sii ko madakel a ayat sa Qur'an:

“Siranoto a tomiyaplis ko manga tanda o Allah ago so kithoonaen Rekaniyan, giyaya so manga tao a da den a panginam iran ko Limo Aken, giyaya so manga tao a phakaparoli sa siksa a malipedes.” (Surat al-Ankabut: 29:23)

“Hay sekano a miyamaratiyaya! Di kano pakipembolayoka ko siranoto a kiyararangitan o Allah, sabenar a kiyadaan siran sa panginam sa Akhirat sa lagid o kiyadai sa panginam o manga da pamaratiyaya a maginged sa manga kabor.” (Surat al-Mumtahana: 60:13)

So [Titho](#) A Pekhapoonan O Kalilintad Ago Kapipiya Ginawa Na So Kalek Ago Babaya Ko Allah

Pitharo i Adnan Oktar ko kiya-intirbyo rekaniyan sa Kral Karadeniz TV (January 16, 2009):

“So kapipiya ginawa o tao na pephakapoon ko babaya ago kalek ko Allah. Mapokason aya, na di den makatoon sa kalilintad so poso o manasia. Pakararayagen aya o Allah. Melindong ako ko Allah poon ko saitan, so Allah na pitharo iyan: ‘so manga poso na sii bo phakatoon sa kalilintad ko taden-tadem ko Allah’. Di den khaparoli o manasia so kathatana ago kapipiya ginawa inonta na mokit saya.”

So [Manga](#) Sipat A Kharayag Ko Muslim Sabap Ko Kalek Ko Allah

Intirbyo pen ki Adnan Oktar sa Kral Karadeniz TV (March 30, 2009):

“Oway, So kalek ko Allah na aya pinakalebi a gaas a phagolin ko manga galebek tano ago so langon a manga paparangayan tano pantag ko kapakakowa sa manga-pipiya a sipat. Ibarat iyan, na o madaon so kalek ko Allah, na di den khagedam o tao so kalelebi o kazabar o di na ba niyan pen phantanga so kamaregenan. Khapakay a di sekaniyan den peririla. Khapakay a di niyan pagosaren so baya iyan ko madakel a betad. Khapakay a tharoon iyan, ‘Naino ka, perilaan ako bo o Allah.’ Giyaya a daowa na miyaaloy pen aya sa Qur’an; na petharoon iyan, ‘Apiya pen, ka phakasorga ako bo’.

Ogaid na o matatagoon so kalek ko Allah, na so langon-taman na khathekhes. Ibarat iyan pen na, khapakay a di sekaniyan makanaw ko sambayang a sobo, o di na o ba sekaniyan phoasa, o di na o ba sekaniyan pezabar pantag ko manga pamilya niyan...

“Giyaya den so onayan o kakasi ago ranon, madaon oto na langon a giyaya pamikiran na kirobar. Giyanan a tao na pembaloy den so rahas iyan a ampaw (maana da kapened iyan, da tagoon). O matatagoon so kalek ko Allah, so tao na khaadenan sekaniyan sa manga-pipiya a shai. Giyoto so katharoaon sa, khaadenan sekaniyan sa manga sipat a lagid o kathomangked ago kapaginontolan. Sabap ko kalek ko Allah, na ibarat iyan, na so tao na petharo sa benar. O daon so kalek ko Allah, so tao na di den phagalang-alang sa katharo sa kabogkhagan para bo makanggona a ginawa niyan...”

“Oway ba, so kalek ko Allah na aya ogat o kapaginontolan. So tao na petharo sa benar sabap sa ikhalek iyan so Allah. Ibarat na giyanan a tao na khasarigan a saksi. So kalek ko Allah na phakaren sa pitibarangan a kaongkir, kasisikot, ringasa ago ragaor sii ko dalem a ginawa. Khabegan tano niyan sa kasosoat a lagid o poon sa sorga. Madaon aya, so tao na kibensekon so kada a kapiya o kawyag-oyag.”

INO PEKHALEKEN O MIYAMARATYAYA SO ALLAH?

Aya kakhasabota o ino a so manga miyamaratiyaya na ipekhalek iran so Allah, na taralbi a kasabotan pasi a so kalek ko Allah na gedamen a pephakabiyag ko manga miyamaratiyaya sii ko paratiyaya iran, sii ko kapanagontaman iran, sii ko babaya iran ago mamala iran ko Allah. Mababaloy a giyai a kalek a linding o tao poon ko kakhaoyagi kiran sa manga dadabiyatan a ipekhagowad o Allah. Pekhapelit iyan so reges a ondas o baya-ginawa ago so kaperarad o da ren a kandato o karataan. Amay ka sinagadan aya sa mapiya a panarima, na giyaya a kalek na pembegay sa tatap a kapakamowayan o manga-pipiya a galebek ago paparangayan.

Giyaya a kalek na khaawat iyan so manga miyamaratiyaya poon ko siksa o Allah, ago maphakarani niyan siran sii ko ikasosoat iyan ago manga limo iyan, a aya pagondasan iyan na lebi a makarahas a kapipiya ginawa. Khilaham iyan ko miyamaratiyaya so katataralbi ko kapagadati sii ko manga tamana o Allah, khibegay niyan kiran so titho a kapanagontaman ko kapelolobaa ko ikasosoat o Allah ago so tatap a kapanananggila. Khaorinyanan ai, na sabap ko kalek o mapaparatiyaya saya sa donya na phakalidas ko kalek sa Mawri-Alongan ago so tatap a kalek roo ago so kalipedes o siksa sa Naraka. Aden a ayat sa Qur'an a marayag:

“... Na mapembagian iran so balas kiran o Kadenan. Di siran den makaphangandam ago di siran den makapemboko.” (Surat al-Baqara: 2:274)

So manga miyamaratiyaya a ika-aalek iran so manga pangita o Allah ago so siksa iyan, ago totomangked maginengka ko manga sogoan iyan ago so kokoman iyan, na khapadaleman sa lebi a mapiya a dadabiyatan, a ikhasoat rekaniyan o Allah: lagid o kapangalimbabaan, kaperirila, kapangapediin, kapanagontaman, madalem a sabot ago kenal ko manga kalebian ko kiyapangaden o Allah. Giyaya a manga tao na kharayag kiran so dadabiyatan a kambilangatao ago kadadaleman siran sa mala a kenal ago malantas a pandapat. Aya katines ai na so kalek ko Allah ko karahasiyan na pekhabe gay a gona ko miyamaratiyaya. Maphakalantas iyan so pandapat iran ko dalem a ginawa iran, ago pekhambowaton so seselaen a kapagamal ko makarahas a betad a pakaoorogen pen o koyapetaan o makatohan a ongangen; giyai i gonsi ko tatap a balas ago kapipiya ginawa.

Ika-aalek Iran So Kaporo O Allah

So mapaparatiyaya a aden a kenal iyan ko Allah a lagid o kiyaaloya ron sa Qur'an ago tithe a penggeda-geda ko manga kalebian o Allah na magaan-sa-magaan na khagedam iyan giyanan a pagenes a mamala pantag ko kaporo ago kalebian o Allah. So kaporo o Allah ago so kala ago da takes a gaas o Allah na makhapamola ko ginawa o mapaparatiyaya sa titikna a mamala ago memesa.

Giyaya a kalek na onayan a kalek, a phagedto ko poso o mapaparatiyaya a aden a kenal iyan ko kaporo ago kala o Allah. So manga pangkatan a giyai a kalek na pephagomareg sa saden mambo sa kadalem o paratiyaya o tao ago so kala a kapakagaas iyan i geda-geda. Giyaya a paras a kalek na iningaranan sa Qur'an sa *“hashyat”* (kalek a aden a mamalaon).

So Allah i thatandingan sa da takes iyan a bager, da takes iyan a katao ago da takes iyan a ongangen. Phenggolawlaen iyan so kabaya iyan sa saden sa kabaya iyan. Da a baon makaphanomarya ko penggolawlaen iyan, ogaid na phanomaryaen iyan so manga tao pantag ko pinggolawla iran. So Kadenan tano na kawasa-mangariwasa a di maka-khakailangan ko apiya antawaa o antonaa. Ogaid, na so langon a manga kaaden na maka-khakailangan Rekaniyan. Oman i isa ago oman i shai na inaden poon ko da na so Allah i minggira-giray ko ka-aaden iran. Sekaniyan i Kirek ko oman i shai ago oman i isa. Opama ka khabayaan iyan na pholangen iyan so oman i isa ago zambian iyan siran sa salakaw a manga kaaden. Da a khalipatan iyan. Opama ka aden a khabayaan o Allah a makamowayan, na aya bo a petharoon iyan na “Kon” (aden) na miyaaden. Da a phakadokaw Rekaniyan. Di den khaparo ko tao a baraakal a ba Rekaniyan di phaginengka sa isa bo ka inek, aya pen o baon somopak, a so kalebian o Allah na da a takes iyan.

So tao a khekenalen iyan so Allah sa lagid o kiyaaloyaon sa Qur'an ago phopodiin iyan so bager o Allah na khikolobon so mala a mamala ko kalebian o Allah na ago phaparangay sa kapangalimbabaan ago kapanananggila a sabap bo ko Allah. So mapaparatiyaya a makakaip iyan so kala o Allah, so kaporo o Allah ago so bager o Allah na makakaip iyan mambo so manga ped a sipat o Allah a lagid o: “So Pephanaop” (*Al-Muntaqim*), “So Pephanel” (*Al-Jabbar*), “So Pephamekel” (*Al-Qabid*) ago “So Pephapanas” (*Al-Muzill*). Khakenal iyan mambo a saden sa olawla o di na katharo a makasosopak ko manga sogoan o Allah na di den khapakay o ba da a sembagon o Allah. So miyamaratiyaya na aya kanggagalebekan niyan na sii ko katawi niyan a so langon-taman na kaip o Allah, a so Allah na makalalangkolob ago makalalambasa, na ago so Allah na mas marani rekaniyan a di so piyagogat-ogatan a lawas iyan.

Sabap ko kathotomanged o miyamaratiyaya, na so Allah na balasan iyan sekaniyan poon ko da a takes iyan a Limo a khapayagon sa giyai a donya, ago sii sa Alongan a Mawri sa kasorgaan:

“Na Sekaniyan a ipekhalek iyan so kapakatindeg ko Hadapan o Kadenan iyan, na aden a dowa a manga Sapadan.” (Surat ar-Rahman: 55:46)

Aya lebi a mataan, na aya kapakaontol o khapodia ko Allah na taralbi a khapadaleman pasi sa mapiya a sabot ko manga karina Niyan sa Qur'an ago so kakenala ko manga tanda Iyan sii sa donya. Iphoon ko pinakamaito a shai o di na “cell” taman ko pinakamanga-ala a bitoon ago so manga zasagorompong a manga planita sa kawang. So mala a sowa pantag ko manga kaaden o Allah na pephakaoman sa kalek Rekaniyan. So kakhasowaa sa giyaya a manga betad na phakakowaon so tao sa mas mala a ikhipodi niyan phiya-piya ko da a takes a ongangen o Allah, ago sii ko gaas ago katao Niyan a marayag sii ko manga piyaginek-inek a kiyatharombalaya Niyan sii ko di khaitong a manga inaden Iyan, na ago khasabotan mambo phiya-piya o tao so kada a lagid o Gaas Iyan ko kapangaden. Giyai mambo i khapoonan sa kapethake-takep o kalek ko Allah. Piyayag o Allah a giyaa a sikrito sa Qur'an:

“... Aya bo a maaleken ko Allah ko manga oripen Iyan, na so aden a sabot iyan. So Allah na Mabager, Paririla.” (Surah Fatir: 35:28)

Ika-aalek Iran So Manga Tapaos O Allah

Sii ko isa a ayat, na pethapaosan o Allah so manga miyamaratiyaya ko kikhaaleken iran ko manga pangita Iyan sa lagid o kikha-aleken iran ko Kaporo Iyan:

“... Giyanan i balas o sekaniyan a inikalek iyan so kapakatindeg ko Hadapan Aken, ago ipekhalek iyan pen so manga pangita Aken.” (Surah Ibrahim: 14:14)

Indiyandi o Allah ko siranoto a daon paratiyaya ago daon pangongonotan, a da iran tangkapen so ikasosoat Iyan ago

tomiyaplis ko manga sogoan ago so manga tapaos iyan, ago so da a pitamanan a makarahas (*spiritual*) ago makabadan (*physical*) a kasiksaan. So titho a mapaparatiyaya na katawan iyan a da den a shai sa giyaa donya a ba makalilidas ko kasiksaan o Allah. Sabap bo aya sa tanto niyan a ipekhalek o ba sekaniyan mapadalem sa di khatangkaan ago di khapos a kasiksaan sa Naraka, a inidiyandi o Allah ko siranoto a tomiyaplis ko paratiyaya. So makarahas a betad o manga titho a miyamaratiyaya na inaloy sa Qur'an a:

“Ago siranoto a miyangimbenar ko Gawii a Kambabadala. Ago siranoto a maalek ko siksa o Kadenan iran. Mataan a da a pitanggisaan a makalilidas ko siksa o Kadenan iyan.” (Surat al-Ma’arij: 70:26-28)

So manga ginawa o siranoto a manga miyamaratiyaya a tanto a maalek ko Allah na phananabaden igira pembatiyaen iran giyoto a manga ayat sa Qur'an a phakaaloy ron so Apoy. Salakaw saya, na so siranoto a di phamaratiyaya na di iran khasabotan so manga maana o Kitab o Allah, sa apiya den i kapembatiyaa iranon. So bo so manga titho a miyamaratiyaya i phakasabot sa giyaya a manga ayat sa Qur'an ko manga pangita o Allah pantag ko kasiksaan sa Naraka. Aya bo a phangongonotan sa Qur'an, a ipekhalek iran so siksa o Allah ago miyananggila phiya-piya, na siran so manga titho a miyamaratiyaya. Aya oriyen iyan na pembaloy siran a manga ladiyawan, kena ba para ko manga salakaw a manga tao, ka para sii ko manga tao a maaleken ko Allah a miyamaratiyaya - a siran so piyodi sa Qur'an - ago so manga nabi.

Giyaya a manga tao na kena ba manga tabowakar, o di na ba manga-ala i kiber, a aya pipikiren iran sa manga ginawa iran na: “giyaya a manga ayat na di raken khaosar ka isa ako a mapaparatiyaya.” Sabap ko paratiyaya iran, na lalayon a kaphanginama iran ko rila ago limo o Allah, ogaid na giyaya a pangindao na mikakamboron so kalek, sa lagid o kiyaosaya sa giyai a ayat:

“... Phamangni siran ko Kadenan iran a maaleken ago mangingindao...” (Surat as-Sajda: 32:16)

So Rasulollah (saw) na pitharo iyan pantag sa giyaya a betad:

“Amay ka so poso o miyamarat iyaya na mipenoon a giyaya dow a gedamen a pangindao ago kalek, so Allah na imbegay Niyanon so pangindao niyan ago phakalidasen Iyan sekaniyan poon ko ipekha lek iyan.” (Ibn Majah)

Aden malinding so manga tao poon ko Naraka, na so manga dadakel a manga tapaos ago manga thoma o Allah na khatoon sa Qur'an. Aya singayoon na so manga miyamanaplis na kalekan siran ago taros a masiyap iran so manga olawla iran; kiyatapaosan siran den pantag ko manga kasiksaan a khaadap iran sa Mawri-Alongan. Inosay aya sa Qur'an:

“... Tharoang ka: ‘So manga titho a miyangalologi na siranoto a miyalogi iran a manga ginawa iran ago so pamilya iran sii ko Gawii a Kapakamowayan-pharoman. Sabenar a giyanan i marayag a kalogi.’ Aden a manga sapeng iran a Apoy ko kaporoan iran ago manga sapeng (a Apoy) ko kababaan iran. Sabap san na phangangaleken o Allah so manga oripen Niyan: ‘Hay manga oripun Aken, kaleken Ako niyo!’” (Surat az-Zumar: 39:15-16)

Aya mataan na so Allah na kiyatapaosan Iyan so manga tao, mokit ko manga ayat Iyan o di sii ko manga panolon o manga nabi o di na sii ko manga miyanganggogolawla a miyangababaloy a manga tapaos a kapesisinagadan. Pendolonen Iyan siran ago phangangaleken Iyan siran ko siksa Iyan:

“... Na piyangangalek Ami siran, ogaid na da a minioman iyan kiran arowar ko kinitaralo o kapangakowala iran.” (Surat al-Isra: 17:60)

Giyaya a ayat na marayag a tanto a para sii ko manga tao a phamanaplis sa parat iyaya, a so manga tapaos o Allah na di

ron phakabegay a gona, baden pephakala so kaphagongkir iran. Amay ka mawma so oras, na so siksa a piyanaplis iran na phakamowayan sa tanto a marayag. Pitharo o Allah sii ko manga ayat Iyan:

“Kabinasaan ka den! Ago kabinasaan ka den! Na kabinasaan ka den! Ago kabinasaan ka den! Ba aya mapipikir o manosa na imbagak a di maiinengka?” (Surat al-Qiyama: 75:34-36)

Siranoto a inawat iran a manga ginawa iran poon ko kalek ko Allah ko masa sa donya ago tiyaplis iran so so siksa o Allah, na khakawa iran a diwang a lima so manga kitab iran amay ka maipos siran mapamagitong, sa giyoto a masa na khakokom siran sa midadait kiran a kokoman a tatap a kasiksaan ago pakaphanarosen siran sa Naraka a zasagorompong. Aya betad iran na tarotop a minitapelek so langon a pamimikiran iran sa kapenggoyoda kiran ko manga paytaw o Naraka. Aya kiyatharoaon o Allah sa giyaya a masa sii ko manga ayat Iyan na:

“Siranoto a da paratiyaya na indendeg siran sa Naraka a zasagorompong taman sa amay ka makawma siranon na kalekaan so manga paytaw ron. Na so manga thatandinganon na pethroon iran: ‘Ba da a manga sogo a miyakawma rekano a ped ko manga ginawa niyo, a pembatiyaan iran rekano so manga tanda o Kadenan niyo, ago miyamakaiktiyar rekano ko kapamagadapa sa Gawii niyo ai?’ Na tharoon iran: ‘Mataan a aden, ogaid na so kokoman a kasiksaan na minitonay phiya-piya ko manga da pamaratiyaya.’ Na petharoon kiran, ‘Bolos kano ko manga paytaw sa Naraka na tareg kano ron sa tatap.’ Titho a marata so kaphagingedan o manga tabowakar!” (Surat az-Zumar: 39:71-72)

Sa giyaya a okit na phakasoleden siran ko manga paytaw o Naraka ka aden siranon matatap sa dayon-sa-dayon, oriyen niyan na so manga paytaw o Naraka na khalekeban. Da den a ba a kakhaparo o kakhapalagoyi ron; so manga badan ago manga niyawa iran na perasayin sa da pitatamanan ago di

khagaga a kasakit. Ogaid, na da ko manga siksa kiran a ba kiran phakapatay. Oriyan o oman i katotong kiran o apoy, na so manga kobal iran a miyatonag na pekhabagoan sa bago a kobal, na giyoto i so kasiksaan kiran na domadayon den sa taman-sa-taman. Titho iran a mazisingayo a mapasad den so siksa kiran, ogaid na aya izembag kiran na:

“Ipananawag iran (ko thatandingan ko Naraka), ‘Hay Malik! Tharoang ka ko Kadenan ka a imasada kami niyan den!’ Na petharoon iyan, ‘Mataan, a matatap kano san den.’” (Surat az-Zukruf: 43:77)

So kasiksaan sa Naraka na baram-barang i paras, oman i isa a siksa na di khagaga mamimikiran o manosia. So manga miyamangongkir na siran i manga itagon ko Apoy sa Naraka a titho a kalilipedesi kiranon. So manga paras iran na pelili-liliden ko Apoy; so manga lima iran na gagaposen sa kiphagitogen kiran ko maninit a darpa ko Apoy a roo siranon pephakadidia ago pephagiyawa. Samanoto a betad na pelephadan siran sa potaw a lephad, pakapenditaren siran sa bangkala a lagid o aspalto ago phakaindagen siran sa manga igaan a apoy a tatanggoban sa apoy. Phakaken siran sa mapait ago soroken a paotan-otan ago so pakadoti a Zaqqum, ago phakainomen siran sa rogo ago phelikabo a manga dana. So pelikhabo a ig a phikiinom kiran pen na khakisi iyan so manga tinai iran. So Apoy na tanto niyan a khatotong so manga bontal iran, so manga modul iran na phamangipes sa mideket ko manga ngipen iran, na makaperego-rego siran ago zaka-sakaan siranon. Langon aya a miyaaloy na isa baden a paras o makabadan (*physical*) a kasiksaan sa Naraka.

So manga tao sa Naraka na khasiksa pen mokit ko piratas-pikir (*psychological*), a kasakit iyan na timbang den o kalipedes a kasiksaan o badan. Kibensek kiran so manga gedamen a zao-saog den a kada-tabang, kada-inam ago kasendit, na ago phikigedam kiran so kapakadapanas, kapakakhaya-kaya, kapakarondan, kararangit, kapamedthang ago kapakimbobono. Na sarta roo, na so kasiksaan a kabobotawanan kiran na khadas ago binasa kiran den.

Sii ko kapakapharerenga-rengan o kasakit ago karomasayan, na oman i isa kiran na matatarambisa ka merirido-ridoay a manga ginawa iran. Oman isa na pezisintaay. So piyakaarim-arim a kagoraok iran, so piyakabedtha-bedthang a kakisek iran, so piyakagowa-gowad a kapengawngaw iran, so piyakadoan-doaan a kandinga-dingan iran, so piyakaronda-rondan a kapamagayok iran ago so piyakalek-lek a kaperego-rego iran na pepharenga-rengan sa lagid a isa a piyakabenge-bengel a oni-onia.

Malebod a pamikiren a giyoto a manga pesiksaen sa lagid anan a kasiksaan na salakaw a manga kaaden. Ogaid na agiya di, ka siran na manga tao a miyakaisa na miyamaginentao sa donya a khapakay pen a minimbabalaka ka sa lalan, khapakay a sabaad kiran na katawan ka. Da a miyaalin inonta na sii ko masa a di iran mapipikir, na kiyatalingomaan siran o manga malaikat o kapatay a tomiyonggos ko manga niyawa iran, na miyatoon iran a manga ginawa iran a pesomaryaen ko manga pinggogolawla iran. Sii ko manga kaaden o Allah, na so bo so manga tittho a miyamaratiyaya i makakakaip ko manga tapaos o Allah a lalayan a madadalemon so kalek ago pangindao:

“Ago siranoto a penggiraw a: ‘Kadenan ami, pakalidasa kaming ka ko siksa sa Naraka, mataan a so kasiksaanon na di khapalagoyan a tatap a kasiksaan.’” (Surat al-Furqan: 25:65)

Ped saya na aden pen a hadith o Rasulollah (saw) a limo o Allah:

“So Rasulollah (saw) na pitharo iyan: ‘Sa den sa (tao a) aden a miyakaito-ito bo sa lagid o kolepong a iman ko poso iyan na phakaliyo poon ko Apoy.’ Pitharo o Abu Said: ‘Sa den sa dion phangimbanar (pantag sa giyaa a kathiro) na batiyaa niyan so ayat a: ‘So Allah na di Niyan den pelalimen so antawaa sa apiya miyakaito-ito bo sa lagid o kolepong.’” (Surat an-Nisa: 40) (Tirmidhi, Sifatu Cehennem 10, (2601)

Ika-aalek Iran O Ba Iran Di Makowa So Soa-soat Ago Babaya O Allah

So tithe a miyamaratiyaya a aden a madalem a babaya iyan ko Allah na katawan iyan phiya-piya a aya pinakalebi a iphagoyag sa giyai a babaya na lagid iyan mambo a madalem a kalek a aden a mala a mamalaon. So manga tithe a miyamaratiyaya, a miyakataam sa di kapepharasan a karahasiyan a kapipiya ginawa ko kapekhababayai iran ko Allah, na tanto a kapekhalek iran ko kapakanggolawla sa manga dosa o di karibatan a ikhabinasa o kakhakasi, o di na so di ikasosoat o di na so rarangit o pinakapekhababayaan iran, a so Allah.

So kalek ko Allah na tanto a makandedeketa ago so babaya ko Allah. So babaya ko Allah na aya bo a kakhaparoliaon na sii ko kaparani ko Allah, a phakarayag igira a phatagompiya so koyapetaan Rekaniyan. Ogaid na giyaya a kapakarani ko Allah na di khakowa o da so babaya iyan ago so ikasosoat iyan, ago aya kakhaparolia saya na mokit ko kasiyapa ko manga tamana iyan ago so kanggalebeka ko manga sogo iyan. Ogaid na di aya magaan-gaan a khakakowaon o daon bo so kalek ko Allah, aya sabap iyan na so ginawa o manasia a di niyan ikhalek so Allah na lalayon den mababangkiri ko kapakanggolawla sa manga galebek a ipekhangowad o Allah ago lalayon den a da a siyap iyan ago da a baya iyan ko manga galebek a aya reketano kabaya o Allah. Giyaya i sabap a aya bo a kakhakowaa ko soa-soat o Allah na mokit ko kalek Rekaniyan.

Giyaya a kapakasosompa-sompat a manga betad na so Allah den i miyagatoron. Giyoto i sabap a so kapamikira a khakowa o tao so babaya ago so ikasosoat o Allah ko onaan a daon pen maaden so kalek Rekaniyan na toos ai a mala a kiyalalim o ginawa. Aya mona-pona a sogoan o Allah na so kikkaaleken Rekaniyan. So di sii kaiinengkaa sa giyaya a pandoan, ka petharoon baden a aya bo a kailangan o tao na so kababayai niyan ko Allah na da rarad iyan a lalag. So manga tao a aya katharo iran na pekhababayaan iran so Allah ogaid

na di iran bo sisiyapen so manga ipekhagowad kiran o Allah, na aya mataan, na pelalimen iran a manga ginawa iran sii ko kaphakababawa iran ko manga panggeda-geda iran. So paras a babaya ko Allah a tatarimaen iran na matag baden manga onga o taginepen iran a da a asal a paras iyan. So manga tao a titho a pekhbabaya ko Allah na tanto a makapaniniyap ago titho a thotomangeded sii ko manga betad a kaphangongonoti iran ko manga sogoan Iyan ago manga inisapar Iyan. So kidawaen a di den kailangan so kalek na aya mataan na lagid den o katharoaon a “di den kailangan so kaphoasa, so kazambayang ago so manga ped a simba.” Giyanan a manga tao na pephangiloba sa baram-barang a daowa a kena bo ba pantag ko kikhaaleken ko Allah ka aden iran kapalagoyi so kanggalebeka ko manga ped a madakel a sogoan o Allah.

Katawan Iran A Phaniksa So Allah Sii Sa Donya

So Qur'an na mapepeno a pasodan ko kapaniksa o Allah ko manga tao sabap ko manga dosa a miyanggagalebek iran sa donya. Apiya pen bigan siran o Allah sa mala a paro ko kaphananggilai iranon, na siranoto a itetegel iran a kapetaplisa iran ko paratiyaya na miyambakolo iran so kiyaorinyan o sembag kiran o Allah ko masa a bibiyag siran pen sa donya, ko manga pinggagalebek iran sa mimbaloy siran a manga ibarat ko manga ped a pagtao.

Aya isa a mala a ibarat na so totholan ko Qarun, a bigan o Allah sa mala a tamok. Sabap sa giyoto a tanto a mala a pithamo-tamokan na mimbaloy sekaniyan a tabowakar ago kiyaadenan sekaniyan sa sosobra a panarima ko kala kon a daradat o ginawa niyan. Isa ko paganay na makapaparatiya so manga tao ko kala a kapakagaas o Qarun ago mala a kikhasigien iranon ago kaphodia iran rekaniyan, ogaid, na da madthi, na sii ko kiyapatay niyan sabap ko kiyapangosbao o kathabowakar iyan, na miyasabot iran bo so titho a benar. Sii ko di mikakaip ago da lagid iyan a okit, na miyabinasa so Qarun sabap ko marayag a kiyaongkir iyan, na ago mimbaloy a mala a sinanad a kaphaganadan o manga manosia:

“Na lominiyo sekaniyan ko manga pagtao niyan a makaphaparahiyasan phiya-piya. So siranoto a mababaya ko kawyag-oyag sa donya na miyakagiraw: ‘Ah! O bo o aden a minibegay reketano a lagid o minibegay ki Qarun! Titho a mala a ontong a makokowa niyan.’” (Surat al-Qasas: 28:79)

“Na piyakilamed Ami ko Lopa sekaniyan ago so walay niyan. Na da a sagorompong a phakatabang rekaniyan, inonta so Allah, ago kena ba sekaniyan ped ko phanabangan. So siranoto a makandidingan-dingan (a makakowa sa lagid) ko darpa iyan ko miyaona gawii na miyakatanod a miyatharo iran: ‘So Allah i phakalaolad ko rizqi o oripen lyan a kabaya lyan ago Sekaniyan i phakasimpiton. O da bo so kala a kapiya rekami o Allah, na khalemed kami ron pen. Ah! Mataan a so manga di pharatiyaya na di phakadaag.’” (Surat al-Qasas: 28:81-82)

So thotolan ko Qarun ago so manga ped a thotolan sa Qur'an ko manga-ala ago manga-babager a pagtao a da iran malinding a manga ginawa iran ko siksa o Allah na marayag a khailay ron so kabenaran a so Allah na siniksa lyan siran sii sa donya. Giyaya a kabenaran na miyainosay sii ko madakel a manga ayat sa Qur'an:

“Ba iran da kalalakawi so lopa ago miyailay (iran) so kiyaoriyanan o siranoto a miyanga-oonan kiran? Lebi a manga-ala a bager iran a di siran ago pimbason iran so lopa ago piyagingedan iran sa mas madakel a bilangan iran a di siran...” (Surat ar-Rum: 30:9)

“... Ba niyan di katawi a mataan a bininasa o Allah so miyaonaan iyan a manga pagtao a lebi a mangababager a di sekaniyan ago lebi i miyatimo a pethamo- tamokan?...” (Surat al-Qasas: 28:78)

“Na pira-pira i bininasa Ami a manga pagtao a miyanga-oonan iran a lebi a mala i parahiyasan ago lebi a kapekhailayaon!” (Surah Maryam: 19:74)

So betad a ikhibida o tithe a miyamaratiyaya ko manga ped a tao na so kapakakekenal iran sa giyaya a manga maoolawla, ipekhaiek iran so Allah sa dalemon so mamala ago mananaggila ko paparangayan iran. Igira a miyaribat siran o di na miyakanggolawla siran sa dosa, na katawan iran a khapakay a tondogen siran somembag o Allah, sa giyoto i kaphakathapapay iranon sa betad a makasesendit ago thatawbat, a pephangini Rekaniyan sa maaf.

So tithe a miyamaratiyaya na tanto a maaleken ko Allah ogaid na misasartaon mambo so khapesarigi niyan ko Da-ataman-ian a Limo o Allah. Giyaya a panarima na onga ini o kiyandale-dalema phiya-piya ko Mawri-Alongan.

Inalay o Allah sa Qur'an so manga tao a sopaka saya i olawla. Apiya pen a so kaphakawma kiran o kasiksaan na tanto a marayag, na di iran aya khisompat ko kabenaran o mambebetad iran ago itetegel iran pen so rekiran a manga paparangayan a pakasisingay. So betad iran na pipharasan sa Qur'an sa giyaa okit:

“Na kagiya ko mailay iran oto a gabon a mababalawag, a pephakaobay ko manga balintad iran na pitharoo iran: ‘Giyaya a gabon na phakabegay reketano sa oran.’ Kena, ka aya mataan na giyaya so kabaya iyo a di niyo pelakayan –endo a katatagoan sa siksa a malipedes, a phaminasa ko langowan sabap ko sogoan rekaniyan o Kadenan iyan! Na sii ko kiyapita iyan na da a khailay kiran inonta so manga darpa iran. Giyanan i kapembadali Ami ko manga tao a manga-rarata i galebek.” (Surat al-Ahqaf: 24-25)

Aya pamontosan ai na amay ka ilayn tano so Qur'an, na khailay tano ron a so manga-rarata a galebek, amay ka so tao a minggolawlaon na di pethawbat ago di niyan genekan gagaan so manga galebek iyan a marata, a mamala niyan ko kaporo a kokoman o Allah, na di den khapakay o ba di masiksa. Na giyaya a siksa na phakatalingoma ko tao sii sa donya, ago so sabaadon na sii ron khitana ko gawii a

Kapamagitong. Siranoto a da a manga tadem iran ago itataros iran den so manga olawla iran, na di den makalidas ko kasiksaan a imbegay kiran o Allah sa khapakay a saperek-mata. Giyaya a kabenaran na inaloy sa Qur'an:

"Ba kano somiyana a di kano Niyan phakilamed ko kakilidan o lopa o di na di pakibotawanan kano Niyan sa mabager a sobo-sobo a pethad? Na da den a matoon iyo a phanarigan iyo. O di na ba kano somiyana a di kano Niyan phakakasoyin sa ragat pharoman na botawanan kano Niyan sa mabager a sobo-sobo a endo ago pagoleden kano Niyan sabap ko kada paratiyaya niyo? Na da den a matoon niyo a phakalinding rekano poon Rekami." (Surat al-Isra': 17:68-69)

So Rasulollah (saw) na aya kiyaaloya niyan ko kaporo a kokoman o Allah na:

"Ibet Rekaniyan a sii sa lima Niyan so niyawa ko, ka taralbi rekano so kisogoon ko mapiya ago so kisaparen ko marata, ka o di na mataan a phakaomaen Iyan rekano so siksa a poon Rekaniyan. Na so phangni niyo na di sembagen." (Tirmidhi)

Di khapakay ko tao o ba niyan iphaginentao intiro a kawyag-oyag iyan a kada sanggila iyan, sabap sa phamagitongen iran ai ko Allah. So kasopaka saya na khaparolion so kalipedes o siksa o Allah. So kitegelen saya sa manga olawla aya a katawan iran a di phakaapas ko Allah na marayag a karina o kada a kenal iran ko kapakagagaos o Allah. Opama ka kabaya o Allah, na apiya antonaa a oras na khapakay a bawiin o Allah so langon a manga limo a inibegay Niyan ko manosia. Inaloy aya sa manga ayat sa Qur'an:

"Opama ka khabayaan ami, na penasen Ami so manga mata iran, ka aden siran makaphangapoap ko lalan, na andamanaya i kaphakailay iran? Opama ka khabayaan Ami, na mataan a khapamaloy Ami siran sii ko manga darpa iran, ka aden siran di makasorong o di na makakasoy." (Surah Ya Sin: 36:66-67)

So kamamataani niyan na so langon-taman a rek o tao, so oman i ginawa a ipengginawa niyan, so oman ka inek o kawyag-oyag iyan na palaya iyan otang ko Allah, na ago sabap sa makakaip o titho a manga miyamaratiyaya a giyai a manga kabenaran, na tatap so kapanananggilai iran ko manga tamana o Allah.

Ika-aalek Iran O Ba Siran Matay A Di Makaririparado

So kapatay na kamamataan. Sii ko kalilid, na aya kadthi a kapakatatareg iran sa donya na manga nempolo ragon na oriyani niyan na phakatondogon so tatap a kawyag-oyag. Giyaya a tatap a kawyag-oyag na sii miphaginentao ko Sapadan (Sorga) a mipepenoon so manga limo, o di na sii ko Apoy (Naraka), a pitibaba a inaden para makabegay sa kasakit ko badan ago niyawa. Igira a khabayaan o Allah, na phasaden iyan so kawyag-oyag o tao sa donya ago ipagogalin iyan sa Mawri-Alongan, na ago da den a angan-angan sa giyaya a kabaya iyan na mapenggolawla den sa saperek-mata.

So manosia, na di niyan den katawan i kaphatay niyan, ago so kakhapasad o manga tepeng rekaniyan ago so oras o khakokomaon. Giyanan i patot a phakasabap sa khakaaleki rekanian a ba sekaniyan mawma a kapatay a di makaririparado, a di niyan khagagarantiyaan so manga galebek iyan ago so mikokoloban a manga atas-tanggongan na da niyan masiyap o di na inisendod iyan ago di niyan tatagoon sa ginawa niyan. Amay ka makawmaon so manga malaikat o kapatay na da den a khakaparo o ba niyan pen mapasad so manga da mapasad a manga galebek iyan o di na ba pen makanggona ko manga galebek a miyapasad iyan. So manga galebek a miyangapapasad taman sa giyoto a oras na khasabapan sa kaphakalaba o tao o di na kakhalapis iyan, na ago somaryaanon so tao o di na balasanon so tao, sa apiya anda san i dait iyanon.

So kapatay na kabenaran a da a kapakasoy phoonon. Oman i tao na pakaphaginentaon sa:

*“... sa madidiyangka a kaphaginentao ko oman i isa ka aden makaphangongonotan so phangongonotan...”
(Surah Fatir: 35:37)*

Amay ka mawma so tiyakdir a oras o kapatay, na apiya den i kaphamangni ago h o tao na di sekaniyan den khabegan sa isa bo a paro (*chance*). Da den a kiyomanon a oras a imbegay rekaniyan ka aden iyan mapasad so manga galebek a sogoanon o Allah a da niyan mapasad taman sa giyoto a oras. Tiyapaosan o Allah so manga titho a miyamaratiyaya ka aden siran di pembaloy a di mangongonotan ago aden siran di makandarainon:

“Na pamemegay kano poon ko inibegay Ami rekano sa di pen kaphakawma ko isa rekano o kapatay na matharo iyan, ‘Kadenan aken, opama bo ka began akong Ka sa malo maito bo a oras ka aden ako makazasadka ago aden ako mabaloy a isa ko maginontolan!’ So Allah na di Niyen den began sa akol a oras so oman isa, amay ka mawma so tiyakdiron a oras iyan. So Allah na kaip iyan so phesowaen ka.” (Surat al-Munafiqun: 64:10-11)

Taralbi ko manga tao a di iran ikababaya so kandonya a kapaginentao o manga ginawa iran ago sii ko miyanggagalebek iran babolabaw ron a di matatatap ko manga pamikiran iran so kapatay, a sii ko apiya antonaa a oras na khapakay a makamowayan kiran, na ago di siran makaririparado sa khaoriyanan a da a kapakakasoy ron. Taralbi sii ko oman isa a osaren niyan so oman i oras iyan ko khasiyapa ko manga tamana o Allah.

So [Kaphamimikira](#) Ko Kapatay Na Phakaoman Ko Tao Sa Kalek Ko Allah

Sii ko intirbyo ki Adnan Oktar sa Tempo TV (January 13, 2009) na pitharo iyan:

“So kapatay na limo. Pintoan aya sa sorga a khalekaan ko

manga miyamaratiyaya, para ko manga tao a khatoon iran so Allah, insha Allah. Ago isa ini a marayag a toos a so babaya iran sa donya na minitapelek. So kapatay na isa a pagam-paganay a sabap a phakabiat ko manasia ago isa a pinakalebi a sabap ko kaphakamowayan o manga-pipiya a paparangayan. So kapatay na phakararad sa madalem ko manga tao, phakararad sa tanto a madalem ko manasia. Ago so kalek sa Naraka, giyanan so kalek ko Allah. Amay ka madadalemon aya, na so tao na phakapiya i parangay, pembaloy a mangangapediin, pembaloy a mangangalinggagaon; pembaloy sekaniyan a matao, phakalemek, maka-aayona ago malebod dolonen. Na giyaya i onayan ago ogat o kambilangatao. Sabap saya na pembaloyin tano so kapatay a okit ko kaphakarani tano ko Allah. Na ago lalan ko sorga. Na sa lagid aya a panarima, na khatokawan tano a giyai na limo, insha Allah.”

Ika-aalek Iran So Alongan A Kapangokom

So kalek sii ko Allah ago sii ko Alongan a Kapangokom a tatagikoren o siranoto a miyamaratiyaya na pipharasan sa Qur'an sa giyaya a ayat:

“Siranoto a ipekhalek iran so Kadenan iran a Ghaib ago ka-aalekan ko Oras.” (Surat al-Anbiya: 21:49)

Sii ko isa pen a ayat sa Qur'an na inaloy ron o Allah so dalem a kalek o manga miyamaratiyaya:

“Sii ko manga walay a inisogo o Allah a miporo (a masoti ago masela-sela) na ago roo kaphetade-tademi so Ingaran Iyan, na aden (a manga tao) roo a iphatasbik iran so kaporo o Allah ko manga kapita-pita ago manga kagabi-gabi, a manga tao a di kiran phakabimban so kandagang o di na khagkawyagan, ko taden-tadem iran ko Allah, ago sii ko kitindegen ko sambayang ago so kibegan ko Zakat; ipekhalek iran so gawii a amay ka so langon a manga poso ago manga mata na mangakekelid.” (Surat an-Nur: 24:36-37)

Melagid ko manga tao a ma-aawat ko kapekhalek ko Allah ko intiroy a kawyag-oyag iran, ago so manga tao a miyamaratinyaya ago miphyia-piya, so miyanggagalebek iran sa donya na khakilang kiran sa kanggaga-isa. Ago da den a khalebaton a maito bo, na sii sa giyoto a gawii na so siranoto a miyaginientao sa da antap iyan, a da iran kaleken so Allah ago da panyap ko manga galebek iran, na zaboten iran so khaoriyanan kiran:

“Sii sa giyoto a Gawii na phakagemaw so manga manasia a misasagoparak ka aden iran mailay so kiyariyanan o manga galebek iran. Saden sa miyakanggalebek sa mapiya a lagid bo kala o kolepong na khailay niyan den. Ago saden sa miyakanggalebek sa marata a lagid bo o kolepong na khailay niyan den.” (Surat az-Zilzal: 99:6-8)

Sabap ko kalek ago kasendit iran, na tomoon iran a sii kaphamatay iran na di siran den mawyag pharoman. So kabinasaan iran na inaloy sa giyaya a ayat sa Qur'an:

“Na so sekaniyan a mibegay ron so Kitab iyan sii ko diwang a lima niyan, na petharoon iyan: ‘O ba raken bo da mibegay so Kitab aken! Ago di aken den katokawan i kiyaitonga raken! O bo o sekaniyan (a kapatay) na aya aken den kaposan! Da a miyanggona aken ko tamok aken! So gaas aken na miyada den!’” (Surat al-Haqq: 69:25-29)

“Na so sekaniyan a mibegay ron so Kitab iyan a makaphopoon sa likod iyan, na migoraok iyan den so kabinasaan (iyan). Ago makasoled ko sozokhayaw a kadeg. Mataan a so katatago iyan ko pagtao niyan na mabababaya. Mataan a aya tangkap iyanon na di den phakandod (Rekami)! Oway! Mataan a so Kadenan iyan na tatap a kaphagilaya Niyanon!” (Surat al-Inshiqaq: 84:10-15)

Makatondog saya, na so manga galebek a minisorat ko manga kitab o oman isa na timbangan sa timbangan a pithitibaba o Allah para ko Gawii a Kapangokom. Da den a inek

a kaito iyan a phakalalim a ba roo mapenggolawla. Opama ka so tao na di maaped ko miyamananggila, so timbangan iyan na magkhap, orian iyan na dakepen sekanian, perantayan ago indolog ko dait iyan a darpa. Kena ba bo giyaya a di roo kapakaphanaba-tabangaay o manga tao, ka apiya giyaya a manga ginawa iran na di iran khatabangan. So kasakit o kabenaran a kada pananabang na melamed ko intiro a mangga ginawa iran:

“Na so sekaniyan a timbangan (o manga amal) iyan na makagkhap, na aya inged iyan na so Hawiyah. Na antawaa i makandao reka o antonaa oto? (Giyoto so) sozokhayaw a Apoy!” (Surat al-Qari’a: 101:8-11)

Sa giyoto a gawii, so manga tao a miyaginentao sa donya a daon so kalek ko Allah na khayaten kiran so manga miyandosa iran sa gagaisa. Kena ba bo giyoto a manga galebek a miyanggalebek ka so manga-rarata a galebek a miyan-niat iran a penggalebeken iran a da iran bo manggalebek. Amay ka makawma a giyanan a oras, na da den a kikhidiya iran ko mala a kasendit a khasinagadan iran. Apiya so kaphanamari iran domaowa roo na di khadaan sa bali sabap sa so pamamakinengan iran, so pangilaylayan iran ago so manga kobal iran na pethataro pantag kiran a lagid o kiyatakdiraon o Allah:

“Mala a kandingan-dingana o siranoto a da pamaratiyaya a o ba siran bo miyabaloy a manga Muslim.” (Surat al-Hijr: 15:2)

So kalek a magegedam o manga tithe a miyamaratiyaya na giyoto i sarig a kitatarosen iran ko kaphananggila iran ago kapendale-dalem iran, a katawan iran a giyanan a ayat o Allah na phakarayag sa giyoto a gawii. Giyaya i sabap a taman sa kasisii o tao sa donya na taralbi a phamimikiranen iyan so kapephangeped iyan ko manga galebek a di niyan bo khabegan sa mapiya a daowa sa giyoto a gawii. Aya mataan, na di khagaga a akal, a o ba so tao a kapapadaleman sa mapiya a sabot na o ba pen makapenggolawla sa salakaw saya. So katao o Allah na langkap, lomalangkolob ago

lomalambas ko langowan a shai. Tanto Sekaniyan a marani ko tao a di giyaya a manga ogat iyan, a liyo roo pen na ipesorat o manga tetendoonon a manga malaikat so apiya taman i kaito iyan a manga galebek iyan. So tao a mabibimban pen ko manga da pakaid iyan ago di tatap a manga betad sii sa donya, ago aya niyan kalilipatan na so Gawii a Kapangokom na aya den tithe a pinakamategas i poso ago pinakamala i kiber.

Poon ko kambekhara tano ko manga mata tano igira miyapita na aya maana niyan na so Allah na miyaden sa isa peman a gawii ago isa peman oto a paro reketano. Taralbi a mainengka tano so masa a phamagitongen tano ko hadapan o Allah, sa phoonan tano so gawii a masosoti so manga niat tano. Aya taralbi ko manga niat tano na maawat tano a manga ginawa tano poon ko manga gowa-gowai ago manga galebek a ipekagowad reketano o Allah. Di tano bo kabaya ko manga ginawa tano o ba maped ko siranoto a amay ka makawmaon so oras na kaitong ago khasiksa sa tatap na migogoraok iran so “Opama bo...” ago “Aynaw, o ba ko bo...”

“Hay manga manasia! Kaleken niyo so Kadenan niyo ago kaleken niyo so gawii a da a khiogop o ama ko wata iyan, ago da a khiogop o wata ko ama iyan, sa apiya antonaa okit. Mataan a so diyandi o Allah na aya benar. Na di kano pikiakal ko kawyag-oyag sii sa donya ago di kano pikiakal ko manga pangangakal mipantag ko Allah.”
(Surah Luqman: 33)

SO PAPARANGAYAN O TAO A IPEKHALEK IYAN SO ALLAH

“Hay bawataan o Adam! Tiyoronan Ami sekano sa ditaren ka aden niyo kasapengi so manga kayaan niyo, ago iphakataid a panonoloten, ogaid na so ditaren a kapaginontolan, - na giyanan i lebi! Giyanan na isa ko manga tanda o Allah, ka o ba siran makatadem.” (Surat al-A’raf: 7:26)

Sii ko madakel a manga ayat o Allah sa Qur’an na madakel a manga ibarat a khabatiyaon ko paparangayan ago dadabiyatan o manga tithe a manga miyamaratiyaya a ikakaalek iran so Allah. Sa giyaya a manga ibarat na iksaminen tano so onayan a dadabiyatan a mapapadalem ko manga maaleken ko Allah.

Aya Bo A Ikhalek Iran Na So Allah

Na pangongonotan iran ko sogoan sa ayat a:

“... Na di niyo siran khaleken ka aya niyo kaleken na Saken! – Ka aden Aken matarotop so Limo Aken rekano ago aden kano matoro.” (Surat al-Baqara: 2:150)

So titho a miyamaratiyaya na da a ikhalek iran a tao o di na sagorompong inonta na so bo so Allah. Katawan iran a so kapakalaba ago kalapis, so mapiya ago so marata na sii bo ko Allah, ago so langon a mapenggolawla a khabaak iran na palaya kabaya o Allah ago tiyakdir o Allah sii ko manga okoran iran.

Giyaya a sipat na mararayag ko manga nabi a sii ko kiphanolonen iran ko agama o Allah na kalilid a giyaya den a manga maginged a somiyopakon ogaid na da kiran den maparo o ba siran panilay-silay ko antap iran sa maito bo. Inaloy o Allah a giyaya a sipat iran ko ayat a:

“Siranoto a ipezampay iran so Sogoan (Risalah) o Allah ago ipekhalek iran Sekaniyan, ago da a ipekhalek iran inonta so Allah. Ago so Allah na tarotop a Panginitong.”
(Surat al-Ahzab: 33:39)

So tao a aden a paratiyaya niyan ko Allah na phangiringan iran ago pezongkaden iran so manga ibarat a giyaya a manga nabi.

Pephanagontamanan Iran So Panonoatan Iran Ko Allah

So titho a miyamaratiyaya na iphaginentao niyan so kawyag-yag iyan sii ko katawi niyan a so Allah i phapangokom ko langon-taman; a Sekaniyan bo i kirek ko gaas ago bager, na ago aya kaphakamowayan o langon-taman na sii ko kabaya Iyan. Sabap saya na makekenal o titho a miyamaratiyaya a so kasoa-soata ko matag baden a datar iyan a kaaden, a aya kamaatani niyan na daon so gaas ago bager, na da den a kipantag iyan ago da den a gona niyan. So kikhaaleken ko Allah ago so kapangilobaa ko kasoa-soata Rekaniyan sii sa donya na phakalinding ko tao poon ko malipedes a siksa sa Mawri-Alongan:

“Ba so tao a kideg iyan so lkasosoat o Allah na lagid o tao a miyagamit iyan so rarangit o Allah rekaniyan ago aya darpa iyan na so Naraka? Ago titho a miyakarata-rata a khabolosan!” (Surat al-Imran: 3:162)

So oras na phakatalingoma a amay ka so mala ago maito a manga galebek na khapayag ago amay ka so manga anggawta o tao na phezasaksi rekaniyan. So titho a miyamaratiyaya na iphaginentao niyan so kawyag-yag iyan pantag bo sa giyaya a kabenaran na ago di niyan den ai iphagalang-alang sii ko apiya antonaa a betad.

So sipat o Nabi Yusuf (as) na isa a miyakapiya-piya a ibarat. Miyalinding o Nabi Yusuf (as) so daradat iyan poon ko kabaya rekaniyan o isa a makagagaas a bai a mala a babaya iyan rekaniyan. Apiya antonaa den i kaphangitai ago kaphangantangi ron o bai na miyatomo iyan a ba sekaniyan baden makalaboso a di sa malepas iyan so manga tamana o Allah. Piyakitokawan reketano o Allah so kapakalelebi o dadabiyatan o Nabi Yusuf (as) sa Qur'an:

“Pitharo (o karoma o Al-'Aziz): 'Giyaya man sekanian i piyanenditan akong kaon. Sabenar a piyangabayaen aken sekaniyan ogaid na da iyog. O di niyan penggolawlaa so sogoan akenon, na sabenar a khakalaboso ago, ago khaped ko siranoto a miyamakaito.' Pitharo (o Yusuf): 'Kadenan ko! So kalaboso na mas tomoon aken a di so ipendolon iran raken. Na o di akong Ka phakalidasen ko antangan iran raken, na khatomo aken siran ago khabaloy ako a ped ko da a kenal iyan.'” (Surah Yusuf: 12:32-33)

Thotomanged Siran Ko Manga Galebek Iran

So tao a mangongoripen ko Allah na di niyan phakalebiin so manga pangangailangan iyan ago so manga kabaya iyan sii ko kabaya rekaniyan o Kadenan iyan. Katawan iyan a o penggolawlaa niyan oto a oriyen o katotokawi niyan ko benar, na khaparoli niyan so siksa o Allah sii sa donya ago sii sa

Mawri-Alongan. Asar a di rekaniyan mada so kikaaleken sa giyoto a marata a khaolawla, na di rekaniyan den khailay so manga paparangayan a kikapet rekaniyan a giyaya a manga ayat:

“Kena, ka aya kideg o minggagalebek sa ribat na so manga kabaya iran sa da katao ron. Antawaa i phakatoro ko sekaniyan a diyadag o Allah? Ago da a phakatabang kiran.” (Surat ar-Rum: 30:29)

“Miyailay ka sekaniyan a biyaloy niyan so manga kabaya a ginawa niyan a tohan iyan? Ago so Allah na katawan iyan (sekaniyan a lagid oto), na diyadag iyan sekaniyan, ago tiyongkohan iyan so kaneg iyan ago so poso iyan, ago pinilesan iyan so kailay niyan? Na antawaa i makatoro rekaniyan oriyan o Allah? Na ba kano di phananadem?” (Surat al-Jathিয়া: 45:23)

Sosongkaden Iran So Langon A Mapiya A Sipat A Inaloy Sa Qur'an

So tao a ipekhalek iyan so Allah na pepharangayin iyan so manga-pipiya a dadabiyatan a lagid o kala i tindeg, kasasaringan, kapaginontolan, katharo sa benar ago katititho i niat. So Qur'an na mala a kiyaaloya niyan ko manga tittho a miyamaratiyaya a khangarayagon so manga lebi a manga dadabiyatan. Manga ladiyawan siran a patot a phanamaran somowa o langon a manga miyamaratiyaya. Ogaid na, so manga tao a mapapapason so kalek ko Allah, na di iran den khailay so tittho a kalebian a giyaya a manga paparangayan sabap sa giyai den i kiyatago iran ko betad a sopaka o kapaparo o ginawa iran na khigaled siran ko kababaw ago kada a pangkatan o manga napso o manga ginawa iran, a di sa ba iran panamari a mibatog ko maporo a pangkatan sabap ko kalebian o manga dadabiyatan a inaloy sa Qur'an. Di iran khapesinagadan so kapakagedam sa sambida a kalek ko di kakhasoata ko Allah, o di na so kapanomarya o Allah, o di na so kapakasoled sa Naraka sa masiksa siran sabap ko manga-

rarata a olawla iran, a ba makasabap kiran sa kapakaphaparangayan iran sa mapiya.

Panananggilaan Iran So Manga Tamana O Allah Apiya Da A Phakailay Kiran

Siranoto a makakekenal ko Allah na tanto a maaleken ago manananggila ko manga galebek a ikhararangit o Allah, melagid o aden a phakailay kiran o di na da, sabap sa katawan iran a langon a marata a penggolawlaen iran na khatokawan o Allah, apiya aya kiyanggalebekaon na isosolen o di na ipapayag. So Allah na katawan lyan so mipapayag ago so misosolen, ago apiya so pinakasikrito ko manga sikrito, na phamakarayag ago phamagitongen. Siranoto a tanto a maalek ko kakekenala niyan ko Allah na katawan iran a tepengan siran o Allah sii ko manga betad a khatakeson so manga niat iran ago so manga kasanggila iran. Sii ko isa ko manga ayat lyan na piyandoan lyan so manga titho a miyamaratiyaya:

“Awai niyo so dosa, so mapayag ago so masolen. Mataan, a siranoto a minggolawla sa dosa na badalan sa patot ko miyanggalebek iran a dosa.” (Surat al-An’Am: 6:120)

Thatapapay Siran Ko Allah Ko Oman I Betad Iran

So manga titho a miyamaratiyaya a tanto a maalek ko kakekenala iran ko Allah na titho iran a ikakaip so makapantag ko kapesembaga kiran o Allah. Igira a aden a di mapiya a minitalemba kiran o di na igira a miyagedam iran a mabibinasa so galebek iran, o di na igira a makasisinagad siran sa awid a akal, na magaan-sa-magaan a kaphagiksamina iran sa manga ginawa iran o ba aden a miyanggalebek iran a da kiran kasoaten o Allah. Sii ko manga dowaa iran na pethatawbat siran ago phamamangni sa rila Rekaniyan. So kapakazasaog o kapanamari iran ko kakowaa iran ko soasoat o Allah ago so

kalek a pekhagedam iran ko kapipikira iran a di iran masoat so Allah, na pembaloy kiran aya a masalebi a ongangen.

Makapantag saya, na so olawla o Nabi Dawud (as) na isa a mala a ibarat iyan. Sii ko isa a totholan rekaniyan sa Qur'an na miyarayag rekaniyan so tanto a mala a mamala niyan ko Allah:

“Ba reka minirampay so totholan o manga marirido? Gowani ko kalakaten iran so keleb o Mihrab (darpa a pezambayanan o Nabi Dawud). Gowani ko somioled siran ko Dawud, a kiyalekan kiran. Pitharo iran: ‘Di ka khalek. Dowa kami a marirido, isa rekami na miyalalim iyan so isa, na kokoma kaming ka sa ontol, ago di ka pesosoramig, ago gonanawa kaming ka ko Ontol a Lalan. Mataan a giyaya a pagari ko na aden a siyawpolo-ago-siyaw a bili-bili niyan ago aden a isa a bili-bili aken, na pitharo iyan a: “Pakitagikoren ka raken oto” na kiyadaoban ako niyan sa katharo.’ Pitharo (o Dawud): “Miyalalim ka niyan ko kiyapangnia niyan reka ko bili-bili ka a minioman ko bili-bili niyan. Mataan a madakel a mamagogopa a pelalimen o sabaad so sabaad – inonta so siranoto a miyamarat iyaya ago minggagalebek sa manga-pipiya a galebek, na ago kainotan siran.” Ago miyaantang o Dawud a tipengan Ami sekaniyan ago miyamangni sa rila ko Kadenan iyan, ago mitharepa a somosodod, ago miyananangoran (ko Allah) a thatawbat.” Na inirila Ami ron oto, ago mataan a miyambagian iyan so lebi a kapakarani Rekami, ago mapiya a darpa a khandodan.” (Surah Sad: 38:21-25)

Apiya pen so inikokom o Nabi Dawud (as) na mataan a a maontol ago da a baon roo angan-angan, na pithaden-tademan iyan so Allah a maalek o ba niyan da masoat so Allah sa taros a miyamangni ron sa rila. Maregen a ba iringi so madalem a kalek a lagid aya, a titho a soti ago ikhlas. Giyaya a maaleken a kapakakenal na sii bo ko siranoto a ipethakes iran ko Allah so patot a takes Iyan, a ipekhalek iran o ba kiran mapokas so ikasosoat Iyan sabap ko kala iran i babaya ago mamala Rekaniyan.

Amay ka pagilayn tano so manga dadabiyatan o manga nabi ago so manga miyamaratiyaya, na khailay tano a palaya siran manga oripen a titho a maaleken ago mamamala ko Allah ago titho a manananggila ko kasiksaan lyan. Ogaid na misasarta sa giyaya a mamala so madalem a babaya ago so kapakimbolayoka. So tatap ago thatangked a podi ago tasbik iran ko Allah na mala a toos ko tarotop a babaya iran ago ranon iran Rakaniyan.

SO MANGA SIPAT O MIYAMARATYAYA SABAP KO KALEK KO ALLAH

So Kaporo A Daradat Ko Pangilaylayn O Allah

“... Mataan! Aya pinakalebi a seselaan rekano sii ko pangilaylayin o Allah na so pinakalebi a maontol. Mataan! So Allah na Matao, a Makaip.” (Surat al-Hujurat: 49:13)

Aya mataan na so daradat o tao sii ko Allah na sii bo matitimo ko kala iyan i kenal Rekaniyan, sii ko kala iyan i kanggagalebekan sa manga-pipiya a amal, sii ko kinggolalanen iyan ko manga sogoan sa Qur'an, sii ko kapiya niyan i dadabiyatan ago sii ko kathomanged o paratiyaya niyan. Opama ka daon so maaleken a kenal Rekaniyan na di khakowa o tao giyaya a manga sipat ago dadabiyatan. Giyoto i sabap a so kala a kalek ko Allah a matatago ko poso o tao na aya mala a toos ko kaporo iyan i daradat ko Allah.

So Kapakapesenggayaa Ko Ontol Ago Ribat

“Hay, Sekano a miyamaratiyaya! O kaleken iyo so Allah, na senggayan kano Niyan sa Furqan (pasodan ko kapakasesenggayaa ko ontol ago ribat), ago lalasen Iyan rekano so manga dosa niyo, ago perilaan kano Niyan; ago so Allah i kirek ko Limo a lebi a mala. (Surat al-Anfal: 8:29)

So gaas ko kapakasenggayaa ko ontol ago ribat ago so kaphakala o sabot saya na mataan a aya pinakamala ago pinakalebi i arga a manga limo a pamemegayan ko siranoto a tittho a miyaratiyaya sii sa donya.

Opama ka so tao na kiyabegan sa katao ko kapakasenggayaa ko benar sii ko ribat, na so oman i katharo iyan, oman i gowa-gowai niyan, oman i pamikiran iyan ago oman i sembag iyan na masagogod ago maontol. Sabap sa so tao a ipekhalet iyan so Allah na magaan a kakhakilalaa niyan ko benar ko ribat, na aya penggolawlaen niyan na so lebi a pekhbabayaan o Allah sii ko langon a penggagalebeken iyan. Mapopokas rekaniyan so kada geda-geda, kada tangked, kapag-alang-alang, kawan, o di na karirimbot a pamikiran. Aya sopaka aya na so siranoto a da khabegi sa gaas ko kapakasesenggayaa na okoran iran so kabinasaan, sii sa donya ago sii sa Mawri-Alongan.

Matatakep A Bagian Ko Limo O Allah

“Hay, sekano a miyamaratiyaya! Kaleken iyo so Allah, ago paratiyayaa niyo so Sogo Iyan. Ka began kano Niyan sa takep ko Limo Iyan, ago senggayan kano Niyan sa sindaw a khilalakaw niyo (sa matitho), ago perilaan kano Niyan. So Allah na Paririla, a Makalimoon.” (Surat al-Hadid: 57:28)

Sii sa Qur'an na inidiyandi o Allah ko langon a manga oripen iyan a maaleken Rekaniyan ago manananggila a so

kawyag-oyag iran na babarakaten, melagid so makadonya ago so makarahas. Sabap sa pitharo reketano o Allah sii ko ayat sa Qur'an:

"... Miyasoat kiran so Allah ago miyasoat siran Rekaniyan." (Surat al-Ma'ida: 5:119)

Para sii ko titho a miyamaratiyaya, na so kaphagepeda rekaniyan o Allah sii ko limo lyan na aya mataan na dion phakatimbang so langon-taman sa donya.

Di tano phakalipatan a sii ko kaphagenentao tano sa donya, na so Allah na khapakay a began tano Niyan sa kasosonor, kariwasa, baraka, kasosoat ago kapaparo. Ogaid na sii sa Mawri-Alongan, na so siranoto a maaleken ko Allah na aya phakaparoli ko da takes iyan a limo ago pitake-takep a kabarakat, a so sii sa donya na dion den kilagid.

Tatarimaen So Simba

"Na batiyaang ka kiran so titho a totholan ko dow a wata o Adam; gowani ko khorban siran (para ko Allah), na tiyarima so poon ko isa kiran na da tarimaa so poon ko ped iyan. Na pitharo o mori ko mona: 'Bonoon ko seka den.' Pitharo o mona: 'Mataan a aya bo tharimaen o Allah na so poon ko maginontolan (a maaleken ko Allah). (Surat al-Ma'ida: 5:27)

Saya, na pitharo o isa ko manga wata o Nabi Adam (as) a aya bo a petharimaen o Allah a amal na so makapopoon ko tao a maaleken ko Allah. So siranoto a daon so kalek ko Allah, na sii ko asal a maana niyan, na di iran khapodi so kapakagagaos o Allah, ago di iran khagedam so mamala a patot ko Allah. Sabap sa giyaya a mabebekog a panarima iran ko kawyag-oyag ago so misasartaon a kiyazalebog o manga sowa-sowai iran ago manga dadabiyatan iran, na so langon a panagontaman iran na matatangked a da den a ba niyan kipantag sii ko pangilaylayn o Allah. Sabap saya, na inisogo o

Allah a aya pinakalebi ko langon-taman ko tao na matarombalay rekaniyan so dadabiyatan a maaleken a kenal ko Allah ago so kapanagontamani ko ikasosoat Iyan. So salakaw saya a okit a makaphapasod sa kataplis saya na aya khaoriyanan iyan na mala a kasendit a lagid a giyaya a inaloy sa Qur'an:

“Ino, ba so sekaniyan a pimbabay niyan so onayan o walay niyan sa pantag bo ko pangongonotan ko Allah ago so ikasosoat Iyan na aya mapiya, o sekaniyan a pimbabay niyan so onayan o walay niyan sii ko kilid a thebaan a magaan den matebar, ka aden maolog a ped sekaniyanon ko Apoy ko Naraka? Na so Allah na di niyan thoroen so manga darowaka.” (Surat at-Tawba: 9:109)

Di den khapakay a ba so simba o siranoto a daon so maaleken a kenal ko Allah ago aya olawla iran na piyakasingay, na ba khabalay a mananagontaman ago thotomanged. Sii ko oman i galebek o di na simba a penggalebeken iran na khaalongon so babaya ko kapaki-ilay-ilayin o di na kapagambog o di na khasipaton so antap iyan a asar kon a makalebi a kapekхайlaya rekaniyan a di so manga ped iyan. Na sabap roo, na so langon a penggalebeken iran ko tenday a kawyag-oyag iran na da den a bali niyan ago da den a khaporon iranon taman sa, o di siran bo pethawbat ko Allah ago pezalimbetad ko manga olawla iran.

Kalelebod O Kapaginentao

“... Na sekaniyan a ikhalek iyan so Allah,- na phakalobodan Iyan ko manga okit iyan.” (Surat al-Talaq: 65:4)

So Allah na pephakalebodan Iyan so tithe a manga miyamaratiyaya – a manananggila ko di Niyan ikasosoat ago sisiyapen iran so manga tamana Iyan - a makatharidaya siran sii ko limo Iyan, sii ko linding Iyan ago sii ko tabang Iyan.

Phakadayaen Iyan kiran so manga okita ko langon a manga galebek iran. Sii ko katharo ko isa a ayat sa Qur'an:

*“Ago phakaleboden Ami reka so okit a malebod.”
(Surat al-A'la: 87:8)*

So Allah na pephakaleboden Iyan so kaphaginientao o manga oripen Iyan ko oman i betad iran sa masolen o di na marayag, melagid sa kandonya o di na karahasiyan.

So Allah Na Pembegay Sa Manga Nanao Ko Kalidasi Ko Maregen

“... Na sekaniyan a ikhalek iyan so Allah,- na senggayan Iyan sa okit a kilidas iyan ko maregen.” (Surat at-Talaq: 65:2)

Sii ko manga mananagontaman ago maaleken a manga oripen o Allah, na da a kamaregenan a ba da okit iyan o di na ba di khagaga. Sabap ko Allah, na pekhagaas iran a ombawan iran so oman i pangalang a khabaak iran mokit ko kaphagosara iran ko katao ago sabot a inibegay Niyan kiran. Apiya sii ko tanto den a maregen a manga maoolawla, na so Allah na pembegay sa manga nanao ko manga okit a kaphakaliyo iranon, na apiya pen i kadthi a kareregeni kiran na di siran matatarambisa. Giyaya i diyandi o Allah ko manga miyamaratiyaya.

Phonaen O Allah So Manga Ribat A Miyanggalebek Iran, Perilaan Iyan Siran Ago Pethake-takepen Iyan So Manga Balas Iyan Kiran

“Giyoto so Sogoan o Allah, a initoron Niyan rekano. Na sekaniyan a ikhalek iyan so Allah,- na pelalasan Iyan so manga dosa niyan ago phakalaen Iyan so bagian iyan a manga balas.” (Surat at-Talaq: 65:5)

Oriyan o kapatay iran ago amay ka phamagitongen siran, na so manga tithe a miyamaratiyaya na malebod a kaphamagitonga kiran. Sabap aya ko inipaginentao o manga miyamaratiyaya so kawyag-oyag iran sa donya a maka-aayon ko toroan o Kadenan tano a miyaden kiran. Aya mataan na kena ba da manga karibatan iran ka khapakay a miyamakandosa siran, ogaid na so Allah, a Sekaniyan so Kirek ko da-a-pitatamanan-iyen a limo, na pitharo Iyan sa Qur'an a perilaan Iyan siran:

“Tharoang ka: ‘Hay manga oripen aken, sekano a lomiyalim ko manga ginawa iran, di kano khadai sa panginam ko Limo o Allah. Mataan a perilaan o Allah so langon a manga dosa. Mataan a sekaniyan so Paririla, a Makalimoon.’” (Surat az-Zumar: 39:53)

Sabap roo, na siranoto a rinilaan o Allah na phakaparoli mambo sa mas mala a balas ko miyanggagalebek iran sa donya; phakasoleden siran ko Sapadan a mapepeno a di khaitong a manga limo.

So da sangko iyan a gagaw o Allah na kharayag ko manga tithe a miyamaratiyaya apiya sii pen sa donya. Sabap ko maaleken a kapananggila iran, so babaya iran Rekaniyan ago so manga-pipiya a pinggagalebek iran, na so manga balas ko kapiya iran ago so kainay o dadabiyatan iran na pethake-takep sa madakel. Apiya pen makaoatang siran ko Allah sa simba ago pangongonotan Rekaniyan sabap ko kawyag-oyag a inibegay Niyan kiran ago so manga di khaitong a manga limo a isasarta Iyanon, na so Allah na mokit ko kawlad o kasalinggagawn Iyan na balasan Iyan siran sa tithe a makasasabap ko da lagid iyan a kapiya Niyan ago kapangalimoon Iyan.

SO MANGA BALAS KO MAALEKEN KO ALLAH

Inirampay Kiran Sa Donya So Mapiya A Bandingan

So manga tao a miyagoyag-oyag sa donya a daon so maaleken a kenal ko Allah, a aya tano phagosayen sa oriyen ai, sii ko manga ayat sa Qur'an, ago so di kapepharasan a kalek a kaphasinagadan iran ago so lebi a kaporo a daradat o Allah. Siranoto, a salakaw saya, a ipekhalet iran so Allah ago manananggila, na khaparoli iran so kapakalidas ko langon a paras a kalek sa Mawri-Alongan ago iphaginentao iran so kawyag-oyag iran a sii ko sironga a tabang ago gagaw o Allah. Siranoto a manga tithe a miyamaratiyaya a sii ko tenday a kawyag-oyag iran na makagegedam sa mala a pangandam ko Apoy amay ka makatalingoma so Gawii a Kapangokom, na khaawat siran ko oman i pisosonan a kalek ago matatangked a makalilidas siranon. Apiya pen inirampay o Allah sii sa donya giyaya a mapiya a manga bandingan sa Qur'an, na sii ko Alongan a Mawri na phayagen Iyan pen ko manga oripen Iyan so mas madakel a mapiya a manga bandingan:

“Hay, manga oripen Aken! Da a ikhalek iyo sa alongan ai, ago da a mipemboko iyo. (Sekano) a miyamaratiyaya ko

manga tanda Ami ago mimbabaloy a manga Muslim: ‘Soled kano ko Sorga, sekano ago so manga karoma niyo, a mabababaya.’ Na iphagilid kiran so manga bolawan a talam ago baso, a katatangelan sa langon a ikhababaya o ginawa, ago langon a ikhasoat o mata. Na ron kano ron khatatap sa dayon-sa-dayon. Giyanan so Sorga a phikipangowarisan rekano sabap ko manga amal iyo a pinggogolawla niyo (sa donya). A katatagoan sa madakel a manga onga a khakan iyo (sa saden sa kabaya iyo).” (Surat az-Zuhkruf: 43:68-73)

Sii ko ped a manga ayat sa Qur’an, na piyayag o Allah a giyaya a mapiya a manga bandingan mokit ko manga malaikat lyan, a da den a angan-anganon a ikhapiya ginawa o manga miyamaratiyaya a mangingindao ko Sorga:

“Mataan, A so siranoto a petharoon iran: ‘Aya Kadenan ami na so Allah,’ na ago phamaginontolan siran, na ithoron kiran so manga malaikat: ‘Di kano khalek, ago di kano pemboko! Na pakapiyaa niyo a ginawa niyo sabap ko Sorga a inidiyandi rekano! Sekami so manga khisisiyap rekano sii ko kawyag-oyag iyo sa donya, ago sa Mawri-Alongan. Ago mapembagian iyo roo so (langon) a khababayaana o manga ginawa niyo, ago mapembagian niyo so (langon) a phamangniin niyo. Saka-sakaw a poon ko (Allah a), Paririla, a Makalimoon.” (Surah Fussilat: 41:30-32)

So Qur’an na marayag a kiyagogoda niyan sa giyaya a manga bandingan, a perarad sa da a pakataman iyan a mapepeno a kamapiyaan, a khaparoli o siranoto a tithe a mimaratiyaya sii ko kaooyag iran pen sa donya.

Mapiya A Kapaginetao

So kawyag-oyag o siranoto a da paratiyaya ko Allah, a da iran kaleken Sekaniyan ago da pananggila, na ped ko kasiksaan a mitatalagad kiran, na di siran makapenggona ko tithe a kariasaan ago kabarakat a isesenggay ko manga miyamaratiyaya:

“Ago opama ka so manga tao ko manga inged na miyaratiyaya siran ago miyananggila. Na pelekaan Ami kiran so manga limo a poon ko manga langit ago so lopa. Ogaid na kagiya tiyaplis iran (so manga Sogo), na siniksa Ami siran sabap ko miyanggalebek iran (a marata).” (Surat al-A'raf: 7:96)

Ogaid na siranoto a miyamaratiyaya ko Allah a aden a kalek ko kenal iran Rekaniyan, ago miphaparangay sa kambilangatao ko manga olawla iran, na kirampay kiran so mapiya a manga bandingan ko kawyag-oyag sa Mawri-Alongan sa Sorga, ago sii sa donya, na makapenggona siran sa mala ko kapiya o Allah ago ko kariwasan Niyen:

“Saden sa penggagalebek sa kapaginontolan, a mama o di na babay, a sekaniyan na titho a mapaparatiyaya, na mataan a pakaphaginentaon Ami sa mapiya a kapaginentao, ago mataan a imbalas Ami kiran so balas sa datar den o kapiya o pinggagalebek iran.” (Surat an-Nahl: 16:97)

Lagid mambo a okit a so da a pitatamanan a kasiksaan o manga da paratiyaya na sii den phagepoon sa donya ko kabibiyag iran pen, na sii ko miyamananggila, a manga titho a miyamaratiyaya, na so inidiyandi a da pitatamanan a kapiya na phagpoon makamowayan. Sabap ko kariwasan ago kapiya - a giyanan so manga sipat sa Sorga, na so Allah na phikitaaman lyan ko manga maaleken a manga oripen lyan giyaya a manga limo ko masa a bibiyag siran pen sa donya ka aden makaphagomareg so kasingayoa iran ko Sorga.

Lagid pen ai, na so Allah na phelindingen lyan so manga miyamaratiyaya poon ko baram-barang a kawan ago awid a akal ko masa a kawyag-oyag iran sabap ko kiyapangongonotan iran ko manga sogoan lyan ago manga tapaos lyan, sabap ko kiyapaginentaonen iran ko agama Niyen, ago aya lebi, na sabap ko tatap a sarig iran Rekaniyan, so kapephantang iran, ago so kasinganina iran ko Mawri-Alongan. Salakaw ko manga kapakamboko, na so Allah na

ithoron Iyan ko manga poso iran so kalilintad ago katitikna. Oman i simba o di na galebek a mapiya, mala sa maito, na katawan iran a phagilayn siranon o Allah, ago so manga panonorat a manga malaikat na ipesorat iran den ko manga kitab o manga amal iran, na giyoto i sabap a makagegedam siran sa sakina a kiyasabapan ko kenal iran a sii sa Mawri-Alongan na khaparoli iran so langon a manga balas iran a mapiya.

Aya di saya patot a khalipatan, na so donya na darpa a tepeng. Mataan a so titho a mapaparatiyaya na phamakasagad mambo sa baram-barang a kamaregenan. Ogaid na sii ko apiya antonaa den a manggogolawla, na sii ko miyaratiyaya a ika-aalek iyan so Allah, na giyaya a manga kamaregenan na manga limo rekaniyan aya o Allah ago phakaparoli sekaniyanon sa manga balas. Aya mapiya a ibarat iyan na so Nabi Ibrahim (as), a sii ko kiyapangangkoba rekaniyan sa kabogkhagan ago sii ko kiphagitogen rekaniyan sa apoy o manga pagtao niyan, na da sekaniyan den kalebati sa maito bo a paratiyaya o di na ba sekaniyan kiyatagoi sa maito bo a angan-angan ko kiyapangongonotan iyan ko Allah o di na sii ko sarig iyanon.

Da a angan-angan saya, a so katotonga ko tao a oyag-oyag na piyakalek-lek a kasiksaan, ogaid na sii ko kapetotonga o manga tao ko Nabi Ibrahim (as) na so Allah na piyandoan Iyan so apoy a mabaloy a “kalenggaw ago kalilintad” rekaniyan na ago orian iyan na da a miyagedam iyan a maito bo a masakit o di na kararasay; da makamorala so apoy rekaniyan sa maito bo. So kamboko, kabinasa ago kada okor na manga siksa aya o di na manga pangita a pekhaolawla sabap ko ribat a sowa-sowai ago marata a paparangayan o tao:

“Na saden sa tiyoba a misogat rekano, na sabap oto ko pinggalebek o manga lima niyo (a dosa)...” (Surat ash-Shura: 42:30).

Salakaw saya, na so titho a miyamaratiyaya a ipekhalek iyan so Allah sa mala sa taman sa khagaga niyanon ago

lalayon iyan masisiyap so ikhasoat o Allah sii ko manga olawla niyan, na so kasiksaan na kena o ba niyan aya awid a akal.

So langon a kamaregenan a phakasinagadan o manga tittho a miyamaratiyaya sii sa donya na aya tarimaon na matag baden manga tepeng a maphakaoman sa mamala ago maaleken a kenal iran ko Allah, ago maphakabager iyan pen so babaya iran ko Sorga. Katawan o tittho a miyamaratiyaya a langon aya a manga kamaregenan na inaden aya o Allah rekaniyan a iksamin ago sinanad a kapesinagadaan, ago mala a okoran ko kapakamowayana niyan ko manga-piyya a dadabiyatan iyan, ko kaphantang iyan, ago asar a di mada so sarig iyan ko Allah, na pembaloy aya a mala a paro ko kaphakakowa niyan sa manga balas sa Mawri-Alongan. So Qur'an na inaloy niyan sa marayag so sipat o kapekhatarimaa ko manga maoolawla a mala a okoran; na sii ko manga tittho a miyamaratiyaya a maaleken ko Allah, na pitharo o Allah sii ko isa ko manga ayat iyan:

“Na pitharo ko siranoto a ipekhalek iran so Allah, ‘Antonaa i initoron rekano o Kadenan niyo?’ Na pitharo iran: ‘Mapiya.’ Na sii ko siranoto a miphiiya-piyya, na aden a mapiya a bagian iran sii sa donya, ago so inged a Mawri-Alongan i lebi a mapiya. Na sabenar a mapiya so inged o manga maaleken (ko Allah).” (Surat an-Nahl: 16:30)

So kapatay o tittho a mapaparatiyaya a miyaginentao sa donya sa kapaginontolan na mapiya ago malebod, so kawyag-oyag iyan sa Mawri-Alongan na phasagipoon ko kaphakabolosa rekaniyan o manga malaikat, na ago so khatarosan iyan na kasosoat ago kalelebod.

Malebod A Kapamagitong

So tittho a miyamaratiyaya na pezasakoya ko manga-piyya a amal sii ko tenday a kawyag-oyag iran sabap sa kalek iran ko kapakaadap ko maregen a kapamagitong sa Mawri-Alongan. Sisiyapen iran phiya-piyya so manga tamana o Allah.

Piyakarayag o Qur'an a giyaya a kalek o manga tittho a miyamaratiyaya:

“Ipethoman iran so manga kazapa iran ago ipekhalek iran so gawii a so karataan iyan na lomalangkap. Ago phamemegay siran sa pangenengken, apiya sii ko kapekhababayai iranon, ko manga miskin ago so manga ilo ago so makakalaboso. (A petharoon iran:) ‘Phakaken ami sekano sabap bo ko babaya ko Paras o Allah. Da a singanin ami rekano a bayad o di na panalamat. Mataan a ipekhalek ami so poon ko Kadenan ami a gawii a maregen ago piyakaboko-boko a karomasayan a maphakarimeng iyan so manga paras (sabap ko mitataralo a kagowadon).” (Surat al-Insan: 76:7-10)

Sii sa Mawri-Alongan na so Allah na phakaliwanagen Iyan so manga paras o siranoto a maalek Rekaniyan ago so kaphamagitonga kiran na malebod. So manga kitab o manga amal iran na khidawag kiran sa kawatan a lima iran na ago so ipekhalek iran a kapamagitong na phakalebod kiran:

“Na sekaniyan a mibegay ron so Kitab iyan sa kawatan a lima niyan, na mataan a maphamagitong sa malebod a kapamagitong, ago pekhandod ko pamilya niyan a mabababaya!” (Surat al-Inshiqaq: 84:7-9)

Amay ka mapasad so kapamagitong, na so manga tittho a miyamaratiyaya na tanto a khababaya sabap ko kiyapakalidas iran sa kasiksaan sa Naraka. Sa lagid den a giyoto a kiyaaloya ron sa giyanan a ayat, na khasoy siran ko manga pamilya iran a mabababaya.

Tatap A Kawyag-oyag Sa Sorga

“Ogaid na so siranoto a ipekhalek iran so Kadenan iran, na bagian iran so manga Sapadan a phamangondas ko kababaanon so manga lawas-a-ig, na khatatap siran roo sa dayon-sa-dayon; A saka-sakaw kiran a poon ko Allah. Na

so sisii ko Allah, na lebi a mapiya ko siranoto a miphipiya-piya.” (Surah Al 'Imran: 3:198)

“Aya ropaan o Sorga a inidiyandi ko miyamananggila (a maaleken ko Allah): Manga lawas-a-ig ko kababaanon a phamangondas ago tatap so manga pangenengken ago so kalenggaw a along iyan. Giyanan i tangked a khaoriyanan a darpa o manga miyamananggila. Ogaid na so tangked a khaoriyanan o manga da pamaratiyaya na so Apoy.” (Surat ar-Ra'd: 13:35)

So manga miyamaratiyaya a maalek a tanto ko tatap a kasiksaan sa Naraka, na ago manananggila o ba aden a masopak iran ko kabaya o Allah, na khaparoli iran so manga balas a inidiyandi o Allah ko siranoto a maalek ago manananggila, na ago phakabolosen siran ko tatap a phagingedan iran sa dayon-sa-dayon:

“Ago so siranoto a inikalek iran so Kadenan iran na indolog sa Sorga a zasagorompong taman sa amay ka makawma siranon, na kalekaan so manga paytaw ron Na so manga thatandinganon na petharoon iran: ‘So kalilintad na sii rekano! Manga-pipiya kano na pamanoled kano ron, sa matatap kano ron sa dayon-a-dayon.’ Na tharoon iran: ‘So langon a podi ago panalamat na rek o Allah! A tiyoman Iyan so diyandi Iyan rekami ago piyakipangowarisan Iyan rekami so lopa; na makaphaginged kami sa Sorga sa darpa a saden sa kabaya ami. Na sana miyakapiya-piya a balas ko manga miyamagamal!’” (Surat az-Zumar: 39:73-74)

Sii ko manga tithe a miyamaratiyaya a phakasoled sa Sorga, na so pinakalebi a mapiya a itatalagad kiran ago so pinakamala a kababaya ago kapiyiya ginawa na so khasalama kiran sa sowara a makapopoon ko Allah:

“‘Kalilintad!’ Katharo a poon ko Kadenan a Makalimoon.” (Surah Ya Sin: 36:58)

So Allah na petharoon Iyan ko manga tithe a miyamaratiyaya sa Sorga a:

“Hay, manga oripen Aken! Da a ikhalek iyo sa alongan ai; ago da a mipemboko iyo.” (Surat az-Zukhruf: 43:68)

So Allah, a Sekaniyan so miyaden ko manga manosa, na aya lebi a matao a di seketano ko pinakalebi a khababayaana tano a balas ko kiyaparatiyaya tano Rekaniyan, na giyaya a manga balas na aya mitatalagad ko manga miyamaratiyaya sa Sorga. Sabap roo na so kalebian a giyaya manga limo sa Sorga ago so manga pakamemesa a madadalemon na di kharaot mamimikiran o pamikiran o manosa. Da a pitatamanan iyan a manga limo a imbegay ko manga miyamaratiyaya a aya manga lagid iyan na da den a mata a miyakailay ron ago da den a tangila a miyakanegon; sii den ko tenday o dayon-sa-dayon na so langon-taman a khasinagadan iran na palaya den maka-aayon ko kabaya iran:

“... Khakowa iran so langon a khabayaan iran sii ko Kadenan iran. Giyanan so pinakalebi a Limo.” (Surat ash-Shura: 42:22)

So Qur'an na pipharasan iyan so oman i betad o kawyag-oyag o manga miyamaratiyaya sa Sorga, lagid o manga darpa o walay iran, so manga ditaren iran, so manga darodopa iran, so kapiya o piyagalibe-libetan, so pangenengken ago so manga ped a pitibarangan a kamapiyaan a nomanayaw kiran roo.

Sii ko isa a manga ayat sa Qur'an, na so tatap a manga kawyag-oyag o siranoto a maaleken ko Allah ago so piyakaleklek a khaoriyanan o siranoto a da a kalek iyan ko Allah na piyakapagabay:

Aya ropaan o Sorga a inidiyandi ko miyamananggila (a maaleken ko Allah): Na roo na katatagoan sa manga lawas-a-ig a ig a so taam iyan ago baw niyan na da pagaalin, agolawas-a-ig a gatas a so taam iyan na di khaalin, ago lawas-a-ig a arak a mapiya i taam ko phamanginomom, ago lawas-a-ig a teneb a da sanin-saning iyan; na roo na katatagoan sa manga pitibarangan a onga, ago rila poon ko Kadenan iran. (Na ba aya) lagid ko siranoto a phaginged sa

tatap ko Apoy sa dayon-sa-dayon, a phamakainomen sa phelikabo a ig a phangatetepedon so manga tinai iran (Surah Muhammad: 47:15)

Mataan a aya bo a kailangan o tao a makasisiyap ago makakekenal na so kanggeda-gedaa niyan sa giyaya a manga mapenggogolawla sa Mawri-Alongan sa kaadeni ron sa phagorareg a pangindao ko Allah ago kalek Rekaniyan.

Pinakalebi A Balas Na So Tatap A Kasosoat O Allah

“So Allah na inidiyandi lyan ko manga miyamaratiyaya, -manga mama ago manga babay- sa manga Sorga a phamanogaon so manga lawas-a-ig ko kababaanon, a roo siranon den matatatap sa dayon-sa-dayon, ago manga-pipiya ago manga-ala a walay sa Sorga a Aden. Ogaid na aya titho a lebi roo na so mapiya a kasosoat o Allah. Giyanan i titho a lebi a mala a kapakadaag.” (Surat at-Tawba: 9:72)

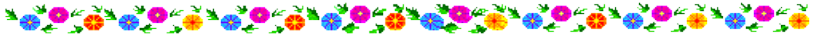
So pinakalebi a karahasiyan a kasosoat a kapesinagadan o manga miyamaratiyaya amay ka makasoled siran sa Sorga na so kabenaran a iphoon den sa giyoto a oras na so Allah na masosoat kiran den, ago pekhababayaan lyan siran den, ago di Niyan siran den siksaen ago pembaloy siran a manga bolayoka lyan sa dayon-sa-dayon. So kakowaa sa ikasosoat o Allah na aya pekhapoonan sa kababaya ago kapiyiya ginawa a matatangked a pinakalebi a di so manga kiyasinagadan sa donya. So ikasosoat o Allah na aya titho a phakataramis ko manga limo sa Sorga. Apiya pen so manga balas sa Sorga na titho den a manga-pipiya, na aya pinakalebi saya na so kababaya ko katokawi a kiyatangkadaon o Kadenan o langon a kaaden sa kiyapag-argai Niyan ko tao sa makapharoli ko kapiya Niyan. Pitharo sa Qur'an:

“Hay ginawa a thatana ago lomilintad! Endod ka ko Kadenan ka, a masosoat ago makasosoat! Soled ka a ped ko manga oripen Aken, Ago soled ka ko Sorga Aken!” (Surat al-Fajr: 89:27-30)

BAADAN 7

SO MANGA SABAP O KAPEKHADA O KALEK KO ALLAH

“Tharoang ka: ‘Antawaa i pembegay rekano sa pageper poon sa kawang ago ko lopa? Antawaa i phapaar ko kaneg ago kailay? Ago antawaa i phakagemao ko oyag-oyag poon ko miyatay ago antawaa i phakagemao ko miyatay poon ko oyag-oyag? Ago antawaa i phagator ko manga pekhaolawla?’ Na tharoon iran: ‘So Allah.’ Tharoang ka: ‘Na ino niyo di khaleken so siksa o Allah?’” (Surah Yunus: 10:31)

Sa lagid den o kiyaphayagen o Allah sii ko manga ayat lyan sa Qur'an, a amay ka ipagiza ko siranoto - a so manga paratiyaya iran ko Allah na mababaw ago kapakiilay-ilayn - so manga paratiyaya iran, na phayagen iran so paratiyaya iran ko Allah, ogaid na so maaleken a kenal iran Rekaniyan na khapayag a tanto a malobay. Aya mabeger a toos ko betad iran na di khailay sii ko manga katharo iran ago sii ko manga dadabiyatan iran so manga tanda ko kalek o di na sanggila a

kapapadaleman sa sela-sela ko Allah. Aden a manga-rarayag a sabap ai.

Da A Titho A Babaya Ago Tadem Ko Allah

Aya den a kalilid sii ko maginged na so sabot iran ko agama na sii phapasod ko manga katharo a da a benaron ago matag baden manga *tsismis*. So kadakelan ko manga tao na da iran den kenala ko manga ginawa iran so kiyapharasi o Allah ko Ginawa Niyan ago so manga sipat lyan sa lagid o kiyarayaga sii ko onayan a pizagipoonan o agama, maana so Qur'an ago so hadith o Nabi (saw). Ogaid na so Allah na piyaki-kilala Niyan a Ginawa Niyan reketano sa Qur'an sa tanto a marayag ago masagogod. So katao o kadakelan ko manga tao ko Allah na sii bo ko miyanga-aneg iran sii ko manga pamilya iran, sii ko manga tonganay iran ago apiya sii ko andaon den. Oriyan iyan na so kasasabota o manga tao ko Allah na tanto a miyakambibida-bida den.

Aya pakamemesa saya na da den mapamikir o kadakelan ko manga tao a so manga miyanga-aneg iran ago inipangendao kiran sii ko manga darpa iran na khapakay a di makatatarotop o di khapakay pen a tarotop a ribat. Apiya miyapikir iran pen aya, na di iran den phanamaran a ba siran pangenal ka aden matangked so benar. Giyaya i miyakalala a karibatan a khasabapan sa kakhawlog ko sosokhayaw a Apoy a khaoriyanan ko di khakenala ko Allah phiya-piya o di na so di khakilalaa ko madakel a manga sipat lyan phiya-piya.

Giyaya a manga tao na aya kapipikira iran ko Allah na sii ko manga kalilid a maana o basa pantag ko manga sipat lyan a lagid o "So Peririla" (Al-Ghaffar), "So Pephanaabang" (An-Nasr), "So Pephageper" (Ar-Razzaq), "So Pephanaatap" (Al-Hafiz), "So Makalimoom" (Ar-Rahim), "So Phelilinding" (Al-Muhyamin) ago so lagid iyan a manga sipat o Allah. So khatamana saya sa aya bo a phakalebiin somabot na giyaya bo a manga lagid aya a manga sipat o Allah sii ko paniyabot na khasabapan sa makikiling o di na sosoramig a panarima, aya sabap iyan na so Allah na aden pen a ped a manga sipat lyan a lagid o "So

Pephanaop” (Al-Muntaqim), “So Pephantiksa” (Al-Muazzib), “So Pephameges” (Al-Qahhar). Ogaid na giyaya a manga miyaaloy a manga tao na di iran den katawan o antonaa i pakamamaana sa giyaya a manga sipat o Allah. Di iran khakenal so Kadenan tano sa giyaya a manga basa. Da iran mapamikir a giyaya a manga sipat na aya kiran den kisogat sabap ko manga galebek iran, sabap ko manga dadabiyatan iran ago sabap ko manga bitiyara iran.

Apiya pen a aden a katawan iran ko sabaad ko manga sipat o Allah sii ko ingaran iyan, na di iran katawan so titho a maana niyan ago so okit a kakhisogat kiran ko tatap a manga kawyag-o-yag iran. Khapakay a sosoramig so panarima iran ko madakel a manga sipat o Allah, o di na pipikiren iran a di kiran bo aya kisogat sa apiya antonaa a okit.

Ibarat iyan, na o aden a miyalalim kiran, na paparatiyaen iran a sa Mawri-Alongan na so Allah, na sabap ko kaontol o kokoman Iyan na siksaen Iyan so miyakalalim kiran. Ogaid na da iran mapikir a siran mambo na kisogat kiran so siksa o Allah o di siran phangimbenar ko Qur’an ago so katomana ko manga inipaliogaton. So manosia na inaden ka aden iran masimba so Allah, ogaid na o taplisen iran so antap a kiyaadena kiran, na miyatanged a khabaak iran den so khaoriyanan o kada paratiyaya. So pinakamaregen a manga siksa na aya kisogat sa giyanan a mapened a kaongkir, na giyoto i sabap a kiyapakamowayan a Naraka. So Naraka, a giyanan so pinakapiyakalek-lek a darpa a inaden, na giyanan so lama-lama para ko manga kasiksaan a so karegen iyan na di kharaot a gaas mamimikiran o manosia. Miyarangkom iyan ago kiyasobraan iyan sa makapira takep so pinaka-maregen ko langon a maregen a khapikir a karomasayan sa donya.

Giyaya a manga tao a inaloy tano saya na da kiran so maaleken a kenal sii ko Allah ago da sanggila ko manga olawla iran; da a pangongonotan iran ko mapiya a geda-geda iran ago lebi a da sabot iyan. Da a ontol a kenal iran ko kabager ago kapakagaas o Allah, ko kaporo o daradat Iyan ago kariwasaan Iyan, ko kalebian Iyan ago kala Iyan. Giyoto i sabap a da iran kasinagadi so kasasambida o madalem a kamamala ago so

madalem a kalek a patot a khagedam o tao ko kakhapikra a khapakay a misogaton so rarangit o Allah. Oriyan aya, na di siran phanagontaman a ba iran makowa so ikasosoat o Allah o di na o ba iran tomana so manga sogoan Iyan sii ko taman a khagagaa ron. Di siran pen phangongonotan ko manga tapaos Iyan, ka aya tomoon iran na kapaginentao a da a pantek Iyan. Da kiran den maalong so pananadem ago panalamat a patot ko manga limo kiran o Allah, giyoto i so kada tadem na mimbaloy a tatap a sipat o manga ginawa iran. Sii bo sa oriyen, na so arga o kapaginentao a da pantek Iyan sa donya na khabayadan sa tatap a kapaginentao a kalek ago kasiksaan.

So Ribat A Panarima O Manga Di Pharatiyaya Sii Ko Mawri-Alongan

Ped pen ko di iran kakhataдеми ko sela-sela a patot ko Allah, na madakel a manga tao a kokhorangon so sabot ago ribat a panarima ko Sorga ago Naraka. Sabaad sa giyaya a manga tao na miyaginentao sa donya sa kanggaya-gomaya sa taman sa kabaya o manga ginawa iran, miyamanopak siran ko Allah, na ago oriyen Iyan, na phagangkoben iran a perilaan siran o Allah oriyen o kapakasoled iran sa Naraka sa di khadthi a masa. Ogaid na so khaoriayanan a inanayaw kiran na tanto a lebi a masakit a di so katawi iranon, sabap sa so Naraka na inged a kasiksaan a khapakay a aya kadthi niyan na dayon-sa-dayon para ko siranoto a titho a manga da phamaratiyaya a da den pangongonotan ko manga tapaos o Allah. So Allah na piyakarayag Iyan a so Naraka na inaden para ko manga di phamaratiyaya ago para ko siranoto a tethegas ko kada paratiyaya iran. So Qur'an na marayag a kiyaaloya ron a da den a okit a kapakakasoy iran poon roo:

“Mataan, a so Naraka na thataraayan—A khandodan o manga darowaka, a khatatap siranon ko di khaitong a masa.” (Surat an-Naba': 78:21-23)

So kasakit ago karomasayan sa Naraka na di khaparoan o ba miphangibarat. So Naraka na piyaklek-lek a libetan a roo

phakarayag ko tanto a kategas iyan so sipat o Allah a Pephameges (Al-Qahhar) ago so kasiksaan a kithana roo na sosobraan iyan pen, sa tanto den a di khakena a akal, so langowan a kharaot mamimikiran a siksa sii sa donya. Sii ko tao a di phakagaga o ba niyan matekhes so kasakit a khagedam iyan ko isa thak a pendidi a ig, o di na so katenggaw a masa o di na maito bo a kagotem, na so katharoa niyan a khagaga niyan a giyoto a manga kasiksaan sa malebod a okit na toos a tarotop a da den a kenal ago sabot iyan. Lagid a kiyaaloya tano ko paganay, a so tao aya pipikiren iyan na so siksa o Allah na matag baden magkhap a kapephandapati ron, na tao a da den a katawi niyan ko kabenaran o kapakagaas o Allah.

Malilimpang Siran Ko Inisenggay Kiran A Oras Sa Donya

Sabap sa aden katepengi so manga tao phiya-piya, na so Allah na tiyakdiran tano Niyan langon sa matetendo a kalayat a masa sii sa giyaya a donya. Piyakisogooan tano Niyan sa manga tapaos ago pipharo Niyan reketano so langon a paro ko kapakathawbat ago kapakatiyolina tano ko manga karibatan a miyanganggogolawla tano. Ogaid na sii ko manga tao a miyaginentao sa da a kapag-agama, giyaya a limo o Allah na mababaloy pen ai a ped ko manga rason o ino a di iran khagaga so kikhaaleken ko Allah a miyapatot kiran. Sabap sa aden iran kapalagoyi so khaoriyanan o manga galebek iran, na kalilid ko manga tao na aya panananggilaan iran a titho na so manga paparangayan iran a khabadalan siranon sa magaan. Na iksaminen tano aya sa giyaya a ibarat.

Baloyin tano a ibarat so tao a gomagalebek sa opisina a pesokayan sa mala a sokay, ago kiyabegan sa galebek a tindoon so kathi a kakhapasada niyanon. Katawan iyan a opama ka di niyan aya mapasad sa miyatendo a oras na khapakay a mada sekaniyan sa galebek sa opisina iran. Di den kailangan so madalem a katao ko kapagantoka ko kala a panamar iyan sa kapasada niyan sa giyoto a galebek. So bo so

kakhapikira niyan sa khakadai rekaniyan sa mala opama ka di sekaniyan makaapas ko itongan o maporo iyan sa opisina ago mada sekaniyan ko galebek iyan na aya mababaloy a panolod rekaniyan sa kaphanagontaman iyan sa kapasada niyan sa giyoto a galebek. So langon a gaas iyan na osaren iyanon den, taman sa isakripisyo niyan so torog iyan, so pangankan iyan, so kapakadaya iyan ago taman sa kapesendoda niyan ko manga ped a galebek iyan asar a mapasad iyan a galebek oto sa miyatendo a oras iyan, ago makalidas ko mala a awid a akal opama ka kadaan sa galebek a iphaningkawyagen iyan. Miyakapiya-piya den aya, ogaid na aya mala a pakaiza saya na ba giyaya a tao na lagid den anan so pangkatan o panagontaman iyan ko mas mala a atas-tanggongan iyan, a giyoto so mas mala a kabenaran a kapamagitong ko hadapan o Allah? Aya lebi a mataan na so kadakelan ko manga tao na da a lagid anan a panagontaman iran sabap sa di iran tatangkeden a so kapatay ago so Mawri-Alongan na ba manga pimataan a kabenaran, aya daowa iran na so kawyag-oyag iran sii sa donya i lebi a kabenaran.

Ogaid, na sii sa Qur'an na aya inaloy ko tindo a oras sa donya a inisenggay ko manga tao na:

“Na o siksaen o Allah so manga manosa sabap ko manga miyaporon iran (ko manga galebek a kadostaan), na da a pelambaen Iyan a baraniyawa sa liyawao a lopa; ogaid na pakalalanaten Iyan siran taman ko miyatendo a taalik. Na amay ka mawma so taalik kiran, na mataan, a so Allah na tatap a makaiilay ko manga oripen Iyan!” (Surah Fatir: 35:45)

Giyaya a manga tao na aya den a panarima iran na amay ka aden a miyanggolawla iran a di kabaya o Allah na siksaen siran sa magaan sa phakaoranan siran sa manga wator, ogaid na amay ka da aya manggolawla, na sabap ko da a sabot iran na biyaloy iran aya a lisinsya o di na paro sa kipetharosen iran ko manga kaphagongkir iran. Giyaya a da pasodan iyan a pamikiran na khanga-iilay ko manga pagtao ko manga masa o da paratiyaya a manga paginged-ingedan a miyaginentao ko

oman i masa ko bandaran a totholan o manosia, ago so manga kadaowa iran na inaloy sa Qur'an sa giyaya a okit:

"... Ago petharoon (iran) ko manga ginawa iran: 'Ino tano bo da siksaa o Allah ko pithataro tano?' So Naraka na kiyatangkaan kiran den! A khatotong siranon den. Ago tittho a marata a khabolosan!" (Surat al-Mujadala: 58:8)

Giyaya a begkhog a panarima na komokorapa ko kadakelan ko manga tao a di phamaratiyaya ago so paratiyaya iran na matag baden midedeket sa liyawaw o ditaren iran. Giyaya a manga tao a aya panarima iran na di siran khasiksa ko manga olawla iran, ago sabap roo na pipikiren iran a manga ginawa iran a manga otekan, na aya kamataan iyan na pekhaagak siran sa maito-maito sii ko kasiksaan iran a poon sa di iran den katawan:

"Na so siranoto a miyamanaplis ko manga tanda Ami, na pagakaken Ami siran sa maito-maito ko kabinasaan iran ko okit a di iran den katawan." (Surat al-A'raf: 7:182)

Aya lagid a giyoto a manga-rarayag a kasiksaan a inaloy o Allah sa Qur'an, na mainay ago pagenes a kasiksaan a phekitalemba ko tao sa apiya antonaa den a oras, sa apiya sii pen ko masa iran sa donya. Aya ibarat aya na igira a so tao na miyalayam ko kaphikiilay niyan ko manga olawla niyan a ipekhagowad o Allah, na pakapezakiten o Allah sa mala a panyakit. Di den petharoon, na giyaya a sakit na kena ba aya bo khararadan iyan na so panggeda-gedam o badan; so kalek a phakakemelen o Allah ko poso o di na sii bo ko kapakaawid a akal, na kiyatangkaan den a mabaloy niyan so kawyag-oyag o tao sa tittho a kada a paro. Giyoto i so Allah na piyakarayag iyan sa Qur'an a so kalek na isa a paras o kasiksaan:

" So Allah na biyaloy Niyan a ibarat so pagingedan a thatakna ago lomilintad, a so pageperon na pephakawmaon sa tanto a madakel a pephakapoon ko bala-bala a darpa. Na tiyaplis iyan (o pagtao ron) so manga Limo o Allah, na piyakitaamanon o Allah so kagotem ago kalek sabap ko pinggagalebek iran (o pagtao ron)." (Surat an-Nahl: 16:112)

Sii ko kaphaparangayan sa di phakaapas ko Allah, na da a tao a ba makatatangked a o ba da a marata a okoran a pekhabiti-bitin ko kaporoan iyan, a apiya antonaa a oras na manariosod rekaniyan a di niyan den katawan. Da a linding ko apiya antonaa a kasiksaan o Allah. Pitharo o Allah a giyaya a kabenaran sa Qur'an:

“Ba so manga tao ko manga inged na somiyana a di kiran phakatalingoma so siksa Ami sii ko kagagawii a kitotorogen siran? O di na ba so manga tao ko manga inged na somiyana a di kiran phakatalingoma so siksa Ami sii ko kadaondao a gigita-gita siran? Na ba siran somiyana (a makalilidas siran) ko Antangan o Allah? Da a ba phakasana (a makalilidas) ko Antangan o Allah inonta so siranoto a miyangalologi.” (Surat al-A'raf: 7:97-99)

Lagid aya mambo a tapaos a miyaaloy pharoman ko isa a ayat:

“Ba kano somiyana a di kano Niyan phakilamed ko kakilidan o lopa o di na di kano Niyan phakibotawanan sa mabager a sobo-sobo a pethad? Na da den a matoon iyo a phanarigan iyo. O di na ba kano somiyana a di kano Niyan phakakasoyin sa ragat pharoman na botawanan kano Niyan sa mabager a sobo-sobo a endo ago pagoleden kano Niyan sabap ko kada paratiyaya niyo? Na da den a matoon niyo a phakalinding rekano poon Rekami.” (Surat al-Isra': 17:68-69)

Di tano phakalipatan a so manosia na madadalem ko asal a betad a kada tabang, ago tarotop tano a makarerenda ko Allah ko langowan-taman. So kasopiit o manga tepeng ago kamaregenan na aya bo a kakhagagaa saya na sii ko kasarigi ko Allah ago kapakakowa Rekaniyan sa bager. Ogaid na so siranoto a di iran khasabot so kabenaran o maito a kapakagaas iran ago di iran ikhalek so Allah na khaalang-alang siran sa da a kaphanarigan iran a liyo ko manga ginawa iran ko kakhibontad kiran o manga siksa iran ago so manga-rarata a okoran iran, melagid so marayagon ago so pageneson. Sabap

sa so kiyatarombalaya ko manosia na di phakagaga a ba niyan malepas a giyai a manga ringasa, na aya bo a makalilidas ago thatagompiya a okit na so kalek ko Allah sa taman sa magagaon ago so kapaginentao a phapasod ko maaleken a kenal sa giyaya a manga kabenaran.

So Panarima A Aya Bo A Khasiksa Na So Pinakalebi A Baradosa

Apiya den o katawan o kadakelan ko manga tao a oriyen o kapatay iran, na so Allah na thawagen Iyan siran ka phamagitongen so kinipaginentaonen iran ko manga kawyag-oyag iran sii sa donya, ago amay ka mapamagitong siran na pakaphanarosen siran ko Sapadan o di na ko Apoy, na da siran den phamakot meriparado ko kawyag-oyag iran a para sa Alongan a Mawri. Apiya pen petharoon a giyaya manga tao a aden a paratiyaya iran sa Mawri-Alongan, na so okit a kaphaginentao iran na da den a bidaan iyan ko kaphaginentao o manga titho a da pamaratiyaya. Isaon pen na da den a maito bo a kaya iranon.

So kapaginentao a giyaya a dowa a sagorompong, na sii ko langon a niat ago antangan iyan, na melagid sa manga okit, gowa-gowai, paparangayan, antap ago panarima. Aya bo a di iran pelagidan na agiya so paganay a sagorompong na magiingaran sa Muslim, na so ikadowa a sagorompong na kena. Na apiya pen i kapetharoa o paganay a sagorompong a paparatiyaen iran so Qur'an, na so di iran kaphakaapas mangongonotan ko kokoman o kitab a tatarimaen iran a paparatiyaen iran na da den a khagedam iranon a rata a ginawa o di na da den a awid a akal iranon sa apiya miyakaito-ito.

Aya sabap sa giyaya a betad iran a kada awid a akal ko marayag a kapakazosopak a panarima iran na so kagiraw iran a lompiyo so manga poso iran ago da bininasa iran a salakaw di salakaw.

Giyaya a olawla iran na phapasod ko mabeger a paratiyaya iran a di siran khaposang ko Apoy, aya maana niyan, na aya kapekhailaya iran ko manga ginawa iran na manga kandidato sa kapakasoled sa Sapadan. Aya pen a piyakamemesaon na so okit a pimbaalan iran ko kakhilalaa o antawaa i khaposang sa Apoy, ago so kathabowakar iran ko kapethangkeda iran o antawaa i khapakay a somoled sa Sapadan.

Aya kabasa iran, na so manga tao a phakaparoli ko Apoy na so manga kriminal ago manga pembedtengen a phangailayng ka sa tilibisyon, a khabatiya ka sa manga dyaryo ago phangaaneg ka sa manga radyo a lagid o manga talibono, manga thekhaw, manga tirorista ago so pitibarangan a phamakabinasa a manga tao. Na so siranoto a da maped ko listaan, maana so “kalilid a tao”, a aya endadakel ko manga manasia, na aya tarima iranon na kharilaan sa magaan so manga dosa iran.

So asal a giyaya a okit a kazamiliay a siran bo i miyamangembaalon, na mimbowaton so pangimbenar iran a manga tao siran ko Sorga, asar a da siran makapatay sa tao, o di na da makapamanekhaw ago kena ba siran manga tirorista. Giyoto i sabap, a apiya tatangkeden iran a manga Muslim siran, na di kiran khaoyag so gedamen a kalek ago kawan sii ko babaya iran ko kandosa, o di na sii ko da a babaya iranon a kasimba, o di na sii ko da a babaya iranon a kapangongonotan sa Qur'an ago so kiphaginentaon ko kawyag-oyag iran sii ko manga tamana a inigoris o Allah; di kiran khaoyag sii ko manga ginawa iran giyoto a gedamen a kalek ago kawan. Aya sabap saya, na so ribat a kaphangakoba iran a da kon sa giyaya a manga piyangaloy tano a manga galebek a inisapar so kanggalebekaon o di na sii ko da kanggalebeka ko manga galebek a inisogo a ba kon sosokod a takes sa kakhasabapan sa kakhawlog sii ko Apoy.

Ogaid, na miyakalala aya a karibatan, a thonda kiran ko manga landeng sa Naraka. Giyaya a manga da sabot iyan a manga tao na pehangembaal sa manga bentel ago paliogat sii ko ingaran o Islam, a tanto a mala a kibibida iyan sii ko

matatago sa Qur'an a inipanolon o Nabi (saw). Aya maana niyan na so manga betad a biyaloy o Allah a pinakalebi i kipantag na biyaloy iran - mokit ko mababaw a paniyabot iran – a maito i kipantag. Giyoto i sabap a so manga piyangembaalan iran a antangan ko kapag-agama na miyakatiayonon so okit a kaphaginentao iran, a inangin na giyoto na ribat ago mala a kasosopak iyan ko titho a kalek ko Allah. Sii sa giyaya a ayat sa Qur'an na inaloy o Allah so binasa a panarima a giyaya manga tao:

“Tharoang ka: ‘Antawaa i pembegay rekano sa pageper poon sa kawang ago ko lopa? Antawaa i phapaar ko kaneg ago kailay? Ago antawaa i phakagemao ko oyag-oyag poon ko miyatay ago antawaa i phakagemao ko miyatay poon ko oyag-oyag? Ago antawaa i phagator ko manga pekhaolawla?’ Na tharoon iran: ‘So Allah.’ Tharoang ka: ‘Na ino niyo di khaleken so siksa o Allah?’” (Surah Yunus: 10:31)

Giyaya a manga tao na di makaphangongonotan ko manga sogoan ago manga tapaos o titho a agama sabap sa mabager a tindeg iran ko inembaalan iran a manga okit ko kapag-agama a kapanakoto. Giyoto i sabap a itataros iran den so kapaginentao iran a kaadenan sa di benar a panarima ko kapakalidas ago pimbager pen a ribat a pananarig a siran na manga tao ko Sorga; aya benar na malalalim iran a manga ginawa iran. Ogaid na apiya pen i kapelalonga iran ko manga ginawa iran na pephakatademen siran bo o manga panggedageda o manga poso iran ko titho a kabenaran. Igira miniphantag iran so manga kabenaran sa Qur'an, na di iran khagaga o ba iran tharimaa a miyailang iran so intiroya a kawyag-oyag iran ko kambaradosa ago manga karibatan, di siran den phamakineg ko apiya antawaa a penggogod kiran ko betad iran. Aden iran kapalagoyi a giyaya manga panadem-tadem, na pembimbanen iran a manga ginawa iran ko manga ped a betad. Aya maana niyan, na o aden a makapembowat o di na mititik ko pamikiran iran a khasabapan sa kakhaaleki kiran o di na kapakaawid a akal iran, na phanalin-dalin siran, a tomoon iran so ribat a panarima iran ko kapakalidas. Pephanamaran iran a da mapikir iran a pantag ko Allah, ago so manga tapaos

Iyan ago so siksa Iyan, aya maana niyan, na matatatap siran ko betad a tatap a di kapangimbenar ko kabenaran o kabebereng iran. Ogaid na apiya antonaa den i kaphanamari iran ko kaphalagoyi iran ko benar na di siran den makalidas ko piyakalek-lek a khaoriyanan a maayan kiran.

So Ribat A Panarima A “So Allah Na Perilaan Tano Niyan Bo”

“Na oriyan iran na aden a (marata a) pagtao a miyakatondog kiran, a miyakakhawali ko Kitab, ogaid na miyatomo iran so parahiyasan o kokhorang a kapaginentao, na petharoon iran: ‘Kharilaan tano bo...’” (Surat al-A'raf: 7:169)

Lagid den anan a kiyaaloyaon sa giyanan a ayat, na apiya da iran paginentaon so manga sogoan o Allah, na tatarimaen o manga tao a perilaan siran bo o Allah. Aya pinakamala a rason sa giyaya a panarima na so di ontol a a sabot ko manga sipat o Allah ago so kokoman Iyan sabap ko manga tindeg iran a da a pasodan iyan sa Qur'an, o di na miyakaito-ito. So Allah na paririla ago perilaan Iyan so manga karibatan o manga oripen Iyan. So okit a kakhakowaa sa giyaya a rila na pipharasan o Allah sa giyaya a phakatondog a ayat:

“Aya bo a petharimaen o Allah tawbat na so rek o siranoto a miyakanggolawla sa marata sabap sa kada meleng iranon ago pethawbat somambot; na siran so phakatawbaten o Allah, ago so Allah na Matao, a Maongangen. Na da bali o kathawbat o siranoto a itataros iran so kanggagalebek sa manga-rarata sa taman sa miyaadap o isa kiran so kapatay na petharoon iyan: ‘Imanto na mithawbat ako.’ O di na so siranoto a miyamatay a da a paratiyaya iran. Na pitiyagaran Ami siran sa siksa a malipedes.” (Surat an-Nisa': 4:17-18)

Ogaid, na aden a manga tao a oriyan ko miyakapira kiran den katapaosi sa mapayag ago masolen, na makakakaip ko

benar, ogaid na mawatan kiran so kalek ko Allah, ago tetegas ko bekhog a tindeg iran a perilaan siran bo o Allah. Giyaya a ribat a panarima na marayag aya a ibarat ko kapakagaga o saitan lomalong ko manga tao ago domendeg kiran sa kabinasaan. Isa ini ko manga litag iyan, a pekhasabapan sa baram-barang a ribat ago makasosogok a manga galebek. Isa saya pen na so katharo o Allah sa Qur'an na marayag a karina a da a tao a ba kagagarantiyaan sekaniyan sa rila sa giyaya a okit:

“... Mataan a da a pitanggisaan a makalilidas ko siksa o Kadenan iyan.” (Surat al-Ma’arij: 70:28)

So Panarima Iran A Miyapatot Kiran So Sorga

Mataan a so ribat a panarima ko Qur'an na khasabapan sa lagid iyan a ribat a panarima ko Mawri-Alongan. So kadakelan ko manga pagtao na tatarimaen iran a khaparoli iran so kapakasoled sa Sorga. Kadakelan kiran pen na da a katawi iran ko kazomaryaa kiran ko manga miyanggagalebek iran oriyen o kapatay iran. Aya kabasa iran, na apiya pen matoman a giyoto a kasomaryaa kiran na aya mapipikir iran na khalebodan siranon, sa giyoto i kapelalonga iran ko manga ginawa iran sa paltik a kapakalidas.

So Allah na inibegay Niyan a ibarat sa Qur'an so isa-ka-tao a asindiro a tabowakar ago makatatangked sa ginawa niyan. Di niyan ipekhalek so Allah ago sabap ko mala a pethamo-tamokan iyan na miyangakowala. So mala a pekharebas ago so kapiya i paras o asinda niyan na giyoto i kapakatatangked iyan ko ginawa niyan. So kapiya a kapekhagedama niyan ko kapaar iyan sabap ko tamok iyan na miyakatolod rekaniyan maratiya a di khada so tamok iyan ago da a ikhabinasa niyan, ago giyoto i kiyathegas iyan thabowakar:

“Na somiyoled ko asinda niyan a lalalimen niyan a ginawa niyan. Pitharo iyan: ‘Di aken khapikir a ba aya khada den. Ago di aken khapikir a ba so Oras na

makamowayan pen. Na opama ka phakandod ako ko Kadenan aken, na mataan a phakakowa ako sa lebi a mapiya saya amay ka makandod ako ron. (Surat al-Kahf: 18:35-36)

Giyaya a asindiro na mababaloy a mala a ibarat sii ko manga tao imanto a miyakalipat ko Mawri-Alongan ago ko Gawii a Kapangokom, ago minggagalebek sa karibatan ago da niyan pagadati so manga tamana a inigoris o Allah. Opama ka aya khaoriyanan kiran na da a kawyag-oyag sa dayon-sa-dayon, o di na so kapakasoled sa Naraka ago masiksa siranon, na lalalongen iran a manga ginawa iran ko kaphikira iran a phakasoled siran bo sa Sorga. Giyaya a manga olawla o siranoto a manga tao a mababaw i panarima, a malebod a kapethaplisa iran ko Gawii a Kapangokom igira a miyaparo siran, na ago lagid iyan mambo a malebod a kaphikira iran a miyapatot kiran so kapakasoled sa Sorga, na marayag a karina a mapapapas kiran so maaleken a kenal ko Allah.

So Panarima Iran A Kiyatangkaan Den So Katharoa Sa Pekhababayaen Iran So Allah

Isa a sabap o ino so sabaad ko manga tao na di iran ikhalek so Allah ago di phananggila ko manga galebek iran na so katharoa iran a pekhababayaen iran so Allah. Aya mataan a toos ko tithe a babaya ko Allah na taralbion so kambaliadaten ago so kaphagawata ko ginawa poon ko ipekhangowad o pekhababayaen iran, ogaid na aya piyakamemesaon na amay ka pagiksamenen tano so kaphaginetao a giyaya manga tao na dion khatoon a giyaya a manga toos. So tao a tithe a pekhababayaen iyan so Allah na lebi a ikakaip iyan so manga tamana o Allah, khababayaen iyan so pekhababayaen o Allah ago tithe a panananggilaan iyan so di khababayaen o Allah. Sii ko sakero-kabinteng iyan, na pephanamaran iyan so ikasosoat o Allah sii ko madalem a kasesela-selaa niyanon, so sarig iyanon ago pangongonotan iyanon a aden a panagontamanon. So sekaniyan a petharoon iyan a pekhababayaen iyan so Allah ogaid na so kaphaginetao niyan na makalelepas ko manga tamana o Allah, na di makapetharo sa tithe a benar ago ikhlas.

Giyaya a kada ikhlas iyan na pekhtagawi sa tiyoba ago maregen a siksa.

Aya lebi a pontos ai na so kiphayagen ko babaya iyan mokit ko katharo bo na da den a kipantag iyan arowar ko kapelalima niyan ko ginawa niyan ago kapakiilay-layin ko sosobra a sarig ko ginawa niyan. Giyanan a olawla na tarotop a sopaka ko rahas ago risalah o Qur'an.

So tithe a Muslim na ipekhalek iyan so Allah ago mananagontaman ko kaphiya-piyai niyan mangongonotan ko manga sogoan o Allah. Aya mapiya a ibarat na so manga babay a Muslim sii ko masa o Rasulollah (saw). So manga babay a miyamaratiyaya sa giyoto a masa na giyakes iran so sogoan kiran o Allah pantag ko kakhombongi iran ko manga olo iran a tanto a mabababaya sa da den a sendod na ininggolalan iran. So Hazrat Aisha (ra) na piyanothol iyan so tanto a kapiya a kiyapangongonotan o manga babay ko kinitoronon o ayat pantag sa kakombong:

“Sii ko kinitoronon o ayat a: ‘Sapengen iran so manga kombong iran ko manga rareb iran.’, na kinisi iran so manga bongkos iran sa lawas na inisapeng iranon.” (Ibn Kathir, Commentary on the Hadith and the Holy Qur'an Tefsiri, Vol. 11, p. 5880)

So manga Muslim a miyamakatondogon na miyangongonotan mambo sa giyaya a sogoan sa lagid iyan a panagontaman.

So Kalek A Phapasod Ko Kada Meleng

So Allah na tanto Niyan a kaip so manga mambebetad o manga tao ago so pangindao iran, so simba iran ago pamikiran a pekhittik ko manga otek iran. Na sabap saya na aya taralbi ko tao na pangadap ko Allah sa lompiyo a niat ago panagontamanani niyan a kimbolayokaan Rekaniyan. So soti a kalek ko dalem a ginawa na phakamowayan sa managa sipat a

kapangongonotan, kapangoyat ko mapiya dadabiyatan ago kazalimbetad a pantek ko kakhaparolia ko babaya o Allah.

So kalek o manga tao a da pag-agama na salakaw saya. So khagedam iran a kalek na kena ba tatap, a di kadthi. Igira a tipengan siran sa masopiit a betad, na pethademan iran so rarangit o Allah ago ikhalek iran so khaorinyanon. Ogaid na giyai den a kiyapokasa kiran o Allah sa giyoto a kamaregenan, na mimbalinganan siran paman ko andang a kalalayaman iran a kaongkir. So Allah na bigan lyan ai sa ibarat sa Qur'an:

“Sekaniyan i pephakalalakaw rekano ko manga kalopaan ago kalodan, taman sa igira makada kano sa manga kapal, na ago pephahaya-layag siranon sii ko mapiya a endo, a pekhahaya-baya siranon, na ago makawma kiran so mabager a endo ago so manga bagel na mamakawma sa bala-bala iran, na ago matanged iran a kiyaseletan siranon. Na mamangni siran ko Allah, a baloyin iran so paratiyaya iran a tolalos para Rekaniyan bo: ‘O sabeta kaming Ka sii na mataan a ped kami den ko manga mananalamat.’ Na oriyen iyan na amay ka miyasabet lyan siran, na mimbalo y siran a manga phamanopak ko Lopa a giyoto na di ontol. Hay manga manasia! So kapakasosopaka iyo na sii bo sopak ko manga ginawa niyo, - makempet a kababaya ko kawyag-oyag sa donya, na oriyen iyan na sii kano Rekami bo pagendod, ago phanotolen Ami rekano so manga pinggogolawla niyo. (Surah Yunus: 10:22-23

Khailay tano sa giyanan a ibarat a so kalek o lagid anan a manga tao na di kiran phakabegay sa gona. O ipagabay siran ko manga miyamaratiyaya na khailay a di siran phamakasowa ago phamangonotan o di na di iran phamimikiranen so maana o manga lagid anan a ma-oolawla. So Allah na pitharo lyan sa Qur'an a so siranoto a makaphasinagad sa maaleken a kenal na siran so phangongonotan:

“Sekaniyan a aden a kalek iyan na phakatadem. Ogaid na phalagoyan o marata i okor.” (Surat al-A'la: 87:10-11)

Saya na miyailay tano a so manga tao a da a tangked iyan a inaloy sa giyanan a manga ayat na sii maaped ko ikadowa a sagorompong. Sabap sa di siran phakagedam sa tithe a kalek ko dalem a ginawa iran a para ko Allah. So manga ma-oolawla a phangitatalemba kiran na di kiran phakatoro ko ontol a lalan. Piyanothol reketano aya o Allah makapantag sa giyaya manga olawla iran sii ko madakel a manga ayat iyan sa Qur'an. Ibarat iyan na:

“Tharoang ka: ‘Antawaa i kirek ko lopa ago so madadalemon, o katawi niyo?’ Na petharoon iran: ‘Rek o Allah.’ Tharoang ka: ‘Na ino kano di phananadem?’ Tharoang ka: ‘Antawaa i kirek ko pito lapis a langit ago so Aras a mala?’ Na petharoon iran: ‘So Allah.’ Tharoang ka: ‘Na ino niyo di khaleken so Allah?’ Tharoang ka: ‘Antawaa i sii sa tangan Iyan so kapaar ko langowan-taman, ago Sekaniyan i phakalinding ago da a phakalinding poon Rekaniyan, o katawi niyo?’ Na petharoon iran: ‘So Allah.’ Tharoang ka: ‘Na ino kano khalimpang ago thalikod ko benar?’ Kena, ka initalingoma Ami kiran so benar, ago mataan a manga bogkhag siran.” (Surat al-Muminun: 23:84-90)

MANGA DADABIYATAN

O TAO A DA A KALEK IYAN KO ALLAH

So sipat a kapaginontolan na aya bo a kakhakowaon na na sii ko kikhaaleken ko Allah ago so kapangongonotan ko manga sogoan iyan. Sii ko tao kabaya iyan a makakowa sa maontol a paparangayan, na kailangan iyan so mabager a babaya ko Allah ago madalem a kalek ko Allah. Sii ko kikhaaleken ko Allah a miyapatot Rekaniyan, na aya bo a kapakamowayan iyan na sii ko tatap a kapipikira ago kanggeda-gedaa sii ko kala o Allah, sii ko kadato iyan, sii ko kaporo iyan ago daradat iyan, sii ko kada taman o katao Niyan ago gaas iyan, ago sii ko kada ren ago kada sangka o kapaar iyan ko manga oripen iyan, ago sii pen ko titho a kaparatiyaa ko manga diyandi iyan, so manga tapaos iyan, so Gawii a Kapangokom ago so kala a karomasayanon, ago sii ko piyakalek-lek a tatap a kasiksaan sa Naraka. Giyaya a paratiyaya na khalekaan iyan so mabager a kalek ko Allah. Giyaya a kalek na khaompiyaan iyan pen so gowa-gowai o tao, so paparangayan iyan, so kao-kaog ago katharo iyan, a palaya den maka-aayon ko kambilangatao a ikasosoat o Allah. So tao a ipekhalek iyan so Allah na lalayon den a kaphagipata niyan ko manga tamana o Allah

So pema so manga tao a da a kalek iran ko Allah, na papakayinon so manga paparangayan a melagidon so kabaya ago di kabaya o Allah. Siran a kiyalipatan iran so kaphamagitonga rekiran ko hadapan o Allah na di den kailangan o ba aya katharo iran na benar, o ba siran makaoogopa ko manga ped iran, o ba siran maontol ago baliadaten, aya maana niyan na di den kailangan o ba siran mapiya i dadabiyatan. Aya bo a phagapasen iran na giyaya a manga ginawa iran ko khakoya-koya manimo sa barandiya a khababayaana iran. So kapakanggona kiran o manga ped iran na da den a kipantag iyan.

Da den a zowaen a lagid aya a manga tao a ba di para bo sa manga ginawa iran. Sabap ko di iran khapodi so kaphakagaas o Allah, so kapamimikirana ko kakhapakay a maparoli iran so manga siksa o Allah na da a ikhiogop iyan kiran ko kaphagompiyai ko manga okit-okit iran. Sabap sa da a kalek iran ko Allah o di sii ko siksa iyan, na da a ba a manga tamana a kikalalaen iran, di iran tatagoon sa manga ginawa iran so manga tapaos o Allah, na pephangarasian iran pen so manga pagtao, ago mitataralo so paparangayan iran a marata. Sabap sa di iran penggeda-gedaen so kabager o Allah ago so kapakagaas o Allah maniksa, na pelepasen iran so manga tamana o Allah sa di siran den pendowa-dowa ko kanggolawlaa iranon.

Giyaya i manga sabap a so siranoto a manga tao a da a kalek iran ko Allah na kalelekaan kiran so apiya antonaa den a kala iyan a kambaradosa ago kabibinasa o kambilangatao iran. Di siran phangongonotan ko kaphaparangayan a inisogo sa Qur'an, na mokit ko karata iran i adat, na pephagalangan iran pen so manga tao ko kapa-agama; di iran khabaraw a ba iran mailay a makamowayan so kaphaparangayan sa Qur'an. Na da den mambo a angan-angan iyan, na so manga pisosonan a kapangarasi iran na zembagen kiran mambo o Allah sa pisosonan a kasiksaan sa Mawri-Alongan. So Allah na pitharo iyan reketano sa Qur'an pantag ko khasowa a giyaya a manga tao oriyan o kapatay iran:

“Mataan, a siranoto a da pamaratiyaya ago pephangalang ko Lalan ko Allah, na sabenar a miyadadag sa mawatan a kadadag. Mataan a so siranoto a da pamaratiyaya ago minggagalebek sa marata na di siran perilaan o Allah sa apiya antonaa a okit. Inonta so lalan ko Naraka a roo siranon khatatap sa dayon-sa-dayon. Na ago malebod aya ko Allah.” (Surat an-Nisa': 4:167-169)

Sii sa phakatondog saya, na pagiksaminen tano so begkhog a paparangayan ago kabibidaan o manga-rarata i galebek a inaloy sa Qur'an a da a manga kalek iran ko Allah.

So Pelagidan Iran Ago So Saitan: Kada Meleng

Siranoto a manga tao, a apiya sii ko tarotop a katawi iran ko kapakamomowayan o Allah ago so gaas lyan, na di den pepharangay sa okit a khababayaana o Allah, ago aya mataan na di iran ikhalek so Allah; na aden a pelagidan iran a sipat ago so saitan. So manga tao a lalayan a ma-eetong-etong o saitan na marani-rani a mipelagid iran so saitan sa pamimikiran ago sa rahasiyan. Aya karina o kapepelagidan iran na so betad a mitataralo a kataplis. Aya katharoaon na malebo-lebod a kapekhailai kiran sa mabebegkhog ago mababangkiri a manga pamikiran ago manga olawla a phakabinasa kiran, a tomoon iran a di so katarimaa ko kamamataan ago so kapepharangay phiya-piya. Aya lebi a ibarat aya na so miyailay a olawla ko kiyasopak o saitan ko Allah. Inaloy aya sa Qur'an a mala a ibarat para ko manga manosia.

Inaden o Allah so manga malaikat ago so manga jin o onaan a kiyaadena Niyan ko Adam (as) - so pagam-paganay a manosia ago nabi. Tatap kiran so kapephodia ago kapetasbik iran ko Allah. Na inaden o Allah so Adam (as) ago piyandoan lyan so manga malaikat a somodod rekaniyan. So manga malaikat na magaan-gaan a kiyapangongonot iran ko sogoan o Allah sa siyododan iran so Adam (as). Ogaid na so saitan (*Iblis*), a maaped ko manga malaikat, a isa sekaniyan a jin, na da pangongonotan ko sogoan o Allah ago mimbalo sekaniyan

a somosopak ko kabaya o Allah. Aya sabap iyan, na tatarimaen o saitan a mas makalelebi sekaniyan a di so Adam (as). Piyanothol sa Qur'an a:

"Pitharo (o Allah): 'Hay Iblis, antonaa i miyakaren reka ko kasododing ka ko inaden Aken a minggolalan ko Dowa Lima Aken? Ba ka mimaratabat o ba ka ped ko manga-poporo i pangkatan?'" (Surah Sad: 38:75)

A inisembagon o saitan a:

"... Saken i lebi a di sekaniyan. Inaden akong Ka a poon ko apoy na inaden Ka sekaniyan a poon ko lipao." (Surah Sad: 38:76)

So karayag o di kaphangongonotan o saitan ko sogoan o Allah na kiyasabapan sa kiyamorkai ron o Allah sa kiyakokoma rekaniyan o Allah sa tatap a kasiksaan sa Naraka. Marayag saya a so kapakasosopaka o saitan na sabap ko kabebethengan ago titho a kada meleng a rahasiyan a betad. Kamamasaan den a ginawa niyan so kapakamomowayan o Allah. Aya mataan na minimbitiyarai niyan pen so Allah. Aden a katawi niyan sii ko manga sipat o Allah, sii ko kapakagaas Iyan ago sii ko tatap a kasiksaan sa Naraka.

Aya pelagidan o piyakasingay a paparangayan o saitan ago so siranoto a tomiyalikod ko kapangenala a maaleken ko Allah na so manga waraan iran. So kapakailay sa marayag a katao ko kapakamomowayan o Allah, na oriyen iyan na zopak pen ko kadato Iyan na titho den a piyakaarim-arim a tego. Sii ko miyangked a katao o saitan, na aya den a maphamamikir tano rekaniyan na mirarampay sekaniyan ko piporo-poroan a pangkatan o paratiyaya ago kalek ko Allah. Lagid den aya mambo a aya maphanarima tano rekaniyan na so tatap a kenal iyan a di tano khairingan, a pekhasabapan sa da lagid iyan a kababaliadaten ago kapangongonotan ko Allah. Ogaid, na aya miyarayag ko saitan na karata i bontal a kawaraw ago kakapal i bias a tego. So kakakenala ko kapakamomowayan o Allah ago so kaparatiyaa ko da a ren iyan a gaas ago ongangen na oriyen iyan na sosopaken Sekaniyan bo a tibaba na

kapakarimpas a di khaosay sa marayag a katao. Sii sa giyaya a ayat sa Qur'an na inaloy ron so betad a giyaya manga tao:

“Tharoang ka: ‘Antawaa i pembegay rekano sa pageper poon sa kawang ago ko lopa? Antawaa i phapaar ko kaneg ago kailay? Ago antawaa i phakagemao ko oyag-oyag poon ko miyatay ago antawaa i phakagemao ko miyatay poon ko oyag-oyag? Ago antawaa i phagator ko manga pekhaolawla?’ Na tharoon iran: ‘So Allah.’ Tharoang ka: ‘Na ino niyo di khaleken so siksa o Allah?’” (Surah Yunus: 10:31)

Sii ko isa pen a ayat na inaloy so betad o rahas iran ago so kada a kaip iran:

“So lagidan o siranoto a da pamaratiyaya na lagid o tao a phananawagen iyan so (manga binatang), a da a pekhaneg iran arowar ko lalis ago korisek. (Siran na manga) bengel, omao, bota. Na di siran phamanabot.” (Surat al-Baqara: 2:171)

Isa pen a betad a pekhataplis a giyaya a manga tao sa da a kapamamamikiran na so kakhaoyag pharoman. So tao a katawan iyan a inaden sekaniyan poon sa da ago katawan iyan a matatangked so kaphatay niyan, na oriyen iyan na iphagiza iyan bo o antonaa i okit o kapagoyaga rekaniyan pharoman na tiitho a pakabereg ago pakamemesa. So Qur'an na miyaaloy ron so Gawii a Kapangoyag pharoman ago miyarayag iyan so di kapangimbenar a sembag o manga tao a petaplison:

“Na o phamemesa ka, na aya pakamemesa na so katharo iran: ‘Na ino a amay ka mabaloy kami a bodtha, na ba mataan a khabaloy kami a bago a kaaden?’ Siranoto so da paratiyaya ko Kadenan iran! Siranoto so kharantayan so manga lig ago manga lima iran sa potaw a rantay. Siranoto so manga tao sa Naraka a khatatap siranon sa dayon-sa-dayon (Surat ar-Ra'd: 13:5)

So Maratabat Ago Kathabowakar

“Amay ka pitharoon a: ‘Kaleken ka so Allah’, na miyaagak sekaniyan o maratabat iyan sii ko kandosa. Ago kiyatangkaan rekiyan den so Naraka! Ago tittho a marata a darpa a khabolosan!” (Surat al-Baqara: 2:206)

So pinakamarayag a khitoos ko manga tao a da a kalek iran ko Allah na so betad iran a kada meleng a maratabat ago kandebora. Aya sabap aya na so tao na aya kailaya niyan sa ginawa niyan na makasisibay ko Allah ago pakhizisipat iyan ko ginawa niyan so manga sipat a so bo so Allah i Kirekon. Tanto aya a piyakakhai-kaid, sabap sa so manga manosia na malobay a manga kaaden ago di phakagaga. Sa apiya antonaa den i kimbetaden iran ko manga ginawa iran sa kaporo ago sa kapasang, na da bo a lalaw niyan ka endokawan siran bo, khaor siran bo, khawaw siran bo, thoratoden siran bo, zakit bo a manga olo iran ago manga ped a panyakit, so manga lawas iran na phamangipes bo ago phamakalobay sa kapekhalokes iran, na aya tangked saya na phatay siran bo ago so manga badan iran na khada langon.

Di khapakay ko manga manosia a ba thegas manabowakar ago mangakowala opama ka katawan iyan a so Allah i miyaden ko langon-taman poon ko da, ago Sekaniyan i tomiyago reketano sa manga sipat ago kapakagaga a makokowa tano, ago khapakay a khabawi lyan so langon a inipamegay Niyan reketano amay ka khabayaan lyan, ago so langon a baraniyawa na kena ba tatap i kawyag-oyag ago so bo so kawyag-oyag lyan i lebi a tatap. Ogaid na so bo so siranoto a manga tao a kiyalipatan iran so manga kalobay ago kaito iran ago so manga lebog a katao iran ka di iran zaboten a giyaya a manga betad, i tomipeng somopak. Giyaya i miyasowa i Qarun, a so olawla niyan na inaloy o Allah sa Qur’an a ibarat ko langon a manosia.

Aya sabap ko kabebethengan o Qarun ago so di niyan kikkaaleken ko Allah na so tamok iyan. Kiyalipatan iyan a langon a tamok na rek o Allah na o kabaya lyan na khabawi

Iyan aya. Ogaid, na sekaniyan ago giyaya a mababaw a panarima iyan, i phipikir a giyaya manga pethamo-tamokan iyan na aya kiyakowaa niyanon na sabap ko kapasang iyan:

“Mataan! A so Qarun na ped ko pagtao o Musa, ogaid na piyangarasian iyan siran. Ago bigan Ami sekaniyan ko pethamo-tamokan, a so bo so manga gonsi iyan na kapenedanon so madakel a manga babager a mama. Gowani ka tharoonon o manga pagtao niyan: ‘Di ka baden kadadaloi. So Allah na di Niyan kabaya so manga tao a dalo. Ago tontotang ka so inged sa Mawri-Alongan ko inibegay reka o Allah, ago di ka phakalipati so kipantag ka sii sa donya. Ago phiya-piya ka sa lagid o kiyaphiya-piyai reka o Allah. Ago di ka phaminasa sa Lopa. Mataan, a so Allah na di Niyan pekhababayaan so pephaminasa.’ Pitharo iyan: ‘Aya bo a kinibegan raken saya na sabap ko katao a sisii raken.’ Ba niyan di katawi a mataan a bininasa o Allah so miyaonaan iyan a manga pagtao a lebi a mangababager a di sekaniyan ago lebi i miyatimo a pethamo- tamokan? Na di pagizaan so manga baradosa pantag ko manga dosa iran.” (Surat al-Qasas: 28:76-78)

Aya bayad ko olawla niyan, na so Qarun na siniksa sekaniyan a sii pen sa donya ka aden sekaniyan mabaloy a ibarat ko siranoto a manga tao a mipezagit iyan sa pamikiran. Opama ka benar a giyoto a katharo iyan a mala sekaniyan i bager ago gaas, na masiken a khalinding iyan a ginawa niyan poon sa giyoto a kasiksaan. Ogaid na aya miyasowa iyan, na da sii ko katao niyan, sii ko tamok iyan, sii ko inged iyan o di na sii ko kaporo a daradat iyan i miyakalinding rekaniyan poon ko siksa rekaniyan o Allah:

“Na piyakilamed Ami ko Lopa sekaniyan ago so walay niyan. Na da a sagorompong a phakatabang rekaniyan, inonta so Allah, ago kena ba sekaniyan ped ko phanabangan. So siranoto a makandidingan-dingan (a makakowa sa lagid) ko darpa iyan ko miyaona gawii na miyakatanod a miyatharo iran: ‘So Allah i phakalaolad ko rizqi o oripen Iyan a kabaya Iyan ago Sekaniyan i phakasimpiton. O da bo so kala a kapiya rekami o Allah, na

khalemed kami ron pen. Ah! Mataan a so manga di pharatiyaya na di phakadaag.” (Surat al-Qasas: 28:81-82)

So piyakalek-lek a kiyapatay o Qarun na mababaloy a marayag a ibarat ko siranoto a da a kalek iran ko Allah, ago mapayag a manga tao a tabowakar. So miyakapiya-piya a khatarosan sa Mawri-Alongan, na isesenggay ko manga tao a magiikhlas ago kena ba manga tabowakar:

“Giyoto a inged sa Mawri-Alongan, Na isenggay Ami ko siranoto a di iran sopaken so benar a thatabowakar ago mangangarasi sa Lopa o di na phaminasa. So thatagompiya a khaoriyanan na rek o manga maginontolan (a manananggila poon ko marata).” (Surat al-Qasas: 28:83)

So **Kadenki** Ago So Kapakatipo Iran

So kapephangimporoan o siranoto a manga tao a da den a kalek iran ko Allah na pophorongan ago sisiyapen iran den sa taman sa, sabap ko kababaw iran i panarima, na aya den a katao iran na so langon-taman na khakowa iran sa magaan-gaan igira a kiyabayaan iran. Giyaya i kiyabaloy iran a madenki; tanto iran a ikadedenki so kapakadadaya o manga ped a tao. Aya ibarat iyan na so piyanothol sa Qur'an makapantag ko dow a wata o Adam (as):

“Na batiyaang ka kiran so titho a totholan ko dow a wata o Adam; gowani ko khorban siran (para ko Allah), na tiyarima so poon ko isa kiran na da tarimaa so poon ko ped iyan. Na pitharo o mori ko mona: ‘Bonoon ko seka den.’ Pitharo o mona: ‘Mataan a aya bo tharimaen o Allah na so poon ko maginontolan (a maaleken ko Allah). O beteren ka raken so barokan ka a bonoon akong ka, na di aken den beteren a barokan aken reka a bonoon ko seka. Mataan a ipekhalek aken so Allah, so Kadenan o manga kaaden. Mataan, a tomoon aken a makowang ka so dosa ko ago so dosang ka, na mabaloy ka a ped ko manga tao sa Apoy. Giyanan i badal ko manga baradosa.’ Na biyodyok

sekaniyan o napso niyan ko kabonoa ko pagari niyan, na biyono iyan sekaniyan na ago miyaped ko miyangalologi.”
(*Surat al-Ma’ida: 5:27-30*)

So tao a ipekhalek iyan so Allah na makapanananggila den sa masisiyap iyan pen a ginawa niyan poon ko kapesokhayaw o manga panggedamen a baya-ginawa a napso niyan. Inonta saya, na da den a ped a kalek a makakhakailangan sa mala a kaphagalina ko olawla ko mapiya a paparangayan. So isa ko phagaria a da niyan kaleken so Allah na kiyadaoban o da a rantek iyan a panggedamen a baya-ginawa a napso niyan. Aya kiyaoiryanan iyan, na so kiyadenki iyan ago so kiyararangiti rekaniyan ko da katarimaa ko korban iyan, ago so magegedam iyan a kapakindaoba ko pagari niyan, na kiyasabapan sa kiyapagitai niyan ko pagari niyan a bonoon iyan, ago taros a pinggolawla niyan so pangita iyan. Giyaya a miyaolawla na mababaloy a tapaos ko karata o kathalikodi ko kalek ko Allah, ago so kabokai ko ginawa ko da rantek a baya-ginawa a napso.

So tao a di niyan ikhalek so Allah, na igira a miyagedam iyan a kiyarimpasan, na di pendowa-dowa na phaminasa, melagid sa badaniyan ago rahasiyan ko siranoto a miyakarimpason. Aya sabenar iyan na so kadenki na asal a sipat o saitan. So kiyapakaawaa rekaniyan poon ko hadapan o Allah, na miyakalangkolobon den so langon a rarangit, kapakatipo ago kadenki a magegedam iyan ko Nabi Adam (as) na ago inidiyandi iyan, sii ko langon a kapakagaas iyan a goyoden niyan sa Naraka so langon a moriyatao niyan. Ogaid na giyaya a diyandi iyan na sii bo makaphararad ko manga salinggogopa ago ginawai o saitan. Na so siranoto a manga miyamaratiyaya, a ipekhalek iran so Allah ago makasisiyapa ko manga olawla iran na da den a rarad iyanon.

So Kapakagaos A Ginawa Iran

So “kapakagaos a ginawa”, maana so kapakathatarambisa, na aya maana niyan na khaangkosan iyan den so ginawa niyan sa da den a kailangan iyan ko apiya antonaa, a giyanan so da

a kalobay niyan ago da a kakhokorang iyan, ago da a makaphamagitongon apiya antawaa. Giyaya a manga sipat na aya bo a kirekon na so Allah. So manga manosia ago so manga ped a baraniyawa na pakaasal iran so kalobay ago lalayon a makakhakailangan. Madadalem siran ko manga antapan o Allah sii ko kiyapangaden ago sii ko oman i inek na tarotop a makarerenda Rekaniyan, sii ko kawyag-oyag ago ko kakhawyagan. Ogaid na lagid o kiyapakarayaga tano ron, so manga tao a da a kalek iran ko Allah na mabobota siran a da a kapakagaas o manga ginawa iran sabap ko katotongkopan a manga pamikiran iran ago binasa so manga panarima iran. Di iran den maphamikir a siran na khokorang o di na mariribat. Isaon pen na sabap sa makatatangked siran ko manga ginawa iran, na di siran den phagalang-alang o di na khawan ko kapenggolawlaa iran sa manga dosa. So Allah na iningaranan lyan a giyaya a mambebetad a pamikiran sa Qur'an sa "kapangakowala":

Sabenar a mataan! A so manosia na phangakowala. Ko kiyailaya niyan a miyakatharambisa. (Surat al-'Alaq: 96:6-7)

So kaphakailaya a giyaya a manga tao ko manga ginawa iran a makathatarambisa, na sabap ko kada meleng iran, na mailay iran mambo a manga ginawa iran a di khaped ko manga-rarata a khangaooriyanan o manga galebek iran. Sabap saya, na bobotawanan iran den so kapangakowala iran. Saden sa kala a ipembegay kiran o Allah a manga limo na kala den mambo a kaphangakowala iran. Di kharaot a antangan iran a so Allah na iiksaminen lyan siran, sa giyoto i saden sa kala o da a rarantek a kapangakowala iran na giyoto den mambo i kala a kasiksaan a imbensek kiran sa Naraka.

"O ba ka mabarayat sii ko manga tamok iran ago sii ko manga wata iran. So Allah na kabaya iyan a siksaen lyan siran misabap roo sii sa donya, ago mada kiran so manga niyawa iran a di siran pen mapaparatiyaya." (Surat at-Tawba: 9:85)

Sabap sa di iran pen katawan a giyaya a kabenaran, na aya den a katao iran na so manga mapiya a okoran a phamanagad

kiran ago so pethamo-tamokan iran a piyakimbaya-bayaan kiran o Allah na ba karina sa makalilidas siran ko kasiksaan o Allah. Ibarat iyan, na aya mapipikir iran ko mapiya ago mala i arga a terak na ba kiran phakalinding poon ko manga disgrasya, sii ko manga pali ago apiya pen sii ko kapapatay. Aya mapipikir iran na so mala ago mabager a manga walay na ba kiran phakalinding poon ko manga-ala a linog, sii ko manga babager a bagyo ago manga kathidawa. Oway ba, a khapakay a tomoon o tao a sii maling sa mala ago mabager a walay a pananggila iyan sa giyoto a miyanga-aaloy ogaid na apiya so den so pinakamabager ago pinakamala a palasyo sa donya na khigobar amay ka maoma so oras iyan.

Giyaya a manga tao na pipikiren iran pen a so kaosar sa manga okit a iphakapiya ago iphakabager a kambobolawasan a lagid o manga *exercise*, *vitamins* ago manga bolong a pangeren iran ko manga panyakit na ba siran den di thanai a manga sakit. Aya mataan na giyaya na da a kaposan iyan a kapakinggalawanga ko manga panyakit. Apiya sasatiman den a *virus* (pinakamaito a shai a makaaawid sa panyakit) na kiyatatangkaan den a aya makaawid sa siksa o Allah sa giyaya a manga tao. Lagid iyan mambo a so kaphembeto o pinakamaito a ogat sa otek na khapakay a kaphasagipoonan sa da pitamanan iyan a siksa a pheraneg sa giyaya a manga tao. Da a tao ago da a gaas a phakalinding ko tao poon ko siksa o Allah. Pitharo o Allah sa Qur'an:

“... Na saden sa kabokaaanon so rarangit Aken na sabenar a miyabinasa.” (Surah Ta Ha: 20:81)

So siranoto a da a kalek iran ko Allah na di pen makaphangimbenar ko katatangked o kapatay. Para sa giyaya a manga tao, na so kaphatay o wata a madaseg iran o di na apiya so di tatangkeden a kaphatay o mala i kadato na sii ko pangilaylayin o maginged na piyakateka-tekaw sa lagid o ba da a antap iyan kiran ago di iran papakayin. Giyaya bo a kakhaylala sa mala a mama a kagai-gai na miyakabage-bager na imanto na zasakit ago piyage-pageti a di khakilala, na tanto den mamemesaon so manga tao, a aya den a tomoon iran na kalipatan iran so kapatay.

Lagid iyan pen, na so kaylaya ko isa a ginawai iran a minipagepeda iran isa ko isa gawii, a miyatoon sa kilid a karsada a makeketer a di khakilala ka miyaliseg a terak, na ago so kamasai ron a pethagoon sekaniyan sa maitem a bag a mait, a zinipiran poon sa olo taman sa panintilan, na pephakatadem ko manga pamikiran iran sa manga nganin a miyadthi den a pephalipatan iran. So kaylaya ko tao a izen sa idad, izen sa kapaginentao ago izen sa pamikiran, a mibebetad ko karsada a titimo-timoan a manga tao, na pekhapeno iyan so manga poso iran sa pakalek-lek a kabenaran a siran na di makaririparado ko kapatay iran ago sa a Alongan a Mawri. Isa ko isa gawii na ipephangandag pen o oman i isa kiran so kisosoloten iran a manga-ala i arga ago manga sikat a ditaren, na mamagonota siran ko manga opisina iran, ago kiyambibitiyaraan iran pen so agama, a da kon pen a oras iran ko kapag-agama ago zasanda-sandag siran pen pantag ko Mawri-Alongan. Na baden minitekaw a miyailay iran so miyasowa o ginawai iran, na miyatoon iran a manga ginawa iran a masasambida i pamikiran. So gomagalebek sa ospital na piyamorot iyan so manga panggigimo niyan: so miyaropet a salamin iyan a mitatayak sa karsada, so talompa iyan a miyapotel ago so manga ibobolawanen iyan a sosoloten iyan. So lawas iyan a isa ko isa gawii na mangangandag na mimbalo a mait a magaan-sa-magaan na inowit sa morgi a ospital ka aden di khado na inibagak roo a ped ko manga ped a miyamatay. Isa ko isa gawii na tao sekaniyan a bibiyag, na sii ko ikadowa gawii na pelepeten a mapoti a dinis ka pagologen ko galebo sa lopa.

Ogaid, na so kadakelan kiran na giyai a kalek na di kadthi. Sii ko makempet a masa, na khasoy siran ko andang a kiyalayaman a betad a pamikiran iran, a aya kapekhailya iran ko kapatay na para bo ko sabaad na siran na dion khaped. Apiya pen pekhailay iran a phamatay so manga tao ko melilibeta iran, apiya pen katawan iran a so Mawri-Alongan na nomanayaw kiran, apiya pen a pekhailay iran a so manga lawas iran na pemangero ka pekhalokes ago maito-maito na pekhagedam iran so kaphakawma o kapasadan, na di iran den ikhalek so Allah, na giyoto i di iran kaphamikira ko kapatay.

Sabap saya, na so kaosara ko miyakakempe-kempet a oras a malalamba ko kawyag-oyag iran a khapakay pen a makaaalin ko okit-okit iran a makaayon ko tororan o Allah, na miyatomo iran so kitatarosen iran ko kamberadosa sa baden pephamolwak.

So Kawyag-oyag Iran A Kalek Ago Kawan

Sii ko manga tao a di pharatiyaya ko Allah o di na di khalek ko Allah, na so intiro a donya na di maaator ago so manga phangaoolawlaon na sala-salaka a da sabap iyan ka baden miyaolawla. Aya mapipikir iran na so langon-taman na miyaolawla sabap ko kiyaparo niyan o di na miyasalak iyan manggolawla, ago so manga maoolawla na da a ba manga sabapan o di na manga antapan iyan. Sii sa giyaya a betad, na maregen o ba magedam so tatap a kalilintad ago katitikna, sabap sa sii ko apiya antonaa a oras na khapakay a maparo a aden a khaolawla a manga-rarata a okoran iran. Lalayon den sekaniyan ma-aawan ago kakaalekan pantag ko khangaoolawla mapita. Aya ibarat iyan, na khapakay a masakit sekaniyan sa panyakit a di maiinengka, o di na mada so tamok iyan, o di na aden a mala a tiyoba a khitalemba rekaniyan ago so pamilya niyan. Sabap sa aya mapipikir iyan a so langon a khangaoolawla na baden phangaoolawla, na di sekaniyan den kadaan sa sawan ago kawan ko kapipikira a khapakay a maparo a manggolawla rekaniyan giyanan a miyanga-aaloy. Aya pen a karegen iyan rekaniyan na sabap sa katawan iyan a da a kapaar iyanon, a phagoman-oman ko magegedam iyan a kada-gaas ago kada-panginam.

So bo so sekaniyan a aden a kalek iyan ko Allah i makalilidas sa giyaya a manga paras a kalek. So kalek ko Allah ago so paratiyaya Rekaniyan i makasasambi sa giyaya a langon a manga kalek. So kakakaipa ron a so Allah i Khirek ago Miyangaden ko langon-taman, ago da a ba mapenggolawla a ba di mipapaar ago manggigira-giray o Allah, ago so katotokawi ron a so Allah na lilindingen iyan ago sisiyapen iyan so manga miyamaratiyaya ago miyamanarig

Rekaniyan, na aya kasasabapan sa kapakamamaradika sa giyaya a manga pitibarangan den a kalek ago manga pangangailangan. So Qur'an na khabatiyaon:

“So Allah na inibegay Niyan a ibarat: so mama (a oripen) a makhikirek o madakel a zasakotowa a di makaphagayon-ayon ago so mama (a oripen) a sasakatao khirekon. Ba siran a dowa na melagid? So podi ago panalamat na Rek o Allah! Kena, ka kadakelan kiran na di manga-tatao. (Surat az-Zumar: 29:29)

So manga tao a da paratiyaya iran ko Allah ago taros a da kalek iran Rekaniyan, na makapezinagad den sa madakel a pitibarangan a kalek pantag ko manga ped a shai ago manga ped a tao. Di iran mapipikir o ba iran maphamagitong ko Allah so manga penggagalebeken iran ka aya den a tatarimaen iran na sii iran aya maphamagitong ko manga maporo iran sa galebek, so manga karoma iran, so manga lokes iran ago so manga ped a tao.

Amay ka so kalek, a patot a sii bo aya antap ko Allah, na sii miantap ko manga kaaden lyan, na maphakarondan iyan baden so daradat a giyoto a manga tao sabap sa aya bo a miyapatot a ikhalek na so bo so Allah. Sekaniyan i khirek ko langowan a bager ago gaas ago so langowan-taman na makaphapasionot ko kabaya lyan ago Sekaniyan i gigira-giray ron. Da a khaaden inonta na sii ko kabaya lyan ago katao Niyan. O di Niyan kabaya, na da a phakamorala ko apiya antawaa. Giyoto i, da a ba shai a salakaw ko Allah a taralbi a ikhalek.

Lagid den a giyoto a kiyaaloya tano, a siranoto a manga tao a aya miyatomo iran a ipekhalek iran na so manga ped a tao a di so Allah, na sabap oto sa aya katatarimaa iran ko manga ginawa iran na aden a bager ago gaas iran a salakaw ko rek o Allah. Miyakalala a karibat iran ko kaphetaplisa iran ko Allah sa sii siran pephamangeni sa tabang ko matag baden manga kaaden o Allah. Aya mambo a pekhaoriyanan kiran na kena ba bo giyaya a di iran kakhakowaa ko singanin iran a tabang ka giyaya den a intiro a kawyag-oyag iran na minigaled den sabap ko kiyatawan-tawan iyan ko kalodan a kada meleng, kada

rantek a baya-baya ago so manga ped a kada gaas o siranoto a miyatomo iran a aya zarigan a di so Allah.

So Allah na aya den a inisogo lyan ko siranoto a kapapadaleman sa paratiyaya Rekaniyan so di iran kikhaaleken ko manga ped a tao arowar Rekaniyan:

“... Na di niyo khaleken so manga manosiya, Saken i kaleken iyo. Ago di niyo pephasaa so manga ayat Aken sa arga a mayto...” (Surat al-Ma’ida: 5:44)

“... Na di niyo siran khaleken, ago Saken i kaleken niyo; ka aden Aken matarotop so limo Aken rekano, ka aden kano matoro.” (Surat al-Baqara: 2:150)

So Kabogkhagan Ago Kada-Tadem Iran

Madakel a miyaaloy sa Qur’an a manga ibarat ko kada a tadem o siranoto a di iran ikhalek so Allah. Masiken a aya lebi a marayag saya na so makapantag ko Bani Israil ago so kabogkhagan ago kada tadem iran sii ko Allah ago sii ko manga sogo lyan.

So Bani Israil na kiyabegan sa manga limo a da mibegay ko manga ped a pagtao. Piyakimasaan kiran so tanto a madakel a manga-rarayag a karina, na ago apiya pen kiyatoronan siran sa madakel a manga nabi a miyakapoon kiran bo, na madakel kiran pen a somosopak a da pamaratiyaya sa giyoto a manga nabi ago manga karina. So Nabi Musa (as) na piyanamaran iyan so kaphamangendawa niyan kiran, ogaid na da siran den pangongonotan phiya-piya ago da siran den titho paratiyaya. Sii ko kiyamasai iran ko rarangit kiran o Allah, na miyamangeni siran sa maaf Rekaniyan, na kagiya ko kalogkaan kiran so rarangit o Allah, na pimbalinganan iran peman so kambaradosa, taman sa miyamangbaal siran sa manga tohan a pesimbaan iran a salakaw ko Allah. Na apiya pen a so manga nabi iran na mararasay ko kaphanolon iran ko manga kapid, na so manga monafik ko Bani Israil na aya bo a

totordoan iran mambo na so kapakanimo sa tamok ago so kapakanggona o manga ginawa iran, na ago aya mataan na di iran itatapian so kanggalebeka ko manga atas-tanggongan iran ko Allah ago ko agama Niyan.

Miyailay kiran so kala a kada tadem iran, sii ko kiyapalagoyi iran ko nabi iran a so Musa (as), a da a mizasakotowa iyan sii ko masa a kararasay ko kiphanolonen iyan ko agama, sa aya iran tiyordo na so bo so kamapiyaan a manga ginawa iran ago so manga kawyagan iran. Na miniomanon pen, a miyailay kiran so lebi a kapangakowala iran ago so titho a kada tadem iran ko nabi iran:

“Pitharo iran: ‘Hay Musa, mataan a di kami ron soled, sa dayon sa kakakaden iranon. Na lalakaw ka, seka ago so Kadenan ka, na pakimbonoay kano (kiran). Ka mataan a sekami na sii kami den kakaden.’” (Surat al-Ma’ida: 5:24)

Marayag a tanto saya sa giyaya a manga tao a lagid aya na da a ba iran kalek ko Allah. Giyoto i sabap, a amay ka aden a minibetad kiran a sopak ko manga kabaya a manga ginawa iran na pembaloy siran mambo a makasosopaka. Apiya pen a lilindingen siran o Allah ago so manga nabi Niyan sii ko kaphangarasii kiran o pinakamala a ridoay iran a so Piraon, apiya pen di den khaitong a manga limo kiran o Allah ago so tatap a kipendolonen kiran ko paratiyaya ago kapakalidas a tatap, na pekhalipatan iran aya langon gagaan sa lagid o saperek-mata.

SO MANGA KASIKSAAN O TAO A DA A KALEK IYAN KO ALLAH

Manga Khaoriyanan A Kapezinagadan Sa Donya

So Allah na perasayin Iyan so siranoto a manga tao a da a kalek iran Rekaniyan ago di Rekaniyan miinengka sa melagid so badaniyan (physical) ago rahasiyan (spiritual) a karomasayan sii sa giyaya a donya. Aya mataan na so manga kaphaginentao iran na zasaliyoba ron den so manga kabinasaan a badan ago pamikiran.

Ped pen ko manga karibatan o manga galebek iran, na so sabaad kiran na malalalong pen ko kiyaadeni kiran sa manga limo a lagid o tamok ago kataid. Pekhasabapan pen ai sa kaphangarasi iran sa kapiipikira iran a makalelebi siran. Ogaid na di iran den maiinengka a so langon-taman na ipesorat sa oman i inek a oras, na ago roo sa Naraka, na so Allah na phakamowayanen Niyan kiran ai sa khatatap kiran so kasiksaan. So Allah na pitharo Iyan sa Qur'an:

“Na ganating ka siran ko kaadai kiran sa meleng sa di mathi a masa. Ba aya tarima iran, na so ipembegay Ami kiran a tamok go manga moriatao, na penggagaanan Ami

kiran so manga-pipiya? Kena, ka di iran maiinengka!” (Surat al-Muminun: 23:54-56)

Ogaid na kena ba siranon makapelagi-lagid saya. So sabaad kiran na phakataam den sa manga siksa sii sa donya. Madadalem siran sa tatap a kalologi mokit ko manga panyakit, manga disgrasya, manga kasasadir, manga kamaregenan sa kawyagan ago kapatay o manga madaseg iran. Sabap sa aya katatarimaa iran sa giyaya a manga ma-oolawla na kena ba kiran tepeng o Allah, na giyoto i miyabaloy aya a siksa kiran. So Allah na di Niyan den phakadaagen a giyaya manga tao. Lalayon siran den makaphasinagad sa manga baram-barang a ma-oolawla a lagid o ba manga kakhokorang ago manga kasesendod. Sa apiya antonaa den i pesowaen iran, maito sa mala, na lalayon den a phakaoriyanan kiran na kalologi sa kabarandiya ago kararahas. Sabap saya na pitharo o Allah sa Qur'an a aya imbalas Iyan kiran na kawyag-oyag a kapakamboboko:

“Na saden sa tomalikod ko pananadem Aken, na mataan a so kawyag-oyag iyan na phakasimpit, ago phakamoayanen Ami sekaniyan ko Alongan a Kapangoyag a bota.” (Surah Ta Ha: 20:124)

So betad a kaliboteng a karahasiyan a kapezisinagadan a manga tao aya a da a kalek iran ko Allah na khailay ko manga bontal iran. Amay ka giyaya a kapapapas kiran o makarahas a hidaya na mioman pen ko binasa a manga katharo iran, na so binasa a asalan o manga kawyag-oyag iran na phakarayag pen. Siran so marayag a toladan o makarahas a kada kaya ago kabibinasa. So Allah na inaloy Niyan aya sa Qur'an a “kapakadapanas”:

“Na so siranoto a miyakaporon sa manga-rarata a galebek na balasan sa marata a lagid iyan. Ago khakoloban siran sa kapakadapanas. Da a phakalinding kiran poon ko (siksa o) Allah. Lagid o ba kiyakoloban so manga paras iran sa manga baadan o kaitem o gagawii a miyangiremkirem: Siranoto so manga tao ko Apoy, na ron siranon den matatap sa dayon-sa-dayon” (Surah Yunus: 10:27)

Isa pen a kalologi a khasinagadan a giyaya a manga tao na so kakhapapas kiran o mapiya a katao iran ago so kaphakagaas iran somabot. Di iran zaboten so apiya pinakamarayag a manga kabenaran. Ibarat na, di iran khailay so manga sabapan o betad iran a kada kalilintad, kalek, sawan ago kapakamboko.

So rarad o siksa a khitalemba ko siranoto a da a kalek iran ko Allah na tatap a baram-barang. So Allah na inaden lyan so manosia ago tarotop a katawan Niyan o antonaa a shai a pekhasabapan sa lebi a karomasayan iran. Sabap san, na baden maphangantang o tao so kamaregenan ago karomasayan a pekhasabapan sa rarangit o Allah:

“... ‘Mataan a so rarangit o Allah rekano na lebi a mala a di so rarangit iyo ko manga ginawa niyo, gowani ko ipendolon rekano so paratiyaya na pethaplisen iyo.’” (Surah Ghafir: 40:10)

Giyaya den i kapetharoaon, a da den a tao a matatanor i pamikiran a ba mabaya a makaphaparangayan ago makaphasipat sa sigorado a ikhabinasa niyan ago ikhaposang iyan ko siksa o Allah. So di kaphakagaga o manosia ko manga khakalilid a manga panyakit ko gawi-gawii na marayag a karina a tanto sekaniyan a malobay. Ibarat na khapakay a aden a matoon a tao a di niyan den khagaga matiger so magegedam iyan a masakit. Isaon pen na benar mambo a so kapakaneg sa pekhorsek a tao, sa apiya mawatan pen, a sabap ko kapakandadamar iyan a tanto na kiyatangkaan den a khararadan sa kapakamboko a di khitolad. Sabap sa so manosia na inaden a malobay; a di phakagaga sa makarahas ago makabadan a tithe a kasakit, kalek ago kawan. Di tano khagaga matiger o ba tano mapepekel ko miyakalige-liget a manga darpa, o di na ba tano makabaw sa tithe a di khabaraw a kado, o di na sii ko kaphesakit o tiyan ago ngipen. Aya thanodan tano saya, na kena ba aya manga siksa, ka matag baden manga kalilid a manga gedamen a pekhagedam o tao ko gawi-gawii.

Ogaid na apiya pen mararayag a giyaya a manga kabenaran, na so kadakelan ko manga manasia na pephaginentao den sa kawyag-oyag a mapapason so kalek ko Allah sabap sa betad iran a kategas i manga tego ago kabobodai den. Aya mapasang saya, na giyaya a manga makarahas ago makabadan a karomasayan sa donya na miyakaito-ito a ibarat o kasiksaan a khaparoli iran sa Naraka, ago matag baden aya ibarat ago tapaos kiran. Giyaya a manga tao na di iran den tatagoon sa manga ginawa iran so kada ren o kapakagaas ago bager o Allah, ogaid, na amay ka mawma siran a kapatay, na khatimtiman iran den so kala a kapakagaas o Allah a rakhes o kalipedes o manga siksa lyan, ago khakemel siran den sa kalek a di khagaga mipharas ago di khipangibarat a ko langon-taman a kiyasinagadan sii sa donya.

Salakaw pen ko manga tarambisa a kasiksaan ko pitanggisaan, na so Qur'an na mapepeno a manga ibarat ko zasagorompong a manga pagtao a miyapolang a manga kasiksaan a piyakatana kiran o Allah. Giyaya a manga tao na pare-parengan den a kiyapamatay iran sa saperek-mata sabap ko kiyaongkir iran ago kiyalepasa iran ko manga tamana o Allah.

So Allah na siniksa lyan so sabaad kiran sa manga mabager a sobo-sobo, a sominisi ko manga darpa iran, sii ko sabaadon, na manga-babager a bagyo a domimpas ko manga pagingedan iran. So makapantag ko manga linog, na madakel a manga zasagorompong a manga pagtao a miyangilelebengon taman ko manga pethamo-tamokan iran, na so sabaad kiran na miyanga-aaled, ago aden pen a manga sabaadon a miyangababaloy a manga wator kagiya lapayan siran a didi a bolcano. (*Perished Nations by Harun Yahya, Taha Publishers, London, 5th edition 2003*)

So Betad Iran Sa Mawri-Alongan

So manga manasia na tanto a makempet so masa iran sii sa donya sa aya den a kalilid a kalayat iya na sii ko manga nempolo taman ko pitopolo ragon. Na saperek-mata bo na

miyakalepas so limapolo ragon o kawyag-oyag iran: so sabaad na miyakapasad mamagiskowila, na miyamakakowa sa manga galebek iran a kawyagan iran, na miyamakapamasa sa manga terak iran, na miyamakapamangaroma sa manga-tataid a manga bai, na miyamakambalay sa manga-pipiya a manga walay, na miyamakapemomoriatao sa manga dow a o di na telo a manga wata, na oriy an iyan na miyamangero den so manga kobal iran. Na sii ko manga lima taman sa sapolo ragon a lamba ko kawyag-oyag iran na pekhabaw den so kaphakawma o kapatay. Ogaid na aya pakakhai-kaid saya, na kadakelan kiran pen na itataros iran den so kapethaplis a iran ko kaphakawma kiran o kapatay, ago mananagontaman pen magoyag-oyag sa pipihira ragon pen ko kawyag-oyag iran sa di iran den phamikiren so kapatay. So Allah na tiyapaosan Iyan so manga tao sa lagid aya betad:

“Sayana mapiya so kaphakaneg iran, ago sayana mapiya so kaphakaylay iran, sii ko gawii a kapakatalingoma iran Rekami! Ogaid na so manga darowaka sa alongan ai na matatago ko kadadadag a mapayag! Na pakaiktiyarang ka siran ko alongan a mapait a kazendit, a masa a kakhokoma ko miyanga-oolawla. Na siran na da iran inengkaa. Na ago da siran pamaratiyaya!” (Surah Maryam: 19:38-39)

Sii ko kaposan o kawyag-oyag iran a kapangosbaw, na giyaya a manga tao na aya antangan iran na iphalad iran sa mainay so manga niyawa iran ka magendod siran den o di na dekha siran den sa kalilintad, a na sayana a mapasang, kagiya khatekawan siran den sa masakit a kapakanaw. Aya khaorinyan kiran, a da den a maito bo katawi iranon, na khatoon iran a manga ginawa iran a mindadarpai iran so manga malaikat o kapatay a tetendoon kiran. Giyaya a manga malaikat na mangongonotan ko manga sogo kiran o Allah ago da den a labot iran ko manga kaphamagayoki ago kaphamangakoli kiran o manga tao a masasangan iran. Amay ka so manga malaikat o kapatay na tonggosen iran so manga niyawa o manga tao sa maregen a mabeger ago panekaw a manga gansing ago lambit sa manga talikodan iran ago so

khagedam iran a pakalois a kasakit, na khatokawan iran den sa marayag so masosowa-sowa iran:

"Na o maylaing ka so masa a kathangana o manga malaikat ko manga niyawa o siranoto a da pamaratiyaya (ko kaphamatay iran), a pepherorontayn iran so manga paras ago so manga likod iran (a petharoon iran a:) "Taami niyo so siksa a phakatotong!" (Surat al-Anfal: 8:50)

So manga dosa a miyanggagalebek o manga da pamaratiyaya na manga-ala a khaparoli iranon so tatap a kasiksaan sa dayon-sa-dayon. Da a kakhapro niyan o ba siranon makapalagoy o di na ba siranon matinggas den. Aya maana niyan, na da den a kapakalidas roo. Sabap sa somiyopak siran ko Allah a miyangaden ko langowan-taman a poon sa da, a aya titho a kirek ko langowan-taman, a aya makatatangan ko da a sangko iyan a gaas ago katao, a Kadenan o langon a kaaden.

Giyaya a manga tao na di iran ikhalek so Allah sii sa donya, na giyoto i sii sa Mawri-Alongan na imbensek kiran o Allah so manga kalek a da den a ba niyan lagid a kalek sii sa donya: khaalibet siran a kalek, awid a akal ag kapakamboko sa dayon-sa-dayon:

"Khaylaing ka so manga darowaka a kapekhalek iran ko pinggagalebek iran, a giyoto na phakatana kiran den..." (Surat ash-Shura: 42:22)

Giyaya a manga tao na inipaginentao iran den so intiro a kawyag-oyag iran sa kathabowakar ago marayag kiran den so kaposan iran, na khasagombaan den sa da a kaposan iyan sa piyakalek-lek a kalek. So manga kawyag-oyag iran na matag baden pakalalanaten, onaan o karomasayan itatalagad kiran o Allah, a taman bo sa:

"... Aya bo a kapakalalanata Niyan kiran na taman bo ko Alongan a khasambolayangon so manga kailay." (Surah Ibrahim: 14:42)

So kalek a khagedam iran sii ko Gawii a Kapangokom na mizekembor sa kabebereng a lagid o kiyaaloya ron sa Qur'an:

“Na sii ko gawii a kaiyopa ko sanggakala, na kalekan so matatago ko manga langit, ago so matatago ko lopa, inonta so kabaya o Allah: Na oman i isa na makatalingoma Rekaniyan a khipangangalimbabaan”. (Surat an-Naml: 27:87)

Sii ko Gawii a Kapangokom a magigisaraw so manga tao, a so manga mawgat a manga babay na mipembawata iran so manga ikaririmbit iran sabap ko kalek. So mala a kalek a khangagegedam iran na bened ko manga pamikiran iran, a khadaan siran den sa tanod:

“Hay, manga manosiya, kaleken niyo so Kadenan niyo! Mataan, a so kapelinog ko Oras oto na betad a lebi a piyakalek-lek! Sii sa giyoto a Alongan a maylay niyo, a kalipatan o oman i (ina a) pephakasoso so (wata iyan a) pephakasosoon iyan, ago mipembawata o oman i mawgat so ikaririmbit iyan: Ago maylaing ka so manga manosiya a (lagid o) khikabebereng, a kena ba siran mabebereng; na ogaid na so siksa o Allah na titho a malipedes.” (Surat al-Hajj: 22:1-2)

Giyaya na matag baden poonan. Khatimtiman iran den so manga siksa a da lagid iyan. So Allah a aya kirek ko da a pitatamanan a gaas ago kokoman na zaopan Iyan siran, a so sipat Iyan a “So Phanaop” (*Al-Muntaqim*) na phakarayag roo. Samanoto, na da a kagora-goraok, da a kapamaga-pagayok, da a katharo-taropesik, da a kapesendi-sendit o di na kapamangni sa rila a ba roo pen phamakarakad. Da a phakatabang roo ko manga tao a da paratiyaya. Apiya antonaa den i phamanowaen iran, na da den a rarad iyan; sa apiya tiyarima iran so manga kadostaan iran ago inisendit iran oto antawaa ka da, apiya pephantang siran antawaa ka di, na tanto den a miyawri. So Allah na initapaos Iyan a giyaya a kada sa inam a masosowa:

“Na matotong kano ron den! Na tigeren niyo sa di niyo tigeren, na melagid rekano den. Matag rekano baden

ipembalas so manga pinggolawla niyo.” (Surat at-Tur: 56:16)

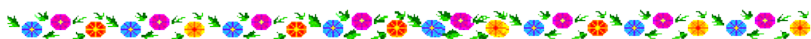
Da den a panginam pen o manga tao a merampay sa giyaya a betad. Sii ko katatago iran sa donya na lalayon siran den pephangentomaan sii ko tenday a kawyag-oyag iran sa di khaompas a manga wasiat ago pakalek-lek a manga tapaos. Isaon pen, na bigan siran sa di khaitong a manga limo ago gaas, a aya bo a iphapanton kiran na so kapaginontolan, so kalek ko Allah ago so kapananggila.

Pephamangni siran sa maap o Allah, a isa ko sii siran sa donya na so kathabowakar iran ago so maratabat iran na miyakaaren kiran ko kinggolalanen iran roo, ago miyakaaren kiran pen ko kaperiparadoi iran ko kapatay iran ago so kaphamagitonga kiran sa Mawri-Alongan. Giyoto i sabap a sii ko Gawii a Kapangokom na ipetharngangas so manga paras iran ko kapenggoyoda kiran ko darpa a kasiksaan iran, a roo na khataaman iranon so makabadan ago makarahas a karomasayan, a so kabisa niyan na di miphangibarat.

Amay ka pagoyagen so manga da pamaratiyaya, na khailay iran a so manga kaphangakowala iran na miyada den ago miyateped siran den a makamboboko. Indendeg siran ko manga paytaw o Naraka na oriyen iyan na kalekeban siranon, ago khabaak iranon so betad a di khitolad a kasasakit ago kalek na ago bo siran ilebad ko somosogkhayaw a Apoy. Da a kasasakit sa donya a ba khiibarat ko karomasayan sa Naraka, sabap sa inaden oto o Allah a kasiksaan a pinakalebi ko langon a manga kasiksaan:

“Na sii sa giyoto a Alongan, na da a makaphaniksa sa kaphaniksa Iyan a isa bo! Ago da a makaphamatong ko kaphamatong Iyan a isa bo.” (Surat al-Fajr: 89:25-26)

Malipedes a makabadan a kasakit ko sabala, ago di khagaga a makarahas a karomasayan ko sabalaon, a meroog sa giyaya a manga tao. Makadadapanas ago kakaya-kayaan. So kada a panginam, sa kakhatokawi iranon a di siran khada sa Naraka, na melekep ko intiroy ginawa iran sa kaaadapa iran ko tatap a kalek, kawan ago kapakamboboko.

PAMONTOSAN

Sayana a mala a tanto a mipezalimbetad o tao opama ka phakimasaanon so manga malaikat sa Naraka sii ko kapesiksaa iran ko manga tao ron, so karangit o sosogkhayaw a apoy, so pakabetha-bethang a kaphapadaw o manga masisiksaon, so di khabaraw a kaperego-rego ago kapenggoraok iran, so kaphanalobaa iran ko manga kaginawa iran ago so kathataropesik iran mamangni a makakasoy siran sa donya.

Da den a angan-angan saya, na mipezalimbetad den aya o tao, khaator iyan den so intiro a kaphaginentao niyan. Apiya pen a aya kamataan iyan na so kadandan o pagtao na di iran itatapian a giyaya a kabenaran, na di den aya makasendod ko tao ko kaphanagontaman iyan ko kalango-langowan a bager ago kapakagaas iyan a para bo ko Mawri-Alongan. Maylay ka siran den a mananamar ko kaphalagoyi iran ko langon a manga dadabiyatan a ipekhagowad kiran o Allah, ago maylay ka siran den a kazasakoya iran ko kanggagalebek sa manga-pipiya a amal sa taman sa pekhagaga iranon. Maylay ka siran den a tanto a ka-aalekan ko kapamimikirana bo a ba siran makanggolawla sa miyakaito-ito bo a kapakasopak o di na makatharo bo sa isa-tagataga a marata a basa a khasabapan ko kakhaposang o tao sa Apoy sa Naraka. Maylay ka siran den a mamagapas sa magaan ko Allah a pethatawbawt ago phamamangni sa maaf Rekaniyan. So miyailay iran a manga betad ago miyangaaneg iran roo na di den mapokas sa manga pamikiran iran, a khasabapan sa tatap a kapelindong iran ko Allah poon sa giyoto a manga lagid iyan a betad.

Aden makowa so babaya o Allah ago aden makalidas ko kasiksaan Iyan na giyanan a tao na iphanagontaman iyan so tenday a kawyag-oyag iyan, so tamok iyan ago so bager iyan para ko lalan o Allah. Aya mala saya na so kaphantang ago kapanagontaman taman ko kapatay, na apiya so den so pinakamaregen na phakalebod. Da den a baon phakabimban ko panagontaman iyan, ago di niyan phagalang-alangan so kakowaa niyan ko ikasosoat o Allah. Langon-taman a okit na phagosaren iyan asar a makangguna sekaniyanon sa Mawri-Alongan. O antonaa man i pesowaen o manga ped a tao, o antonaa i kaphaginentao iran ago apiya antonaa pen i manga kepit iran na da den a labot iyanon. So langon a bager iyan ago so langon a kapakagaas iyan, na iperasa-rasay niyan aya para makowa niyan so singanin iyan a babaya o Allah ago so ikasosoat Iyan. So kitatapien iyan ko manga sogoan ago manga tapaos o Allah, na iphanolon iyan mambo aya ko manga ped a tao, a iphangosiat iyan aya ago iphanapaos iyan ko oman i mithoona iyan makapantag ko kabenaran o kawyag-oyag o manosia. So pinakamala a singanin iyan ago so antap a kawyag-oyag iyan na so kaparolia ko kingginawain niyan ko Allah, a tarotop a ipangongonot iyanon a ginawa niyan Rekaniyan. Khaalong rekaniyan so kalek a inipharas sa Qur'an:

“... Na mataan! A aden a sabaad ko manga wator a pephakambowaton so manga lawas-a-ig, ago a aden a sabaadon a amay ka inopak na pephakagemaw ron so ig, Ago so sabaadon na penggaled sabap ko kalek ko Allah...”
(*Surat al-Baqara: 2:74*)

Opama bo ka benar den a sabap ko da tano kailaya ko Naraka, a miyakaren ko sabaad ko manga tao poon ko kikhaaleken iran ko Allah, ago so kapephananggila iran ko kaphaginentao iran ko gawi-gawii, na kiyatangkaan den man so kiyapayagaon o Allah ko ka-aaden o Naraka sii ko madakel a manga ayat sa Qur'an, a iniphara-paras Iyan phiya-piya ago inipanapaos Iyan ko manga.

Na amay ka mawma so oras, na da den man a tao a di makamasa ko Naraka. So Allah na tanto Niyan aya a pakararayagen..Aya bo a

phakalidason na so siranoto a aden a kalek iran ko Allah, na so sabaad na makandodola-dola ron den ko manga leb iran:

*“Na da a isa rekano bo a baon di phakasagad: Giyanan i Kokoman a miyapasad a tiyakdir o Kadenan ka. Oriyan iyan na sabeten Ami so miyamananggila, na ibagak Ami roo so manga darowaka, a pekhidola iran a manga leb iran.”
(Surah Maryam: 19:71-72)*

Ogaid, na da den a baon pen khakowa a gona ko oriyan o kailaya ko Naraka sa masa oto, aya sabap iyan, na da den sa masa oto a baon kapakakasoy pen...

BAADAN 10

SO KABOGKHAGAN O KATHAKAP

So paratiyaya a Darwiniya, maana, so kepit a **kathakap** (*kapezalin-salin o barangan sa bago a barangan o manga baraniyawa*), na inosorong sa aya antap iyan na so kathaplisa ko kabenaran o Kapangaden, ogaid na aya mataan, na da a rarad iyan inonta na miyaroros a kepit a phaparas sa **sayans** (*ilmo ko betad a donya ago so madadalemon*), a isa a mala a kalalalongan. Giyaya a kepit, a aya iphamangendaw niyan na so kon so kawyag-oyag na miyakamowayan sabap ko kiyasalak iyan maparo a makaphopoon sa maatay a shai, na miyamansok den o makasayans a ilmo a miyakenal o manga **sayantis** (*makakekenal ko ilmo a sayans*) pantag ko piyakamemesa a kaaator o donya ago so madadalemon a manga baraniyawa, ago so kiyasawai ko manga 300 ka milyon a **fossil** (*miyalamba ko anggawta o baraniyawa a da matonag*) a karina a da den a kathakap a ba miyaolawla. Mokit saya, na so kenal a sayans na miyambager iyan a so Allah i miyaden ko donya ago so madadalemon a manga baraniyawa. Giyaya a **propaganda** (*kabogkhagan a kalangkapan*) a isosorong pen imanto ka iphapangoyag sa giyaya a zasarakatalmawt a kepit a kathakap na sii bo ipapasod ko biyangkiring a manga kenal ko kiyamataan a sayans, sii ko kiyazoramig a kiyapemaani ron, ago sii ko manga kabogkhagan a piyakapharas a sayans.

Ogaid na giyaya a propaganda na di niyan den khasapengan so benar. Aya mataan, a giyaya a kepit a kathakap a aya pinakamala a kabogkhagan sii ko bandara a sayans na tatap a kipesorongenon sii ko makasayans a donya (*scientific world*) sii ko miyaipos a manga 20 taman ko 30 ragon. So kiyapangenal a inisorong ko kiyaiapos o manga ragonan, babolabaw ko manga ragon a 1980's na miyailay ron a so manga antangan a Darwiniya na tarotop den a da a kapapasodan iyan, a piyakarayag o madakel a manga sayantis. Sii bo sa America, na madakel a manga sayantis ko pisosonan a manga sinanadan a lagid o **biology** (*sinanad ko betad o biyatan o baraniyawa*), **biochemistry** (*sinanad ko betad o kiyatharombalaya o manga biyatan*) ago **paleontology** na pimataaniran iran so kada benar o Darwiniya ago aya phapasodan iran na so kabenaran o Kiyapangaden (*creation*) makapantag ko kaphamagitonga iran ko kapakapopoon o kawyag-oyag.

Miyaiksamin ami so kinigobar o kepit a kathakap ago so manga tanda o **Kapangaden** (*so paratiyaya a aden a Allah a miyangaden*) sii ko mawlad ago mala a makasayans a karayagan sii ko manga kitab ami, sa taman den imanto na phesompatan ami. Sabap sa kala i kipantag a giyaya a betad, na masalebi so katinesaon saya.

So Makasayans A Kinigobar O Darwiniya

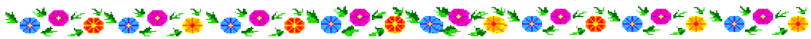
Isa aya ko manga kepit a kapanakoto a zasagipoon pen ko masa a manga miyaonaan a pagtao sa inged a Grisya (Greece), giyaya a kepit o kathakap na piyanamaran somorong sii ko masa a ika-19 ka karen. Aya mala a khainengkaanon a kiyasabapan sa mala a kiyapamagosaya sii ko makasayans a donya na so kiyabembar o kitab i Charles Darwin a iningaranan sa "So Pakapopoon o manga Barangan" (*The Origin of Species*), a bimbar sii ko ragon a 1859. Sii sa giyaya a kitab, na siyopak iyan, sii ko panarima iyanon, so kabenaran a so Allah i

miyaden ko pisosonan a manga barangan o manga baraniyawa sii sa donya a makasesengga-sengaya, sabap sa aya den a panarima iyan na so langon-taman a kaaden a baraniyawa na isa-isa a shai a poonan iyan ago oriyen iyan na miyakabida-bida sii ko kapelepas o malayat a masa sa maito-maito a kapagalin-alin. Giyaya a pamikiran i Darwin na da a pasodan iyan a marayag a makasayans a kenal; a lagid o kiyatangkada niyanon, a matag iyan kon baden aya “antangan.” Isaon pen na sii ko matas a pitowa iyan sii ko kitab iyan a “So manga Kamaregenan ko Kepit” (*Difficulties on the Theory*), na pitharo iyan a giyaya a kepit na da makaapas ka da makasembag ko madakel a manga-ala i kipantag a pakaizaon.

Aya den a masisingayo i Darwin na aden a kasawaan a bago a kenal a sayans, a masabet iyan a giyaya a kepit poon ko manga kamaregenan iyan. Ogaid, na salakaw ko pephanginamen iyan, na so pephangasasawaan a manga makasayans a kenal ago *experiment* (madalem a kapangenal a phagosaran sa manga tiknikal a kasangkapan ko malayat a oras) na baden iyan miyapakawlad so manga kawladan a giyaya a manga kamaregenan. So kiyadaagi ko Darwiniya sii ko sayans na khabaad tano sa telo pangkat a osayan sii ko kapagiksamina tano ron:

- 1) Di khagaga o kepit so kaphakarayaga ko andamanaya i kiyasagipoon o kawyag-oyag sa donya.
- 2) Da a makasayans a kenal a ba miyakatoro a so “kasangkapan o kathakap” (*evolutionary mechanisms*) a inisorong a giyaya a kepit na aden a kapakagaas iyan tomakap.
- 3) So daptaran o *fossil* na aya miyambager iyan na so soranga a ipesorong a giyaya a kepit.

Sa giyaya a baadan, na phagosayen tano a giyaya a telo a pontos sa langkap a okit.

So Paganay A Di Khadaag a Kerit:

So Pakaasal o Kawyag-oyag

So kepit a kathakap na inibetad iyan a so langon-taman a manga baraniyawa na minithakap poon ko sasatiman a bibiyag a shai a pembedtowan sa “*cell*” (*inek a baadan o anggawta o lawas o shai*) a miyakagemaw ko inandang-andang den a donya sii ko manga 3.8 ka bilyon a manga ragonan. O andamanaya a giyaya a sasatiman a *cell* a miyakambowaton so piphira-ka-milyon a masagoket a bibiyag a manga barangan ago – o giyanan a kathakap na titho a miyanggolawla na – ino a da a lakawan iyan a khailay sii ko daptaran o *fossil*, na manga sabaad baden aya ko manga pakaiza a di khasembag a giyaya a kepit. Ogaid, na aya a pinakataralbi a miiza tano pagam-paganay na: Andamanaya i kiyapakamowayan o “paganay a *cell*?”

Sabap sa so kepit a kathakap na tataplisen iyan so Kapangaden, na aya titindegan iran na so “paganay a *cell*” na misagipoon ko manga maoolawla a miyanga-sasalak maparo sii ko “taritib o asalan” (*laws of nature*), a da den a manga antapanon o di na manga atoranon. Aya panarima a giyaya a kepit, na masiken kon a sii ko maatay o di na da niyawa niyan a shai na miyakambowaton so bibiyag a *cell* sabap ko miyanga-sasalak a miyanga-oolawla. Giyaya a panarima, na makasosopak aya sii ko pinakamarayag a katangkedan ko taritib o *biology*.

“So Kawyag-oyag na Phoon ko Kawyag-oyag”

Sii ko kitab iyan, na da den aloya i Darwin so makapantag ko phoonan o kawyag-oyag. So inandang a panarima a sayans sii ko masa niyan na sii mibebetad ko antangan a so manga baraniyawa na miyakaintad-intad i bawalayan (*structure*). Sii pen ko manga inandang a masa, na so bidthowan iran sa kazala-salak a kapakamowayan (*spontaneous generation*), a aya mitotoro iyan na so manga maatay a manga shai na mithimo-timo na kiyambowatan sa bibiyag a manga shai, na langkap a kapaparatiyayaon. Kalilid den a paparatiyaen a so manga merana-ranap na sii miyakambowat ko manga sama a pangenengken, ago so manga riya na sii makapopoon sa rikhot. Madakel a ininggolalan a manga *expirement* a ipembager sa giyaya a pamikiran. Aden a manga rikhot a inibetad sii ko manga boringen a dinis, a paparatiyaen a makapembowaton so manga riya sa di madthi.

Lagid iyan mambo a so manga-roroni a tataro o manga merana-ranap na pephakapoon ko manga miyanga-reredak a sapo na babaloyin a manga karina o kazala-salak a kapakamowayan. Ogaid, na kiyasabotan bo aya a giyaya a manga paole-oled na kena ba benar a ba phakapoon ko manga sapo, ka aawidan aya o manga rengit o di na tendek a miyamakaroni-roni a tataro a pembedthowan sa “*larva*”, a di khailay a mata.

Apiya sii pen ko kinisoraten i Darwin ko kitab iyan a “So Pakapopoon o manga Barangan”, na so panarima a so “*bacteria*” (manaot a bibiyag a shai a di khailay a mata) na sii phakapoon so kawyag-oyag iyan ko manga maatay a shai na langkap a kapaparatiyayaon sii ko makasayans a donya.

Ogaid, na sii ko miyamaka-lima ragon ko kiyabembar o kitab i Darwin, na si Louis Pasteur, isa ko manga sayantis a miyangembaal sa *experiment* saya sa malayat a masa na piyakaliyo niyan so kiyaorinyan o kiyapangenala niyanon a miyakataplis ko kazala-salak a kapakamowayan, a aya den mala a onayan o kepit i Darwin. Sii ko mala a kalangkapan iyan sa Sorbonne ko ragon a 1964, na pitharo i Pasteur a:

“Di den makabawi so kazala-salak a kapakamowayan (spontaneous generation) poon sa giyaya a mala a lephad a minilephadon a giyaya a maintad a experiment.”¹

Sii ko miyadthi a masa, na so manga sakotowa sa giyaya a kepit a kathakap na pananamaran iran a kapetaplisa iran sa giyaya a manga kiyangasasawaan a manga kenal a sayans. Na so kaphagozor o kapangenal sa sayans na kiyasawaan iyan pen so masagoket a bawalayan o *cell* o baraniyawa a shai, a so panarima a so kawyag-oyag na khapakay a makamowayan ko pekhasalak a maoolawla na makaaadap sa mala a kamotowan.

So Di Matanged a Panamar o Ika-20th ka Karen

So paganay a pananakap (*evolutionist*) a miyangenal sa giyaya a pakapoon o kawyag-oyag sii ko ika-dowapolo a karen na so kababantogan a *Russian biologist* a si Alexander Oparin. Sii ko madakel a manga antangan iyan a inisorong iyan ko manga ragonan a 1930's, na tipengan iyan a misorong so antangan a so bibiyag a *cell* na khapakay a makamowayan sabap ko pekhasalak a maoolawla. Giyaya a manga kenal na da makaapas, na ago oriyen iyan na miyatharo i Oparin a:

“Ogaid, na so kada okor, na so kamaregenan o pakapopoon o cell na masiken a aya den pinakamaregen a zaboten a baad a giyaya intiyo a kaphangenala ko kathakap o manga shai a bibiyag.”²

So manga pananakap a sakotowa i Oparin na tipengan iran pen mangembaal sa manga *experiment* ka panamar iran ko kapembolongi sa giyaya a manga kamaregenan. Aya pinakalebi a miyanggalebek a makikilala a *experiment* na so rek i Stanley Miller, a isa a *American chemist* (*matao sa bawalayan a manga kimikal*) sii ko ragon a 1953. Piyakasembo-sembo iyan so manga kimikal a *gas* () a antangan iyan a makamomowayan ko biatan o andang a donya

sii ko *experiment* iyan, na ago inomanan iyan pen sa *energy* (gaas) so piyakasembor iyan na miyakapangembaal sekaniyan sa manga asal a shai a pembedthowan sa *molecule* () a pembedthowan sa *amino acid* a pekhatoon sa bawalayan a manga *protein* ().

Na sii ko da makapira ragon a kiyalepas iyan na kiyasawaan a giyaya a *experiment*, a sa masa oto na ibebetad a pinakamala i kipantag a kerit sii ko ingaran a kathakap, na miyataplis, sabap sa so inosar a biatan ko *experiment* iyan na mala a tanto a kabibidaan iyan ko titho a manga mambebetad a donya.³

Na oriyen o miyadthi a kagegenek i Miller na miyatharo iyan bo a so biatan a inosar iyan ko *experiment* na mariribat.⁴

So langon a manga panamar o manga pananakap sii ko soled o ika-dowapolo ka karen ko kaphakarayaga iran ko pakapopoon o kawyag-oyag na miyaroros ka da makaapas. Si Jeffrey Bada a isa a *geochemist* () a taga *San Diego Scripps Institute* na mizorat sa payagan a miyabembar sa *Earth Magazine* sii ko ragon a 1988, a piyakalangkap iyanon so kiyayon iyan sa giyaya a kabenaran. Aya kabasa niyan na:

*"Imanto a pekhaipos tano den a giyaya a ika-dowapolo ka karen, na makaaadap tano pen sa giyaya a pinakamala a pakaiza a da tano den masembag ipoon ko kiyasoled a ika-dowapolo ka karen: Andamanaya i kiyapakapoon o kawyag-oyag sa donya?"*⁵

So Masagoket a Bawalayan o Kawyag-oyag

Aya paganay a sabap o ino a so kepit a kathakap na kiyamotoan pantag ko pakapoon o kawyag-oyag na so kasagoket o manga bawalayan o manga shai na apiya so aya katawi ron a pinakamaintad ago pinakamalebod a

kiyatarambalayaon a manga shai na kapapadaleman sa tanto a masagoket a bawalayan. So *cell* o manga baraniyawa na mas lebi a maregen ago masagoket a di so langon a manga barandiya a inembaalan o manga tao. Imanto, na apiya sii ko pinakamala a manga *laboratory* (*darpa a kapangenal mokit ko experiment*) sa donya, na di pekhaaden sa bibiyag a *cell* apiya den i kapakasao-saoga ko manga onayan a kimikal (onayan a manga shai).

So manga betad a kailangan ko kabaloy o *cell* na tittho a miyakalala a di khagaga o ba maosay sa ba giyaya na kazala-salak a miyaolawla. So *probability* (kakhaparo) o *protein*, a giyaya so onayan a shai o bawalayan o *cell*, na o phakasesembo-sembohren sa betad a kazala-salak, na 1 ko 10,950 sii bo ko *average* (kalilid) a *protein* a aden a 500 a *amino acid* a bawalayan niyan. Sii sa *mathematics* (sinanad a kapamagitong), na so *probability* a maito a di so 10,950 na mibebetad a da den a kakhapaky niyan.

So *molecule* a DNA, a sii matatago ko *nucleus* (piloo-lookan) a *cell* a roo pekhatago so manga payagan a *genetic*, () na tittho a miyakalala a kaban a payagan (databank) a pekhatagoan sa manga payagan. Opama ka giyaya a manga payagan a matatago ko DNA na isorat baden, na makapembaloy sa miyakalala-lala a *library* (*darpa a tatagoan sa manga kitab*) a sii ko kaphamagitongaon, na katatagoan sa manga 900 ka kitab a *encyclopedia* a oman i isa a *encyclopedia* na aden a lima-gatos a lekat iyan.

Aden a mala a maphamimikiran sa giyaya a betad. So DNA na khasambian iyan a ginawa niyan a kababalaan o *protein* a pembedthowan sa *enzyme*. Ogaid na so kombinasyon a giyaya a *enzyme* na aya bo a kapekhabaloy niyan na sabap ko payagan a misosorat ko DNA. Sabap sa makambabala siran, na kailangan a makamomowayan siran a dowa sii ko masa a *replication* (kapembaloya ko lagid o manga ginawa iran a sambu iran). Isa aya a karina a maregen a ba so antangan a so kawyag-oyag na ba sii phakapoon ko kawyag-oyag. Si Professor Leslie Orgel, a isa a makikilala a pananakap poon sa *University of San Diego* sa California, na sekaniyan den i

misaksi saya sa giyaya a kabenaran sii ko inisorat iyan sa *Scientific American Magazine* isa ko September 1994. Aya kabasa niyan na:

*“Titho den a maregen a so manga protein ago so manga nucleic acids, a melagid den a masagoket i bawalayan, na ba miyakapherengan makamowayan sii ko isa-isa a darpa ago sa melagid a oras. Na ago titho mambo a maregen o ba phakamowayan so isa kiran a daon so isa. Na sabap roo na sii ko paganay a kailaya ron, na maphamikir den o tao a mataan a so kawyag-oyag na di den khaparo o ba makamowayan mokit ko kiyapakasembo-sembo ko manga kimikal.”*⁶

Aya mataan, na opama ka di den khapakay a ba so kawyag-oyag na ba phakamowayan sa kapharo-paro a miyakasabap ko miyangasasalak a maoolawla, na taralbi a paratiyaen a so kawyag-oyag na “inaden”. Giyaya a kabenaran na kiyadaagan iyan so kepit a kathakap, a aya den a mona-pona a antap iyan na so kataplisa ko Kapangaden.

So Di Benar A Kasangkapan O Kathakap

Aya ika-dowa a mala i kipantag a pontos a tomiyaplis ko kepit i Darwin na palaya so dowa a pamikiran a inisorong a giyoto a kepit a manga “kasangkapan a kathakap” na kiyasabotan a sii ko kamamataani ron na da a kapakagaas iyan sa kathakap.

Si Darwin na sii niyan den intiro a iniphasod so antangan iyan a kathakap ko kasangkapan o “asal a kaphiliay” (*natural selection*). So kabebegi niyan san sa kala i kipantag na sii miyailay ko ingaran bo o kitab iyan a: “So Pakapopoon o manga Barangan: Mokit ko Asal a Kaphiliay” (*The Origin of Species: By Means of Natural Selection*).

Aya itotoro o asal a kaphiliay na so manga baraniyawa a manga shai a mas mabager ago mas phakaroyod ko pakaasal a manga mambebetad o manga biatan iran na aya phakamowayan ko kapakiphelobed a para ko kawyag-oyag. Ibarat, na sii ko isa lompok a manga saladeng a gagarobaten o manga binatang sa kalasan, na aya phakamowayan kiran na saden sa lagod kiranon malalagoy. Giyoto i sabap a so lompokan a manga saladeng na aya khaapedon na manga saladeng a manga lagod ago manga-babager. Ogaid, na da den a angan-anganon, a ba giyaya a kasangkapan na khabaloy niyan so manga saladeng a pethakap sa salakaw a bibiyag a manga barangan, a lagid opama a manga koda.

Sabap roo, na so kasangkapan o asal a kaphiliay na da a gaas iyan ko kapakathakap. Katawan den i Darwin a giyaya a kabenaran ago miyapayag iyan aya ko kitab iyan a So Pakapopoon o manga Barangan” (*The Origin of Species*):

“So asal a kaphiliay na da a rarad iyan o da a maaden a soramiga a kambibida-bidaan o pitanggisaan o di na manga kapakambabaram-barang a khaolawla.”

So Rarad O Rompak I Lamarck

Na andamanaya i kapekhaaden a giyaya a manga “soramiga a kapakambibida-bida”? Tipengan i Darwin somembag a giyaya a pakaiza sii ko tindeg a inandang a paniyabot ko kenal a sayans sa giyoto a masa. Aya katharo o *French biologist* a si Chevalier de Lamarck (1744-1829), a miyaginientao ko onaan pen i Darwin, na so baraniyawa a manga kaaden na minitogalin iran so manga sipat iran a miyangakokowa iran ko masa a kawyag-oyag iran sii ko manga miyamakatondog kiranon. Pitharo iyan a giyaya a manga sipat, a miyangakokowa poon ko miyakapelapi-lapis a salinggetao, na miyakasabap sa kiyapakagemaw o bago a barangan. Ibarat,

na pitharo iyan a so *giraffe* (*pangangayamen a lagid o koda a matas i lig*) na minitakap poon sa *antelope* (*pangangayamen a lagid o saladeng*), sabap ko kiyapanamari iran minteng ko manga lig iran ko kapangangan sa raon o manga poporo a kayo, na so manga lig iran na pephakatas sa maito-ito ko kiyapelapi-lapis a salinggetao ko malayat a masa.

Migay pen si Darwin sa lagid iyan a manga ibarat. Sii ko kitab iyan a “So Pakapopoon o manga Barangan”, na pitharo iyan a sabaad ko manga *bear* (mala a binatang a pat i ai a phakalalakaw ko dow a ai niyan) a pezong ko ig ka phamangiloba sa makan iran na mimbabaloy a manga *whale* (*pinakamala a seda sa ragat*) ko kiyangaoriyanan kiran.⁸

Ogaid, na so taritib o kasempo-sempo (*laws of inheritance*) a miyakenal i Gregor Mendel (1822-84) ago kiyamataan a sayans o *genetics*, a makalalangkap sii ko ika-dowapolo a karen, na miyateped iyan phiya-piya so panarima a so miyakowa a manga sipat na khitogalin ko manga phamakatondog a manga salinggetao (*generation*). Giyoto i sabap a so asal a kaphiliay na miyapokas ko kapipikiraon a isa a kasangkapan o kathakap.

So Neo-Darwiniya ago So Mutations

Aden siran makatoon sa bolong san, so manga Darwiniyan na inisorong iran so bidthowan iran sa “Kepit ko Makabago a Kakhombinasyon” (*Modern Synthetic Theory*), o di na sii ko makikilala a ngaran iyan, a Neo-Darwiniya, sii ko kaposan a manga ragonan o 1930’s. Inipangomanon pen o Neo-Darwiniya so *mutation* (kaphagalina ko atoran), a kapekhaalin o manga baadan o anggawta o baraniyawa a sabap ko manga miyambetad ko pelibetan a lagid o radiasyon o di na so manga karibatan o *replication*, a miyabaloy a “sabapan o soramiga a kapakambibida-bida” a inipangoman ko asal a kapagalin-alin.

Imanto, na babaloyin o manga Darwiniyan a giyaya a Neo-Darwiniya a ladiyawan a pephakalangkapien iran, a apiya pen katawan iran a kiyataplisaon a makasayans a kenal. Giyaya a kepit na titindegan iyan a so milyon-milyon a manga baraniyawa na miyamakamowayan a kiyaorinyan o miyaolawla a madakel a baram-barang a masagoket a anggawta o manga baraniyawa (a lagid o manga tangila, manga mata, manga baga ago manga papak) na miyagalin sa waraan a giyoto so kiyada o di na kiyabinasa o pakaasal a atorán o *genetic* iran (*genetic disorders*). Ogaid, na aden a marayag a makasayans a kenal a tarotop a miyasopak iyan a giyai a kepit. So *mutation* na kena ba aya pekhasabapan o kaphagalin sa waraan o manga baraniyawa ka so soranga iyan i aya pekhaolawla, a pekhabinasa siranon.

Aya sabap aya na miyakalebo-lebod: So DNA na aden a titho a masagoket a bawalayan niyan, ago so kabobotawananon a manga rarad o kimikal a da atorán ago antapan iyan na phakabinasaon baden. Si B. G. Ranganathan, isa a *American geneticist* na inosay niyan ai sa lagid aya:

*“Paganay ron, na waraan o titho a mutation na tanto a miyakadela-delag. Ikadowa, na kadakelan o mutation na phakabinasa sabap sa kabobotawanan sa da ba atorán ago antapan iyan, a di so maaator a kapekhaalin o bawalayan o genes; saden sa kabotawanan sa kapagalin-alin ko maaator phiya-piya a atorán na phakabinasa, kena ba phakaompiya. Ibarat, na opama ka so linog na khao-kaogen iyan so tanto a maaator-ator phiya-piya a bawalayan a lagid o maporo a walay, na aden den a khaalin ko manga tokeran iyan, a da ba sii ko langon a kakhaparo niyan, na ba niyan iphakapiya.”*³

Samanoto, na di den ikhamemesa, sa da den a ibarat o *mutation*, a ba miyakaogop, aya maana niyan, na ba miyailay a ba miyakaompiya ko taritiban a *genetic*, sa taman imanto. Langon a manga *mutation* na kiyatepengan a phakabinasa. Masasabot a giyaya a *mutation* a piyakikilala a “kasangkapan o kathakap” na sabenar a giyoto so phangoolawla sa *genetic* a phakabinasa ko manga baraniyawa, na ago pekhasadir iyan

siran. (Aya lomalangkap a kalilid a rarad o *mutation* ko manga manosia na *cancer*.) Aya mataan, na so phakabinasa a kasangkapan na di khapakay o ba mabaloy a “kasangkapan o kathakap”. So pema so asal a kaphiliay, “na da khasowa iyan a ba giyaya bo a ginawa niyan”, a lagid o kiyatarimaa ron mambo i Darwin. Sabap sa giyaya a manga kabenaran, na miyailay tano a da ba “kasangkapan o kathakap” sii ko pakaasal a donya. Na sabap sa da a kasangkapan o kathakap a maaaden, na da mambo a manga lagid anan a piyangantang a okit-okit a pembedthowan sa “kathakap” a ba miyanggolawla.

So Daptaran o *Fossil*: Da A Tanda O Manga Pageletan A Manga Baraniyawa

Aya a miyakaraya-rayag a karina a da manggolawla so manga piyangantang a miyaolawla a giyaya a kepit a kathakap na so daptaran o *fossil*.

Aya kabasa o antangan a giyaya kepit, a piyakapharas sa makasayans a kenal, na so oman i barangan o baraniyawa a miyakagemaw na aden a apo-apo (*predecessor*) iyan. Aden a miyagoyag-oyag a manga barangan ko manga miyaona a masa a mizalin sa salakaw a manga barangan ko kiyalepas o manga masa, na ago langon a manga barangan na lagid aya den a okit a kiyagemaw niyan. Aya maana niyan, na giyaya a kiyazalin-salin na maito-maito sii ko manga piraka milyon a manga ragon.

Opama ka giyaya i miyasowa, na aden den a madakel a manga barangan a *intermediary* (pageletan a manga barangan) a miyagoyag-oyag sa giyaya a kalayat a masa o kiyazalin-salin.

Ibarat, na aden den a khatoon a zasaopaka a seda ago *reptile* (manga klasi a binatang sa gilopa a aden a ikog iyan) a miyaoyag ko kiyangaiposan a masa, a khatoonan sa manga sipat a *reptile* a minioman ko sipat iran a seda. O di na aden a

khatoon a zasaopaka a *reptile* ago papanok, a khatoonan sa manga sipat a papanok a minioman ko sipat iran a *reptile*. Sabap sa sii aya mipapantag ko kiyazalin-salin a betad, na khatoon siran a masasadir, mabibinasa ago malelepo a manga baraniyawa. Aya ipembedtho sa giyaya a manga piyangantang a kaaden o manga pananakap, a miyagoyag-oyag ko miyangaona a masa, na manga *“transitional forms”* (manga bontal o pageletan a kapekhaalin o manga barangan)

Opama ka giyanan a manga binatang na miyakamowayan, na madakel den a khatoon a manga phipiraka-milyon o di na bilyon a pimbaram-barang a sosonan. Aya mala saya, na so manga lamba a giyaya a manga pakamemesa a kaaden na khailay den sii ko daptaran o *fossil*. Sii ko kitab a “So Pakapopoon o manga Barangan”, na inosay i Darwin a:

“Opama ka so kepit aken na aya benar, na di khaitong a pageletan (intermediate) a manga barangan, a mailay ron so kapakatotondo-tondog o kiyazalin-salin o langon o manga barangan ko iisa a lompokan, a miyamakamowayan. Sabap san, na so karina a kiyapakamowayan iran na sii bo khatoon ko manga miyanga-lalamba a fossil.”¹⁰

Ogaid, na katawan den i Darwin a da a manga *fossil* a giyaya a manga pageletan a barangan a miyanga-totoon. Tatarimaen iyan a giyaya i isa a mala a kamaregenan ko kepit iyan. Isa ka baadan o kitab iyan a “So manga Kamaregenan ko Kepit”, na insorat iyanon:

“A ino, a opama ka so manga barangan na miyakamowayan ko manga ped a barangan sa mainek-inek a kaphagalin-alin, na ba tano di phakailay sa madakel a pageletan a manga barangan? Ino mangaday a so pakaasal (o donya) na masasaligaw a di so manga barangan, a lagid o kaphakailaya tano ron, na maaator a kakikilalaa ron phiya-piya?... Ogaid, na sabap sa (antangan a) kepit aya na (aden a) di khabilang a pageletan a manga barangan a miyamakamowayan, na ino tano siran di khatoon a milelebeng a endadakel ko manga lapisan (crust) o lopa?... Ino mangaday a da ko oman i biatan

(geological) a miyangababaloy ago oman i pilapi-lapisan iyan na di khatoon a giyanan a pageletan a manga pesompatan (link)? Sabenar a sii ko biatan a geology na da ron mailay a giyanan a manga mainek a kazasalin-salin o pakaasal a kiyapakasompa-sompat, ago giyaya, na masiken, a lebi a marayag ago lebi a mala a khisopak sa giyaya a kepit aken.”¹¹

So Kiyaropet O Manga Panginam I Darwin

Ogaid, na apiya pen i kiyapanamari ron o manga pananakap ko kaphangiloba iran sa manga *fossil* iphoon pen ko kiyalookan a ika-20 ka karen sii den sa pagalibetan a donya, na da a pageletan a manga barangan a ba miyatoon. So langon a manga *fossil*, na salakaw den ko manga panginam o manga pananakap, na miyailay ron a so kawyag-oyag na miyakamowayan sa donya a minitekaw ago matatarotop den (so pakaasal) o bontal iyan.

Si Derek V. Ager, isa a kababantogan a *British paleontologist*, na miyakaayon sa giyaya a kabenaran apiya isa sekaniyan a pananakap:

“Makararayag so pamontosan a opama ka pagiksaminen tano so daptaran o fossil phiya-piya, melagid o sii ko atoran iyan o di na sii ko barangan iyan, na khailay tano – ko oman-oman den – a da a maito-maito a kathakap, ka minitekaw a kiyasimbawang o isa a lompokan (a barangan) a sambu ko isa (a lompokan).”¹²

Aya maana aya na aya matatago ko daptaran o *fossil*, na so langon a manga barangan o baraniyawa na minitekaw a kiyapakamowayan iran a matatarotop den so manga waraan iran, a da ba a pageletan iran a manga barangan ko piyageletan iran. Giyaya na soranga o manga antangan I Darwin. Isaon pen, na isa ini a mabager a karina a so langon a manga baraniyawa na inaden. Aya bo a osayan o manga barangan o

baraniyawa a minitekaw a kiyapakamowayan iran ago matatarotop den ko oman i baadan iran a di den kailangan so kiyathakap o apo-apo iran na sabap sa siran na inaden. Aayonan pen a giyaya a kabenaran o kababantogan a pananakap a *biologist* a si Douglas Futuyma:

“Sii ko Kapangaden ago sii ko kathakap, na sa giyanan a dowa, na miyatemekon so khaparo a manga osayan o kapakapopoon o manga baraniyawa. So manga bibiyag a shai na miyakagemaw ko donya a matatarotop den o di na di pen. O da pen, na masiken a aya kiyatarotop iran na poon ko miyangaonaan iran a manga barangan mokit ko betad a kazalin-salin. Opama ka miyakagemaw siran a matatarotop den, na sabenar a aden a miyaden kiran a mala i gaas a katao.”¹³

Sii ko *fossil* na miyailay ron a so manga baraniyawa na miyakagemaw ko betad a matatarotop siran den sa donya. Aya maana niyan na so “pakapopoon o manga barangan”, a sopaka ko antangan i Darwin, na kena ba kathakap, ka kapangaden.

So Totholan Ko Kathakap o Manosia

Aya lalayon a pephakalangkapien o manga somasakoto ko kepit a kathakap na so osayan ko pakapopoon o manosia. So manga Darwiniyan na ipephanolon iran a so kon so manosia na mithakap poon ko manga kaaden a ipezagit o oranggotan (manga-ala a binatang a lagid o amo). Sii ko masa o kiyathakap iyan, a miyakasagipoon pen ko manga 4 taman ko 5 ka milyon ragon a miyaipos, na sabaad a *“transitional forms”* ko pageletan o kapapantagan a manosia ago so inantang a apo-apo iyan na aantangen a makamomowayan. Aya kabasa a giyaya a inantang a mambebetad, na 4 a onayan a “pimbarangan” iran a minidaptar, so:

1. *Australopithecus*
2. *Homo habilis*
3. *Homo erectus*
4. *Homo sapiens*

So manga pananakap na bidthowan iran so paganay a apo-
apo o manosia sa *Australopithecus*, aya maana niyan na
manga “oranggotan sa South Africa”. Giyaya a baraniyawa na
matag baden andang-andang den a barangan o oranggotan a
miyakadelag den (*extinct*). Sii ko kiyapangenalaon sa mala a
kalobaan (*research*) a ininggolalan ko baram-barang a manga
sampil o *Australopithecus* o dowa a kababantogan a
anatomist a taga America ago England a si Lord Solly
Zuckerman ago si Prof. Charles Oxnard, na miyailay ron a
giyaya a manga oranggotan na sii maaped ko manga kalilid a
manga barangan o oranggotan a miyakadela-delag (*extinct*)
den ago da den a ba niyan milalagid ko manga manosia.¹⁴

Inisenggay o manga pananakap so ikadowa a pinto o
kiyathakap o manosia a bidthowan iran sa “*Homo*”, maana
niyan na “manosia”. Aya kabasa iran, na so baraniyawa ko
lompokan a *homo series* (kapakatotondo-tondog a bontal o
manosia) na mas thatagompiya a di so *Australopithecus*. So
manga pananakap na miyangembaal sa pakamemesa a okit-
okit o kathakap ko kiyapagator-atora iran ko manga baram-
barang a *fossil* a giyaya manga kaaden sii ko tindo iran a
atoran. Giyaya a okit-okit na piyangantang sabap sa da den
aya makenal sa mapayag a ba giyaya a manga baram-barang
a lompokan a kaaden na aden a kakokoyapetaan iran a
kathakap. Si Ernst Mayr, a isa a mala ko ika-20 ka karen a
manga kababantogan a pananakap, na itetegel iyan sii ko kitab
iyan a “Isa a Malayat a Bitiyara” (*One Long Argument*) so
“*miyatendo a totholan (a pasowalan) a lagid o pakapopoon o*
kawyag-oyag o di na so manga Homo sapiens, na tanto a
miyakarege-regen ago masiken pen a phakataplis ko
miyangtanged ago masagogod a osayan”.¹⁵

Sa giyaya a kiniropaen iran ko rantay a sompatan a
Australopithecus > *Homo habilis* > *Homo erectus* > *Homo*
sapiens, so manga pananakap na pakaphamamaanen iran a
oman isa sa giyaya a manga barangan na piyagapo-apoan o

isa. Ogaid na sii ko bago a kiyasawaan a kenal o manga *paleonthropologist* na miyailay a so *Australopithecus*, so *Homo habilis*, ago so *Homo erectus* na miyagoyag-oyag sa bala-bala a donya sii ko iisa a masa.¹⁶

Isaon pen, na aden a sabaad ko manga manosia a isesenggay a *Homo erectus* a miyagoyag-oyag taman ko babago den a giyaya a kapapantagan a masa. So *Homo sapiens neanderthalensis* ago so *Homo sapiens* (Kapapantagan a manosia) na miyagoyag-oyag a makapererengan ko iisa a darpa.¹⁷

Giyaya a mambebetad na makakhakarina a so antangan a so sabaad kiran na piyagapo-apoan o sabaad kiran na miyakalobay a tanto. Si Stephen Jay Gould na inosay niyan a giyaya a kamotowan o kepit a kathakap apiya sekaniyan na isa ko mala a makapaparatiyaya ko kathakap sii sa giyaya a ika-20 ka karen:

*“Antonaa i miyasowa o towak tano amay ka telo ko manga piyagapo-apoan o hominids (so A. africanus, so manga-babager pen a australopithecus ago so H. habilis) na makapererenga-rengan, a da ba marayag a ba so isa kiran na kiyapoonan o isa kiran? Isa pen, na da sa giyaya a telo a baon khailayan ko toos o kiyathakap iran ko masa iran sa donya.”*¹⁸

Sii ko katinesaon saya, na so betad a kathakap o manosia, a “tiyarima” a oogopan o baram-barang a toladan o “saopak a amo, saopak a tao” a manga kaaden a pekhillay ko manga payagan ago manga kitab sa iskowilaan, a so kapantekaon, na okit-okit a propaganda, na da a miyaparoli ron inonta na totholan a da pasodan iyan a makasayans a onayan.

Si Lord Solly Zuckerman, isa ko pinakakilala ago seselaen a sayantis sa U. K., a miyangelal saya ko kalobaan iyan ko miyakapira ragon ago miniksamin ko manga *fossil* a *Australopithecus* ko miyaka-15 ragon, na miyakapangimbenar, apiya a giyaya a ginawa niyan na isa a pananakap, a da a ba a kayo o salsila (family tree) a ba mizapak poon ko zagit a amo a kaaden so manosia.

Aden pen a inembaalan i Zuckerman a pakakarokar sa pamikiran a bidthowan iyan sa “pangkatan o sayans” (*spectrum of science*) a romoropa poon ko manga geda iyan a maaped ko makasayans taman ko kena ba makasayans. Aya ropaan o takes i Zuckerman, na aya pinakalebi a “makasayans” – giyoto so makaphapasod ko marayag a payagan – a manga sinanadan o sayans na so *chemistry* ago so *physics*. So makatotondog san na so manga *biological* a sayans na ago bo so manga *social* a sayans. Na sii ko kaposan o takes, a ibebetad a pinakalebi a “kena ba makasayans,” na so “*extra-sensory perception*” – manga panarima o pamikiran ago gedamen a lagid o *telepathy* (kapamatiya sa pamikiran) ago so *sixth sense* (geda-geda o gedamen) – na ago aya mori-pori na so “kathakap o manosia”. Piyagosay i Zuckerman so kiniropaen iyan saya:

“... Na miseg tano poon ko daptaran o da kasoramiga a kabenaran ago roo ko manga kabalintadan a inantang a biological a sayans, a lagid o extrasensory perception o di na so kiyapemaani ko totholan o fossil o manosia, a sii ko mapaparatiyaya (pananakap), na so langon na aden a kakhaparo niyan – na ago sii ko mananagontaman a mapaparatiyaya (ko kathakap) na aden a masa a paparatiyaen iyan a parengan so madakel a makasosora-soranga a manga betad.”¹⁹

So totholan ko kiyathakap o manosia na dominidi baden sa da a bali niyan arowar ko sosoramig a kiyapemaani ko manga *fossil* a miyangakakalot o sabaad a manga tao, a siran na paparatiyaen iran sa da a kapamimikiran so kepit iran.

So *Formula* (Onayan) a Darwiniyan!

Salakaw pen sa giyoto a manga tiknikal a karina a miyapagosay tano, na pagiksaminen tano o antonaa a sosonan a kapanakoto a paratiyaya (*superstition*) o manga pananakap a

began tano sa manga ibarat a miyakalebo-lebod a apiya so manga wata na zaboten iran:

So kepit a kathakap na ipamamayandig iyan a so kawyag-oyag na miyakamowayan mokit ko kazala-salak a betad. Aya kabasa a giyaya a kabebedthengan a tindeg, na so manga da niyawa niyan o di na maatay a manga *atom* (pinakamaito a inek a baadan o manga shai) na mithomo-timo siran ka aden makabaloy sa *cell* ago oriyen iyan na miyakabaloy siran baden sa manga ped a baraniyawa, a pedon so manosia. Na gedageaen tano aya. Amay ka timoon tano so manga shai a manga panokeran (*building block*) o kawyag-oyag a lagid o *carbon*, *phosphorus*, *nitrogen* ago *potassium*, na aya bo a khabaloy niyan na saporon a manga shai anan. Apiya antonaa den i ikhidiyaon, na giyaya a saporon a *atom* na di den makabaloy sa apiya satiman a baraniyawa. O kabaya ka, na mangembaal tano sa “*experiment*” sa giyaya a bitiyara ago pagiksaminen tano a para ko manga pananakap ko tindeg iran a apiya di kiran den mikalawad a giyaya so “*formula (onayan)*” a Darwiniya.”

Na pakiomaning ka den ko manga pananakap so manga sangkap a matatago ko kombinasyon iyan a lagid a *phosphorus*, *nitrogen*, *carbon*, *oxygen*, *iron* ago *magnesium* sii ko manga-ala a baril. Na pakiomaning ka kiran pen sa salakaw a manga sangkap a dion maaped ko kalilid a betad iyan, a antangan iran na kailanganon. Na pakiomaning ka kiran pen sa kombinasyon iyan sa madakel a manga *amino acid* ago madakel a manga *protein* – a so isa anan na aden a *probability* o kakhabaloy niyan a 1 ko 10^{950} – a saden sa kabaya iran. Na pakirarangen ka kiran a giyaya a kombinasyon sa saden sa kayaw niyan ago saden sa katenggaw niyan a kabaya iran. Na pakikamboren ka kiran ko apiya antonaa a kabaya iran a manga *hi-tech* a manga kasangkapan a kabaya iran. Na pakikadeni ka kiran a giyaya a manga baril sa manga pinakamapasang a manga sayantis iran. Na pakasosokliang kaon makipenayaw sa giyaya a manga *expert* sa pipira ka bilyon o di na trilyon a manga ragon. Na pakiosaren ka kiran den so langon a biatan a mapipikir iran a kailangan para makabaloy siranon sa manosia. Na apiya antonaa den I

zowaen iran na di siran den makabaloy poon sa giyaya a manga baril sa manosia, a opama na isa ka tao a *professor* a phagiksaminen iyan so bawalayan o manga *cell* iyan sa *electron microscope* (kasangkapan a iphagilay ko mayamakaroni-roni a shai a di khailay a mata). Di siran den makabaloy sa manga *giraffe*, manga arimaw, manga tigri, manga tembowan, manga *canaries*, manga koda, manga *dolphin*, manga rosas, manga orkid, manga *lily*, manga *carnation*, manga saging, manga darangita, manga apel, manga korma, manga kamantis, manga melon, manga pakwan, manga *fig*, manga *olive*, manga *grape*, manga *peach*, manga *peafowl*, manga *pheasant*, manga paro-paro, o di na milyon-milyon a manga ped a manga baraniyawa a manga lagid anan. Mataan a di siran pen makabaloy sa satiman bo a *cell* ko apiya andaon san.

Aya maana niyan, na so manga maatay a *atom* na di phakabaloy sa *cell* ko kapetimo-timo iran. Di siran makapenggolawla a ba iran bagia so *cell* sa dowa, na ago di siran den makapangona-kona sa penggolawlaen iran ago o di na ba siran makapangembaal sa manga *professor* a paganay a miyakambaal sa *electron microscope* ago phagiksamin ko manga bawalayan o manga *cell* iran sii ko *microscope*. So shai a saporon a maatay a da tanod iyan, na miyakambowaton so kawyag-oyag a sabap ko kiyapangaden o Allah.

So kepit a kathakap, a titindegan iran so soranga, na tarotop a kabogkhagan a sopaka ko ontol a kapamimikiran. So kapamimikira sa apiya maito bo ko manga tindeg o manga pananakap na phakasawa ko kabenaran, a lagid a giyoto a miyaaloy a ibarat.

Technology (Kasangkapan ago Okit) Sa Mata Ago Sa Tangila

Isa a bitiyara a taman imanto na da masembag o manga pananakap na so kapiya o pangilaylayin o mata ago so pamamakinegan o tangila.

Sa di tano pen kapagosaya ko makapantag sa mata, na sembagen tano pasi sa makempet so pakaiza a andamanaya i kaphakailay tano. So manga sinar o sindaw a phakapoon ko isa a shai na pekisogat a makasosoranga sii ko *retina* o mata. Poon saya, na so manga sinar o sindaw na pekhabaloy a *electrical signal* a phagowiten o manga *cell* sii ko maito a darpa sa likod o otek, a pembedthowan sa “look a pangilay-layin” (*center of vision*). Giyaya a manga *electrical signal* na pekhadawat sa giyaya a look a mababaloy a toladan oriyen o makatotondo-tondog a manga galebekon. Sa giyaya a tiknikal a katao, na pamimikiranen tano anan.

So otek na kabobongkasan poon ko sindaw. Aya maana niyan na so soled iyan na tarotop den a maliboteng, ago da a sindaw a pekhirampay ko darpa a katatagoanon. Giyoto i so “look a pangilay-layin” na da den masegkho a sindaw na ago masiken a giyai den i pinakamaliboteng a darpa a khatokawan ka. Ogaid na phakailay kaon sa marayag ago masindaw a donya sa giyaya a miyangirem-kirem a kaliboteng.

So toladan a pekhabaloy sii ko mata na tithe a marayag ago maloto a apiya so *technology* ko ika-20 ka karen na daon mirampay a baon makarepeng. Ibarat, na ilayang ka man so kitab a pembatiyaen ka, a tatayongan o manga limang ka, na ago poroon ka so olong ka ago pangilay-lay ka ko bala-bala reka. Ba ana miyailay ka a miyakaraya-rayag ago miyakaloto-loto a toladan a lagid aya ko apiya andaon a darpa? Apiya pen so den so pinakamapiya a *television screen* a inimbaalan a pinakamapasang a pangengembaal sa *television* sa donya na di den makabegay sa lagid anan a karayag a toladan para reka. Giyaya i *three-dimensional* (3D, telo i antapan: katas, kabelang ago kadalem), a makolay ago tithe a marayag a toladan. Sii ko miyaka 100 ragon, na phipirang-gibo a manga *engineer* a miyamanamar a makabaloy siran sa lagid aya karayag. So manga *factory*, na miyaden sa manga-ala a pelembaan, madakel a kalobaan a pinggalebek, manga plano

ago kaphaparasan a piyakamowayan a para bo sa giyaya a antap. Na ilayang ka peman so *TV screen* ago so kitab a tatayongan o manga limang ka. Na khailay kaon a mala a kapakambibida iyan sa karayag ago kaloto. Isa pen na aya pekhalay ka sa *TV screen* na *two-dimensional* (2D, dowa i antapan: katas ago kabelang) a toladan, na sii ko matang ka, na phakailay ka sa 3D a pangilay-layin a aden a kadalem iyan.

Sii ko miyakapira a manga ragon, na pirang-gibo a manga *engineer* a miyanagontaman sa kapakabaloy iran sa 3D a TV ago mirampay siran ko kapiya o kapangilay-lay o mata. Na miyakabaloy siran mambo sa 3D a *TV system*, ogaid na di khapakay a kapembantayan o di makasosolot sa 3D a salamin, ago giyaya na matag baden *artificial* (piyangembaalan) a 3D. So oriyen (*background*) iyan na di khaklaro, so onaan (*foreground*) iyan na lagid bo o paras a karatas. Da den mapakay a ba siran makapangembaal sa kaloto ago karayag a pangilay-layin a lagid ko mata. Melagid ko *camera* ago *television*, na aden den a kakhokorang ko kapiya o toladan.

So manga pananakap na aya tindeg iran na so kasangkapan a phakambaal sa giyaya a kaloto ago karayag a toladan na miyakamowayan sa miyasalak (*chance*). Opama na o aden a petharo reka a so *television* ka sa kowarto ka na miyakamowayan a miyasalak baden, a so langon a *atom* ron na mithimo-timo na oriyen iyan na miyabaloy siran a panggigimo a lagid anan a phakambaal sa toladan, na antonaa mangaday i khapikir ka? Andamanaya i kakhasowaa o manga *atom* ko di khasowa o gibo-gibo a manga manosia?

Opama ka so panggigimo a phakambaal sa khokorang a toladan a di so khailay a toladan o mata na da mabaloy a sabap ko kazala-salak a paro, na mala den aya a karina a so mata ago so toladan a pekhalay o mata na da makamowayan a sabap ko kiyasalak iyan maparo. Lagid den aya a betad ko tangila. So liyo-liyo o tangila (*outer ear*) na pekhaporot iyan so manga oni mokit ko *auricle* iyan na phagagaken iyan aya sii ko loo-look a tangila (*middle ear*), so lookan a tangila na iphakawit iyan so tabegkher (*vibration*) o manga oni sa malo niyan phakalaen, ago so sole-soled a tangila (*inner ear*) na iphakawit

iyang a giyaya manga tabegkher ko otek a itototgalin iyang sa manga *electrical signal*. Na lagid o sa mata, so manga galebek ko kaphakaneg na sii misagipos ko lookan a kapakaneg (*center of hearing*) sii ko otek.

So betad o sa mata na lagid den o sa tangila. So otek na kabobongkosan mambo poon ko oni a lagid o kabobongkosi ron poon ko sindaw. Dion phakasoled so oni. Giyoto i apiya den i katanog o sii sa liyo, na so sii sa soled o otek na tarotop a romerenek. Ogaid na so pinakamatileng a manga oni na pekhirampay ko otek. Sii ko tarotop a da a khanegon a otek ka, na phakapamachineg kaon sa manga boni-bonian, ago khaneg ka so manga katanog o kathataro ko manga darpa a madakel a tao ron. Ogaid na o ba baden thakesa so mambebetad o oni ko otek ka sa kasangkapan a panakes a phakatakes phiya-piya, na sa giyanan a masa, na mailay ka a tarotop a romerenek, a da den a khanegon.

Na lagid mambo o sa toladan, na pirapolo ragon den mambo a panagontaman a miyaosar ko kapakambaal sa oni a lagid den o pakaasal iyang. Aya kiyararadan a giyaya a manga panagontaman na so manga *sound recorder*, so manga *high-fidelity systems* ago manga kasangkapan a para sa kapakagedam sa manga oni. Na apiya pen sa giyaya a *technology* ago so pipirang-gibo a manga *engineer* ago manga *expert* a maaped sa giyaya a galebek, na da a oni a miyakamowayan a makalalagid sa karayag ago kaloto a lagid o oni a pekhaneg a tangila. O aya ka mapipikir so pinakamapiya a manga *hi-fi systems* a inembaalan a manga-ala a kompanya sii sa *music industry*. Na apiya sa giyaya a manga kasangkapan, na igira a inirikord so oni, na aden den a pekhadaon; o di na igira a piyakaandar ka so *hi-fi* na pephakaneg kaon den sa manga oni a pheragireng sa da pen khapoon o ida-ida. Ogaid na so oni a phakapoon ko *technology* o lawas o manasia na tittho a marayag ago maloto. So tangila o manasia na di den phakaneg sa oni a aden a oni a pheragireng o di na *athmospheric* a lagid o sa *hi-fi*; ka aya den a pekhaneg iyang na so den so katitiho niyan, a marayag ago maloto. Giyaya den i betad iyang iphoon pen ko kiyaadena ko manasia.

Samanaya, na da den a kiyambaalan o manosia a manga kasangkapan a *visual* o di na *recording* a mabager i geda-gedam (*sensitive*) ago mapiya i kadawat sa manga panggeda-gedam a payagan (*sensory data*) a lagid o mata ago so tangila. Ogaid na sii sa giyaya a pangilay-layin ago pamakinegan, na aden pen a lebi a mala a benar ko kaonaan iran pen.

Na antawaa i khirek ko kapanano-tanod (*consciousness*) a phakailay ago phakaneg sii ko soled a otek?

Antawaa i phagilay ko kapiya a donya sii ko otek, a phamakineg ko manga boni-bonianon ago so manga oni-onia o manga papanok, ago phegebaw ko obar-obar?

So panggedi (*stimulus*) a phakapoon ko manga mata o tao, ko manga tangila niyan, ago ngirong iyan na pezong ko otek a mababaloy a *electro-chemical nerve impulses*. Sii ko manga kitab a *biology*, *physiology*, ago *biochemistry*, na khabatiya kaon so manga gogodan o andamanaya i kakhabaloy o toladan sii ko otek. Ogaid na di kaon khatoon so pinakaimportanti a kabenaran: Antawaa i phagilay sa giyaya a manga *electro-chemical nerve impulses* a mababaloy a toladan, oni, baw, ago so kapakageda-gedam (*sensory*) a maoolawla sii ko otek? Aden a kapanano-tanod sii ko otek a phakailay sa langon aya a di den kailangan so mata, tangila, ago ngirong. Na antawaa i khirek sa giyaya a kapanano-tanod? Na di peman mapetharo o ba aya kirekon na so manga ogat, so lapisan a sapo, o di na so manga *neutrons* a endadakel sa otek. Giyaya i sabap a so manga Darwiniyan a manga makabarandiya, a aya den a paratiyaya iran na so langon-taman na palaya den manga *matter* (shai a aden darpa iyan ago aden a kapened iyan), na di iran khasembag a giyaya a manga pakaiza.

Sabap sa giyaya a kapanano-tanod na giyaya den so rahas a inaden o Allah, a di niyan kailangan so mata ka aden makailay sa manga toladan o di na ba niyan pen kailangan so tangila ka aden makaneg sa manga oni-onia. Di niyan pen kailangan so otek ka aden makapamimikiran.

Saden sa phakabatiya sa giyaya a marayag a makasayans a kabenaran na taralbi a makapendale-dalem pantag ko Allah, na ago kaleken iyan so Allah ago lindong sekaniyanon, sabap sa bibibidin Iyan so intiro a donya sii ko mangingirem-kirem a kaliboteng a darpa a da mapira ka polgada sii ko 3D, makolay, maalong ago masindaw a betad.

So Makabarandiya a Paratiyaya

Miyailay tano ko manga payagan a miyapagosay tano a so kepit a kathakap na makazosopaka ago so manga makasayans a kenal. So tindeg o kepit mipantag ko pakapopoon o kawyag-oyag na kena ba makaphagayon ago so sayans, so manga kasangkapan o kathakap a ipesorong iyan na da a gaas iyan ko kathakap, ago miyarayag ko manga *fossil* a so kailangan a manga pageletan a barangan na da makamowayan. Giyoto i sabap a giyaya a kepit a kathakap na misomag sa kilid ka kena ba makasayans a pamikiran. Giyaya den i okit a kipesaromagen o sayans ko manga antangan, a lagid o inembaalan a ladiyawan ko miyangaiipos a so planita tano na aya matatago sa look a donya (*universe*) sii den ko bandara a totholan.

Ogaid, na so kepit a kathakap na maaped pen ko manga osayan sa sayans. Sabaad pen ko manga tao na pakaphaparasen iran pen so manga pakaiza sa giyaya a kepit a “ataki ko sayans.” Ino oto?

Aya sabap iyan na giyaya a kepit na mababaloy a paliogat a itetegel a paratiyaya o sabaad a manga lompokan. Giyaya a manga lompokan na mabobota siran pen ko kapananagontamani ko makabarandiya a pamikiran na ago siyakoto iran so Darwiniya sabap sa giyaya bo i makabarandiya a osayan a kibetad iran a osayan ko manga maoolawla a makadonya.

Aya piyakamemesaon na papayagen iran a giyaya a kabenaran ko oman i masa. So kababantogan a *geneticist* ago isa a miyakalala a pananakap a si Richard C. Lewontin a taga *Harvard Univesirsity*, na pitharo iyan a sekaniyan na “pagampaganay ron na makabarandiya na ago bo sekaniyan sayantis”:

*“Kena ba a makasabap ko okit-okit ago manga onayan o sayans i miyakategel reketano tomarima ko makabarandiya a osayan ko piyakamemesa a donya, ka aya soranga aya, na miyategel tano o mona a paniayon tano ko makabarandiya a manga kasabapan a miyakatolod reketano mangembaal sa manga kasangkapan a iphangelal ago isa poron a manga antangan a phagembowatan sa makabarandiya a manga osayan, apiya pen aya piyakabere-bereg ko manga dion makakakaip. Isa pen na so kambarandiya na tarotop a matatanged, a giyoto i di tano kaphakaya ko makatohan a (kapangeped)...”*²⁰

Giyaya i manga-rarayag a manga katharo a so Darwiniya na isa a paratiyaya a ooyagen a para bo ko pangongonotan ko kambarandiyaya. Giyaya a paratiyaya na ipapaliogat iyan a da den a kaaden a ba di isa a *matter*. Giyoto i kiphendaowaen iyan a so maatay ago da tanod iyan a *matter* na miyakamowayan a bibiyag a kaaden. Itetegel iyan a so phipira ka milyon a pisosonan a manga a barangan a baraniyawa (so manga papanok, seda, *giraffe*, tigri, merana-ranap, manga kayo, obar-obar, *whales*, ago manga manasia) na miyakamowayan sabap ko kiyazasalapidawa o manga oran, manga kila-kilat, ago so manga ped iyan, a poon ko maatay a *matter*. Giyaya a endawan na sopaka aya o kapamimikiran sa ontol ago sayans. Ogaid na so manga Darwiniyan na kada meleng den a kitatarosen iranon somorong ka aden iran di matarima, sii den ko manga pangilay-layin iran, so marayag a pakakamomowayan o Allah.

Saden sa tao a di niyan ilayin so pakapopoon o manga baraniyawa ko pangilay-layin a soramig ko kambarandiya na khailay niyan so marayag a benar: Langon a baraniyawa na

manga galebek o Allah, a Sekaniyan so Makagagaas, so Maongangen, ago so Matao. Giyaya a Miyangaden na so Allah, a miyaden ko donya a poon ko da, a pipharas Iyan so pinakadait iyan a bontal, ago pimbontalan Iyan so langon a manga baraniyawa.

So Kepit A Kathakap: Aya Pinakamabager A Limpangan Sa Donya

Sekaniyan a makamamaradika ko kasosoramig ago ko raradan o apiya antonaa den a manga kepit, a aya bo a pagosaren iyan na kanggeda-geda ago so maontol a karason, na zaboten iyan sa marayag a so paratiyaya ko kepit a kathakap, a pekhatanodan tano ron so manga kapanakoto o manga pagtao a da meleng iran ko kenal a sayans o di na da a kenal ko kaphaginged, na titho a maregen maparatiyaya ka imposibli.

Lagid den a giyanan a kiyaosaya tano ron, na siranoto a miyamaratiyaya ko kepit a kathakap na aya pamimikiran iran na so da mapira-timan a manga *atom* ago manga *molecule* na iitog ko mala a towanga na orijan iyan na makapembowaton so phamimikiran ago pendadale-dalem a *professor* ago manga istodiyanti sa manga-ala a iskowilaan; a lagid o manga sayantis a siki Einstein ago Galileo; ago lagid o manga *artist* a siki Humprey Bogart, Frank Sinatra ago Luciano Pavarotti; ago so lagid o manga *antelope*, *lemon tree*, ago *carnations*. Ipagomanon pen a kagiya so manga sayantis ago manga *professor* a miyamaratiyaya sa giyaya a kabebedthengan na manga-ala i sowa. Na khapakay den a ibedtho sa giyaya a kepit a “pinakamabager a limpangan sii ko bandara a totholan ko donya.” Da den a lagid aya a kepit a miyakakowa ko kapakagaas o pamimikiran ago geda-geda o manga tao, a miyakaren kiran a makapamimikiran sa kapakatatao ago kapakaoontol a kandawai, ago miyakasapeng kiran ko benar a lagid o ba siran kiyapilesan. Sabenar a mas grabi aya ago lebi a maregen matarima a kabobota a di so kapesimbaa ko *totem*

sii ko sabaad a darpa sa Africa. So kapesimbaa ko alongan o manga pagtao a Saba, so kapesimbaa o manga pagtao o Nabi Ibrahim (as) ko manga barahala a piyamangembaalan a manga lima iran, o di na so kapesimbaa o sabaad ko manga pagtao o Musa (as) ko Bolawan a Sapi.

Aya mataan, na so Allah na inaloy Niyan a giyaya a kada a ontol a kapamimikiran sii sa Qur'an. Sii ko madakel a manga ayat, na piyayag Iyanon a sabaad ko manga manasia na katotongkohan so manga pamikiran iran ago da den a kapakagaas iran makailay ko benar. Sabaad ko manga ayat na:

"Mataan, a so siran a da pamaratiyaya, na melagid kiran o piyakaiktiyar ka siran ago da ka pakaiktiyara ka di siran bo pharatiyaya. Tiyotohan o Allah so manga poso iran ago so kaneg iran na ago kiyatagoan so manga kaylay iran sa piles. Na ago aden a bagian iran a siksa a lebi a mala." (Surat al-Baqara, 2:6-7)

"... Aden a manga poso iran na di iran khisabot, ago aden a manga mata iran na di iran khipangilay-lay, ago aden a manga tangila iran na di iran khipamakineng. Siran man na lagid o manga sapi. Kena ka siran i lebi a miyangadadag. Siran man na di makaiinengka." (Surat al-A'raf:7:179)

"Na apiya pen lomeka Kami kiran sa pinto ko langit, na ago makapanik siranon (ko mababasa alongan), na tharoon iran den a: 'Mataan, a miyabereg so manga kailay tano! Kena, ka seketano na miyangalilimpang.'" (Surat al-Hijr: 15:14-15)

Di khabales o basa so piyakamemesa a kiyakapet a giyaya a limpangan ko kawladan a pagingedan a miyangalilimpang siranon, a miyaawat iyan so manga tao poon ko benar, na ago da den mapeta ko soled o miyaka 150 ragon. Malebod saboten a aden a isa o di na da mapira ka tao a khapakay a makapamaratiyaya ko di den mapenggolawla a manga betad a

palaya den kabebedthengan ago kabobodai. Ogaid, na aya bo a khibedtho saya na “madyik” ko manga madakel a manga tao ko bala-bala den a darpa sa donya a miyakaparatiyaya a ba so da tanod iyan ago maatay a manga *atom* na baden miyakapamikir thimo-timo na ago mimbalo a donya a tarotop a mandidiator phiya-piya ago da den a karibatanon, thatakna, ago aden a anyap iyan ago kapanano-tanod; so planita a pembedthowan sa Lopa a kapapadaleman sa biatan a tarotop a kiyatangka-tangkaanon so kawyag-oyag; ago so manga baraniyawa a mipepenoon a di khaitong a masagoket i manga bawalayan.

Sabenar a so Qur’an na inaloy niyan so miyanggolawla ko Nabi Musa (as) ago so Piraon ka aden makarayag a sabaad ko manga tao a titindeg ko manga da makatohan iyan a manga pamikiran na pekhararadan iran so sabagi a mokit ko madyik. Isa ko mathiro ko Piraon so makapantag ko benar a agama, na pitharo iyan ko Musa (as) a pakitepenga sekaniyan ko manga madyikiro niyan. Na kagiya miyog so Musa (as), na pitharo iyan kiran a pakiilayin iran mona so manga kapasang iran. Na sii lo manga ayat na khabatiyaon a:

“Pitharo iyan a: ‘Ithog kano (mona).’ Na kagiya mithog siran, na miyalimpang iran so manga mata o manga tao ago kiyalekan siranon sa mala. Na ago miyakambaal siran sa limpangan a mala.” (Surat al-A’raf: 7:116)

Miyailay tano san a so manga madyikiro i Piraon na miyalimpang iran so manga tao, inonta bo ko Musa (as) ago so miyamaratiyaya rekaniyan. Ogaid na so karina niyan na miyateped iyan so limpangan iran, o di na “liyolok iyan so iphamagakal iran,” a lagid o kiyaaloya sa giyaya a ayat:

“Na iniilaham Ami ko Musa a: ‘Ithogen ka so badas ka.’ Na liyolok iyan so iphamagakal iran. Na miyakathakna so benar. Na miyailang so pinggalebek iran.” (Surat al-A’raf: 7:117-118)

Na miyailay tano pen, a kagiya ko katokawan o manga tao a kiyapangataoan siran ago so miyailay iran na matag baden limpangan, na so manga palilimpang o Piraon na kiyadaan kiran so manga tao sa sarig. Sii sa giyaya a masa tano mambo imanto, na taman sa so siranoto, a kalolokoban pen sa lagid iyan a limpangan, a makakaparatiyaya pen sa giyaya a kabebedthengan a manga tindeg a pakaphaparasen sa makasayans ago oosaren iran den so kawyag-oyag iran ko kipephangatoon iranon, na o di iran ganatan so kapanakoto a manga paratiyaya iran, na khayaan siran den mambo amay ka makamowayan so titho a benar na ago so limpangan na matedep. Aya mataan, na so kababantogan sa donya a si Malculm Muggeridge, a isa a atiyista (tao a da a tohan iyan) a ipephangato niyan so kathakap ko manga miyamaka-60 ragon, na oriyen iyan na miyakatanod bo ko benar, na piyayag iyan so khabetadan o kepit a kathakap sii ko phamakatalingoma a masa sa giyaya a manga katharo:

“Saken mambo na mangingimbenar ako a giyaya a kepit a kathakap, babolabaw ron so kala a kiyaosaraon, na pembaloy a isa ko miyakalala a manga kasandagan sii ko manga kitab ko bandaran a totholan sii ko phamakatalingoma a masa. Sii ko manga kalangkapan na ipekhekentawa iran so lebi a malobay ago lebi a da katangkedan iyan antangan, na miyatarima sa piyakamemesa a kabobodai a lagid a kiyatarimaa ron.”²¹

Giyanan a phamakatalingoma a masa na di den kadthi: Aya soranga iyan, na so manga tao na khailay iran bo a giyaya a “kazala-salak” na kena ba tohan, na ago khatademan iran so kepit a kathakap a miyakalala a kabogkhagan ago miyakarata-rata a limpangan sii sa donya. Giyanan a limpangan na miphoon den mapokas ko manga waga o manga tao sii ko bala-bala a darpa ko donya. Madakel den a manga tao a makailay ko titho a bontal iyan a khamemesa ko andamanaya i kiyapakapanganot iranon.

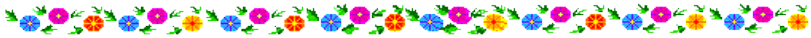

MANGA PASODAN:

1. Sidney Fox, Klaus Dose, *Molecular Evolution and The Origin of Life*, W. H. Freeman and Company, San Francisco, 1972, p. 4.
2. Alexander I. Oparin, *Origin of Life*, Dover Publications, New York, 1936, 1953 (reprint), p. 196.
3. "New Evidence on Evolution of Early Atmosphere and Life," *Bulletin of the American Meteorological Society*, vol 63, November 1982, 1328-1330.
4. Stanley Miller, *Molecular Evolution of Life: Current Status of the Prebiotic Synthesis of Small Molecules*, 1986, p. 7.
5. Jeffrey Bada, *Earth*, February 1998, p. 40.
6. Leslie E. Orgel, "The Origin of Life on Earth," *Scientific American*, vol. 271, October 1994, p. 78.
7. Charles Darwin, *The Origin of Species by Means of Natural Selection*, The Modern Library, New York, p. 127.
8. Charles Darwin, *The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition*, Harvard University Press, 1964, p. 184.
9. B. G. Ranganathan, *Origins?*, Pennsylvania: The Banner of Truth Trust, 1988, p. 7.
10. Charles Darwin, *The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition*, p. 179.
11. Charles Darwin, *The Origin of Species*, p. 172.
12. Derek A. Ager, "The Nature of the Fossil Record," *Proceedings of the British Geological Association*, vol 87, 1976, p. 133.
13. Douglas J. Futuyma, *Science on Trial*, Pantheon Books, New York, 1983, p. 197.
14. Solly Zuckerman, *Beyond The Ivory Tower*, Toplinger Publications, New York, 1970, 75-14; Charles E.

- Oxnard, "The Place of Australopithecines in Human Evolution: Grounds for Doubt", *Nature*, vol 258, 389.
15. "Could science be brought to an end by scientists' belief that they have final answers or by society's reluctance to pay the bills?" *Scientific American*, December 1992, p. 20.
  16. Alan Walker, *Science*, vol. 207, 7 March 1980, p. 1103; A. J. Kelso, *Physical Anthropology*, 1st ed., J. B. Lipincott Co., New York, 1970, p. 221; M. D. Leakey, *Olduvai Gorge*, vol. 3, Cambridge University Press, Cambridge, 1971, p. 272.
  17. Jeffrey Kluger, "Not So Extinct After All: The Primitive Homo Erectus May Have Survived Long Enough To Coexist With Modern Humans," *Time*, 23 December 1996.
  18. S. J. Gould, *Natural History*, vol. 85, 1976, p. 30.
  19. Solly Zuckerman, *Beyond The Ivory Tower*, p. 19.
  20. Richard Lewontin, "The Demon-Haunted World," *The New York Review of Books*, January 9, 1997, p. 28.
  21. Malcolm Muggeridge, *The End of Christendom*, Grand Rapids: Eerdmans, 1980, p. 43.

Pitharo iran a: "Soti Ka!

Da a katao ami, a rowar ko inendao Ka rekami.

Mataan, a Seka bo i Matao, a Maongangen."

(Surat al-Baqara: 2:32)

